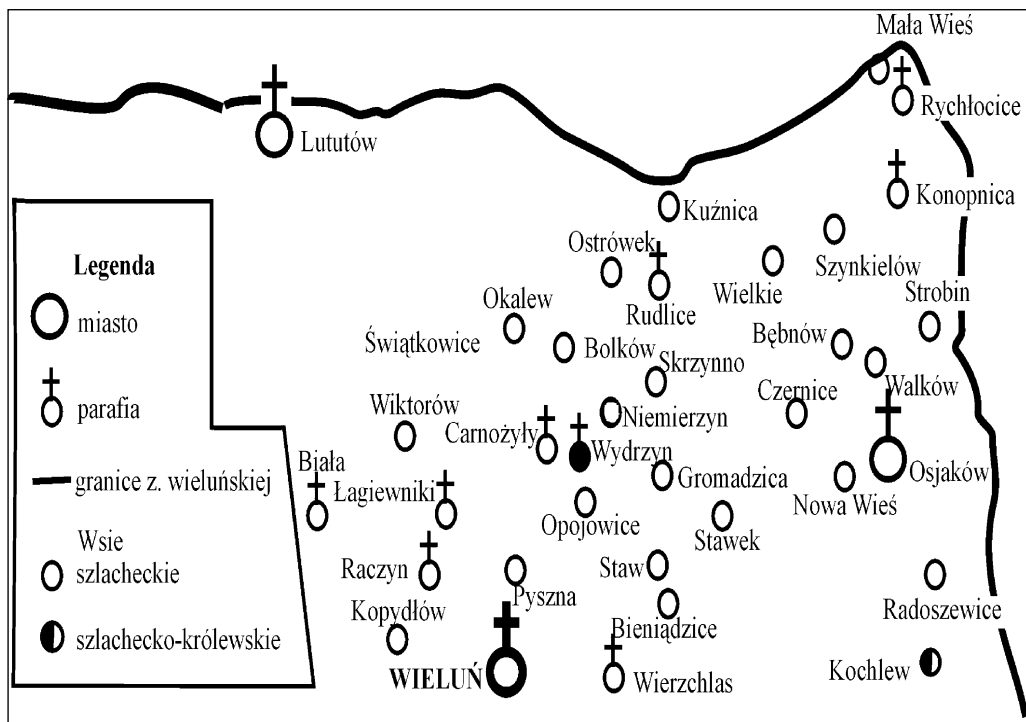

Rozdział II

Szlachta zamieszkująca północną część powiatu wieluńskiego

Mapa 3. Posiadłości szlacheckie w północnej części pow. wieluńskiego

Parafia Biała

Rozsiedleni w niej byli Wierusz-Bielscy herbu Wierusz, Dundowie, Wolscy i Wiktorowscy.

Z Białej wywodzili się *Wierusz-Bielscy* herbu *Wierusz*.

Od 14 I 1444 r. w źródłach wieluńskich notowany był *Janusz (Jan)* z Białej. Wówczas był on świadkiem ufundowania przez Jana Długosza z Czernic ołtarza

w kościele parafialnym w Brzeźnicy¹. Rok później wziął udział w procesie o nagane szlachectwa Stanisława z Jajek². W 1466 r. zastawił - niestety za nieznaną kwotę - Stanisławowi Świni ze Świerczyńska połowę swojej karczmy w Białej³. Żoną Janusza była Dorota córka Piotra z Doruchowa, zmarła przed 1462 r. Janusz żył na pewno jeszcze w 1468 r.⁴

W latach 1459-1460 z Mikołajem z Kraszkowic procesował się, o bliżej nieznane sprawy *Stanisław*, piszący się z Białej⁵.

W 1462 r. *Mikołaj* z Białej musiał spłacić bratu swojej matki, Mikołajowi Mrukowi, 15 grzywien z tytułu jej wiana. Pięć lat później, otrzymał w zastaw od swoich wujów Mikołaja Mruka i Wierzbietę, 6 łanów przed miastem Wieruszów za 40 grzywien. Jego żoną była Katarzyna. Mikołaj zmarł w 1468 r.⁶

W 1496 r. *Lutold* Bielski (w latach 1496-1502 sędzia na zamku wieluńskim, a następnie od roku 1515 sędzia ziemski wieluński⁷) zabezpieczył posag swojej żony Elżbiety, córki Jana Koryckiego, wynoszący 100 florenów, na połowie swoich dóbr w Białej i odwzajemnił się za niego taką samą sumą pieniędzy. W tym samym roku odkupił od Jana, Mikołaja i Bieniasza, dziedziców ze Stolca, 1 łan osiadły, 1 łan opustoszały i 1/3 karczmy w Białej za 20 grzywien. Cztery lata później sprzedał Mikołajowi Brodnickiemu z Łagiewnik 2 łany: jeden za 15 florenów, drugi za 10 grzywien oraz połowę karczmy w Białej za 6 florenów. W tym samym roku zastawił Janowi Kośmidrowi 2 łany osiadłe w Białej za 6 grzywien⁸. W 1501 r. poręczył Janowi Kośmidrowi za Andrzeja Wiktorowskiego, że ten nie będzie czynił żadnych przeszkód Janowi przy obejmowaniu przez niego w dzierżawę dóbr w Wiktorowie⁹. W 1503 r. nie stawiał się na rozprawę z plebanem w Wieruszowie Andrzejem, przez którego został pozwany¹⁰. W dniu 23 IV 1512 r. Lutold, razem ze swoją żoną Elżbietą, zapłacili 10 grzywien pierwszej raty długu wynoszącego 23 grzywiny, jaki zaciągnęli u Bieniasza i Marcina Waliknowskich¹¹. W tym samym roku wykonał prawo patronatu, jakie przysługiwało

---

¹ KDW, t. V, nr 716.

² *Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich przechowywanych w archiwach radomskim i warszawskim*, opr. K. Potkański, AKH, t. III, 1886, nr 91.

³ GWI, ks. I, k. 143v.

⁴ GO, ks. II, k. 37v, 77-77v, 95v.

⁵ GWI, ks. I, k. 40, 54.

⁶ GWI, ks. I, k. 37v, 77v-78, 95v.

⁷ GWI, ks. II, k. 2v, 8, 12v, 17v, 20v, 24, 60v, 66v, 84, 85v, 86v, 90v, 96, 97v, 116, 116v, 135, 175v, 179, 209; U II/2, s. 228.

⁸ GWI, ks. II, k. 20, 25, 165, 166v.

⁹ ZW, ks. I, k. 21.

¹⁰ ACW, t. II, ks. I, k. 89-89v.

¹¹ GWI, ks. II, k. 581v.

mu w kościele parafialnym w Białej¹², Lutold zmarł prawdopodobnie w 1519 r.¹³

W latach 1499-1501 w źródłach notowany był *Jakub* Bielski, burgrabia zamku wieluńskiego¹⁴.

Przed 1504 r. zmarł *Mikołaj* Bielski, brat Lutolda (w zapisce sądowej z 1504 r. jego córka Dorota, żona Jana Wolfa z Mirkowa, została określona jako bratanica Lutolda Bielskiego)¹⁵.

W 1510 r. źródłach pojawił się *Jan*, syn Lutolda i Elżbiety. Wówczas to procesował się z Dorotą z Lipki i z braćmi Bieniaszem i Marcinem Waliknowskimi o bliżej nieznane sprawy. Określony został wówczas jako „Lutolczyk”¹⁶. Nie wiadomo, kiedy dokładnie zmarł. Na pewno nie żył w 1520 r.¹⁷

W 1520 r. *Wojciech*, syn Lutolda i Elżbiety Bielskich, razem ze swoją matką, zastawił Klemensowi Urbańskiemu na okres jednego roku za 6 grzywien, z jej oprawy wdowiej, pół łana z kmieciem Janem Drągiem, płacącym pół grzywny rocznego czynszu¹⁸. Dziesięć lat potem, razem ze swoimi braćmi: *Stanisławem* i *Rafałem*, procesował się z Mikołajem Kośmidrem również dziedzicem z Białej¹⁹. W 1533 r. zeznawał razem z innymi szlachcicami wieluńskimi w procesie starosty i wojskiego wieluńskiego Andrzeja z Konopnicy i Pawła Rudzkiego. Dwa lata później Wojciech i jego brat Rafał zostali pozwani przez Jakuba Starzewskiego z Łyskorni o tzw. pamiętne, czyli o opłatę uiszczaną sędziom, aby świadczili o dokonaniu w ich obecności, w tym wypadku sprzedaży jednego łana w Białej²⁰. W 1538 r. razem ze swoją żoną Anną, córką Wojciecha Sobockiego, zapisali sobie nawzajem dożywotnio swoje dobra dziedziczne i zastawione, jakie posiadali²¹. Rok później otrzymał w zastaw od Mikołaja Galewskiego za 50 florenów 2 łany w Galewicach²². Wojciech zmarł pomiędzy 1544 a 1546 r. Pozostawił po sobie jedyne go syna Andrzeja, który zmarł prawdopodobnie przed 1552 r., gdyż nie jest on wymieniony wśród właścicieli Białej w rejestrach podatkowych z tego roku²³.

W 1537 r. Stanisław Lutoldowic zapisał swojej żonie Annie Pogorzelskiej, wdowie po Mikołaju Kośmidrze, 24 sztuki bydła rogatego, wśród którego znaj-

---

¹² ACW, t. II, ks. II, k. 251.

¹³ U II/2, s. 228; GWI, ks. III, k. 137v.

¹⁴ GWI, k. 118, 124, 162, 200.

¹⁵ GWI, ks. II, k. 277.

¹⁶ GWI, ks. II, k. 500v, 532v.

¹⁷ ZW, ks. I, k. 2.

¹⁸ GWI, ks. III, k. 137v.

¹⁹ GWI, ks. III, 137v; ZW, ks. I, k. 2.

²⁰ GWI, ks. IV, k. 153, 346v-347.

²¹ ZW, ks. I, k. 398v-399.

²² GWI, ks. V, k. 62v-63.

²³ GWI, ks. V, k. 355v, 448, 474; ZD, t. XIII, s. 297.

dowało się 6 wołów o wartości 12 wiardunków²⁴. Rok później, zapisał żonie swoje dobra ruchome i nieruchomości w Białej²⁵. W 1539 r. Stanisław otrzymał w zastaw od Mikołaja Galewskiego 6 łąnów osiadłych w jego wsi Galewice za 110 florenów. Mikołaj musiał jednak nie spłacić długu, gdyż cztery lata później Stanisław został sądowo wwiązany w ów zastaw. W 1544 r. poręczył, razem z Mikołajem Bobrownickim z Mokrska, za Jakuba Bobrka Olszowskiego, że ten zapłaci 24 grzywny długu Janowi Żarskiemu²⁶. W 1551 r. Stanisław i jego żona Anna oraz jego pasierbowie: Joachim, Jan i Adam Kośmidrowie, dokonali podziału dóbr oprawnych Anny, otrzymanych przez nią od jej pierwszego męża Mikołaja Kośmidra w Białej i Wiktorowie. Anna otrzymała wówczas od swoich synów fortalicję oraz połowę pól uprawnych, łąk i ogrodów, należących do folwarku w Białej, staw leżący przed fortalicją oraz połowę sadu w tejże wsi. Kośmidrowie odstąpili swojej matce także połowę swoich dóbr w Wiktorowie. Bielscy pożyczili im wówczas także 200 florenów do Bożego Narodzenia tegoż roku²⁷. Według rejestrow podatkowych z lat 1552-1553, Stanisław był razem ze swoim bratem Rafałem oraz z Joachimem i Janem Kośmidrami, właścicielem 25 zagrodek w Białej²⁸. Pozostawił po sobie córkę Zofię (zm. ok. 1587 r.), żonę Stanisława Boguckiego²⁹.

Z **Białej** pisali się też **Dundowie**. W 1455 r. *Mikołaj Dunda*, piszący się z Białej, procesował się z kmieciami z Wyszana. Sąd ziemski postanowił wówczas, że chłopci mają orać ziemię 1 dzień pod zasiew zboża ozimego i 1 dzień zboża jarego, zasiać i z niej zwozić do domu, 2 dni kosić i 1 dzień zwozić, co skoszą, do stodoły. Jeżeli natomiast będą kosić w Białej lub gdzie indziej, to nie będą musieli zwozić. Rok później, Dunda zastawił Wyszana za 115 florenów Janowi Zarebie z Kalinowej. Oprócz działu w Białej Mikołaj posiadał także część w Walichnowych i był dzierżawcą królewskiej wsi Wyszana w powiecie ostrzeszowskim. W 1458 r. przekazał, zapisem testamentowym, Henrykowi Dundzie z Kotlin i Pożdżenic (pow. szadkowski), ojczymowi swojej żony Jadwigi, córki Piotra z Widawy i Anny Suchorzewskiej oraz Mikołajowi Widawskiemu trzecią część swoich dóbr w Białej i Walichnowych. Żoną (prawdopodobnie drugą) Mikołaja była wspomniana Jadwiga. Zapisał on jej 200 florenów oprawy na swojej

---

²⁴ GWI, ks. IV, k. 531v-532.

²⁵ ZW, ks. I, k. 369v.

²⁶ GWI, ks. V, k. 80v, 352v, 355v.

²⁷ GWI, ks. VII, k. 336v-339v.

²⁸ ZD, t. XIII, s. 297.

²⁹ CIP, t. II: *Województwo sieradzkie*, wyd. A. Szymczakowa i J. Szymczak, Warszawa-Lódź 1981, nr 65.

części Białej. Dunda zmarł przed 1 VII 1459 r. Po jego śmierci żona przeniosła się do Widawy, zostawiając swojemu przyrodniemu bratu Mikołajowi Widawskiemu część w Białej (Mikołaj odąd zaczął się pisać z owej wsi). Jadwiga rok później ponownie wyszła za mąż, tym razem za Stanisława Świnię Świerczyńskiego³⁰.

W 1458 r. *Henryk Dunda* (prawdopodobnie syn Bartłomieja z Konopnicy i Anny z Pożdżenic i Kurowa; jego dobra rodzinne znajdowały się we wsiach powiatu szadkowskiego: Kotlin i Pożdżenice³¹) sprzedał natychmiast połowę dóbr w Białej, które otrzymał od Mikołaja Dundy w Białej i Walichnowych, Bieniaszowi Waliknowskiemu za 84 floreny i 30 groszy. Rok później zastawił temuż Bieniaszowi dobra w Walichnowych, za co i za inne dobra w Wieluńskim (prawdopodobnie chodzi tutaj o Białą) wartości 300 grzywien, został pozwany przez Mikołaja Widawskiego, dążącego do scalenia całej spuścizny po Mikołaju Dundzie³². Ostatecznie to Widawski pomiędzy 1460 a 1464 r. wykupił Walichnowy po Dundzie³³. W 1469 r. Henryk został pozwany przez Katarzynę, córkę Mikołaja Dundy i żonę Jana Dąbrowskiego, o fortalicję i ojcowiznę w Białej. Spór zakończył się ostatecznie w 1476 r. Katarzyna sprzedała mu wówczas za 200 florenów swoje dobra w tejże wsi³⁴. Żoną Henryka była Anna Suchorzewska, wdowa po Piotrze Widawskim, którą Dunda pojął przed 3 VII 1452 r.³⁵

W latach 1495-1498 *Andrzej Dunda* z Białej i Trzcinicy (w źródle z 1514 r. występuje jako syn bliżej nieznanego Dundy³⁶) procesował się z Anną, wdową po sędzim wieluńskim Bieniaszu Waliknowskim o dobra po jej mężu w Walichnowych i Białej, do których rościł sobie jakieś prawa. Ostatecznie pozostały one przy Annie³⁷. W 1496 r. zaczął procesować się z Janem Kośmidrem o królewszczynę w Białej, a od 1501 r. także o Wiktorów, należący do Kośmidrów. Po stronie Dundy wystąpił wówczas poprzedni ich dzierżawca Jan Dąbrowski, który przecież utracił królewszczynę w Białej właśnie na rzecz Kośmidra³⁸. Dą-

---

³⁰ GWI, ks. I, k. 1, 13v, 18v; GO, ks. I, k. 232; Mikołaj miał córkę Katarzynę, żonę Jana Dąbrowskiego (GWI, ks. I, k. 189.). Natomiast nie wiadomo o dzieciach jego i Jadwigi, a zatem Katarzyna musiała pochodzić z pierwszego małżeństwa Dundy z nieznaną kobietą; A. Szymczakowa, *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*, Łódź 1998, s. 258, 263, 265.

³¹ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 258, 263.

³² GWI, ks. I, k. 13v, 18v, 24v.

³³ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 264.

³⁴ GWI, ks. I, k. 190v, 191; GW, k. 41v.

³⁵ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 258; ACW, t. III, k. 70.

³⁶ ACW, t. III, k. 70; ZW, ks. I, k. 171v.

³⁷ GWI, ks. II, k. 1, 15; ZW, ks. I, k. 2v.

³⁸ GW, ks. II, k. 18, 25, 33v, 103, 105v, 161, 194v, 205v, 219v, 333v, 334v, 335, 394v, 466, 472v; ZW, ks. I, k. 2, 25v, 73v-74v.

browski był także mężem córki Mikołaja Dundy z Białej, Katarzyny³⁹. Ostatecznie wyrokiem sądowym Andrzej Dunda miał zostać wwiązany z pełnomocnictwa królewskiego w dobra Kośmidra w Białej i w znajdującą się tam fortalicję. Jan musiał zapłacić ponadto 1000 florenów wadium⁴⁰. Kośmider jednak sprzeciwił się temu wyrokowi królewskiemu i nie wykonał postanowień sądowych, za co został skazany w dniu 21 VIII 1508 r. na banicję i uwięzienie, dopóki nie uczyni zadość Andrzejowi za wygrane przez niego procesy i wadia⁴¹. Po śmierci Kośmidra proces o dobra bielskie został jednak wznowiony przez jego żonę Magdalenę i synów⁴². W 1499 r. procesował się z Janem Wieruszem z Walichnowych o cło w Białej⁴³. W 1502 r. Andrzej Dunda został sądownie wwiązany w połowę wsi Trzcinica, którą nabył rok wcześniej od Grzegorza Trzcieńskiego Jan Kośmider, aby uzyskać od Jana przysądzone mu 120 grzywien kary we wspomnianym powyżej procesie o Białą⁴⁴. Kośmider jednak nie zapłacił i w 1505 r. rozpoczął z Dundą proces o Trzcinicę⁴⁵. W dniu 1 I 1505 r. Dunda pozwał Bieniasza z Walichnowych, syna zmarłego Jana Wierusza, o cło w Białej. W tym samym roku Andrzej pożyczył braciom Stanisławowi i Mikołajowi Madalańskim z Łyskorni 40 grzywien. Dług ten spłacili dopiero 4 lata później. W 1509 r. Dunda sprzedał tę część Trzcinicy wspomnianemu Grzegorzowi⁴⁶. W 1512 r. wykonywał prawo patronatu, jakie przysługiwało mu w kościele parafialnym w Białej⁴⁷. Andrzej zmarł pomiędzy latami 1516/1517 a 1525⁴⁸.

Pod koniec 1505 r. *Jakub Dunda* z Białej, syn Andrzeja Dundy, razem z wojewodziną sandomierską Elżbietą Tarnowską, procesował się z Janem Kośmidrem o granice między ich dobrami. W 1510 r. był jednaczem w sprawie, pomiędzy Mikołajem Anzelmem z Mokrska a Heleną Brodnicką⁴⁹. Cztery lata później, poręczył za Wierusza Niemojowskiego, który pożyczył od dziekana i kanonika wieluńskiego Stanisława Łowieńskiego 5 grzywien. W tym samym roku pożyczył od plebana z Białej, Łukasza i wikarego z Wiktorowa, Stanisława Swizka 10 grzywien, które miał oddać im do 29 września tegoż roku⁵⁰. W kwietniu 1517 r. Dunda

---

³⁹ GWI, ks. I, k. 189.

⁴⁰ GWI, ks. II, k. 333v, 465v.

⁴¹ MRPS, cz. IV, nr 8718.

⁴² GWI, ks. II, k. 494v, 501, 507, 529v, 536v-537.

⁴³ GWI, ks. II, k. 106, 111v, 153, 154, 160v.

⁴⁴ GWI, ks. II, k. 205v, 212.

⁴⁵ ZW, ks. I, k. 171v.

⁴⁶ GWI, ks. II, k. 293, 302, 339, 462, 480.

⁴⁷ ACW, t. II, ks. II, k. 251.

⁴⁸ ZW, ks. I, k. 171v; GWI, ks. II, k. 520; ks. III, k. 43v, 297v.

⁴⁹ GWI, ks. II, k. 349, 505v.

⁵⁰ ACW, t. III, k. 38v, 76v.

pozwiał Jana Bolikowskiego o to, że ten zabił mu chłopą Macieja Helebnika⁵¹. W latach 1519-1520 Jakub piastował urząd chorążego wieluńskiego (nominiowany w dniu 17 II 1519 roku)⁵². Jakub zmarł przed 5 maja 1520 r.⁵³

Z **Wiktorowa** pisali się **Wolscy**. Oprócz działów w tej wsi w ziemi wieluńskiej posiadali także dobra w Komornikach.

W 1473 r. *Stanisław* Wolski z Wiktorowa został pozwany przez Mikołaja, plebana z Białej, o zbrojne najście jego domu w środku nocy i próbę zabicia go⁵⁴.

W 1501 r. *Andrzej* Wolski z Wiktorowa sprzedał Janowi Kośmidrowi Gruszczyńskiemu za 75 grzywien swoje dziedzictwo we wsi Wiktorów. Żoną Andrzeja była Katarzyna z Kliczkowa⁵⁵.

W 1503 r. *Mikołaj* Wolski, burgrabia wieluński, wspólnie z Jakubem Masłowskim i Janem Starzeńskim, był jednaczem sądowym w sprawie pomiędzy Marcinem Kowalskim, chorążym wieluńskim, a Janem przeorem konwentu wieruszowskiego⁵⁶.

W 1508 r. *Jan* Wolski zastawił Jakubowi Kłomickiemu za 80 grzywien połowę wsi Kłomnice, którą wziął wcześniej w zastaw od Stanisława Kłomickiego⁵⁷.

W 1530 r. - według rejestru podatkowego - właścicielem połowy łana w Komornikach był *Wojciech* Wolski, piszący się z tychże Komornik. W dniu 1 I 1544 r. zastawił, u zarządzającego kasą kościoła parafialnego w Komornikach Marcina Bolikowskiego, za 10 grzywien swoje dobra w Komornikach na okres 11 miesięcy. Trzy lata później, zapisał swojej żonie Annie, córce Marcina młynarza z Komorników, 10 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Komornikach. Wojciech zmarł pomiędzy tą datą a 1552 r., gdyż rejestr podatkowy z tegoż roku nie wymienia go wśród właścicieli Komorników⁵⁸.

W kwietniu 1511 r. *Benedykt* Wolski z Kliczkowa, syn Andrzeja i Katarzyny z Kliczkowa, wziął w zastaw za 15 grzywien od Mikołaja Raczynskiego część jego dóbr w Raczynie⁵⁹. W 1512 r. został odnotowany jako pisarz grodzki sieradzki, a następnie był (dowodnie przed 19 II 1519 r.) sędzią grodzkim sieradzkim. 19 II 1519 r. został sędzią ziemskim wieluńskim. Urząd ten piastował do

---

⁵¹ GWI, ks. III, k. 43v-44.

⁵² GWI, ks. II, k. 520; ACW, t. III, k. 70; U II/2, s. 206.

⁵³ U II/2, s. 206.

⁵⁴ ACW, t. I, k. 282.

⁵⁵ GWI, ks. II, k. 20v-21, 574v.

⁵⁶ ACW, t. II, ks. II, k. 88.

⁵⁷ ZWI, ks. I, k. 106v-107.

⁵⁸ RP:1489-1577, k. 314v; GWI, ks. V, k. 355v; ks. VI, k. 49v; ZD, t. XIII, s. 292.

⁵⁹ GWI, ks. II, k. 574v; ks. V, k. 444v; MRPS, cz. IV, nr 2892; ZWI, ks. I, k. 134-135.

lutego 1525 r., kiedy to został mianowany na sędziego ziemskiego sieradzkiego. Benedykt zmarł przed 31 III 1537 r.⁶⁰

Z Wiktorowa pisali się także **Wiktorowscy**.

W dniu 14 VI 1414 r. *Henryk*, piszący się jako Wiktorowski z Wiktorowa, był świadkiem zatwierdzenia przywileju w sprawie nabycia sołectwa we Wróblewie przez Tomasza z Komornik⁶¹.

W latach 1430-1431 w źródłach wieluńskich został odnotowany *Janusz*, piszący się z Wiktorowa.

W latach 1454-1464 w źródłach występował *Jakub*, piszący się jako Wiktorowski. Żoną Jakuba była Katarzyna, która żyła jeszcze w 1497 r. Wówczas to zastawiła Piotrowi Kosemu, włodarzowi w Mokrsku, za sumę 6 florenów łąn ziemi z ogrodem w tejże wsi⁶².

Parafia Czarnożyły

Na jej obszarze swoje posiadłości mieli **Zarębowie z Kalinowej** herbu **Zaręba** (ryc. 27). Wywodzili się od Zarębów wielkopolskich i zaliczani byli do jednego z najmożniejszych rodów sieradzkich. Założycielem tej rodziny był syn kasztelana zbąszyńskiego Marcina Waclaw Lisowic, który po otrzymaniu od Władysława Łokietka nadań ziemskich w ziemi sieradzkiej, jako pierwszy z Zarębów, osiadł w tej dzielnicy. Jego wnuk Arkembold, syn komornika Władysława Łokietka, a następnie chorążego (1321-1327), cześnika (1336-1339) i kasztelana sieradzkiego (1343-1346) Waclawa, jest pierwszym poświadczonym źródłowo właścicielem Kalinowej, leżącej w Sieradzkim⁶³. Niektórzy przedstawiciele tej rodziny mieli swoje posiadłości także w powiecie wieluńskim. Działalność polityczna i gospodarcza tychże osób na terenie Sieradzkiego została już opisana przez A. Szymczakową w pracy pt.: *Szlachta sieradzka w XV wieku. Magnifici et generosi*. Dlatego też omówione tutaj zostały jedynie sprawy gospodarcze, prowadzone przez Zarębów na terenie powiatu wieluńskiego.

Pomiędzy 1415 a 1416 r. *Marcin*⁶⁴ Zaręba otrzymał w zastaw od króla Władysława Jagiełły starostwo wieluńskie, do którego należały: Wieluń, Czastary, Ka-

---

⁶⁰ U II/2, s. 165, 228.

⁶¹ ZDP, nr 756.

⁶² Koz. wsch., t. II, s. 220; GWI, ks. II, k. 51; ZWI, ks. I, k. 20v.

⁶³ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 85-86.

⁶⁴ Ibidem, s. 86, 87, 88, 91, 93, 94, 116, 118.

mion, Łąka, Krzyworzeka, Wierzbie, Wróblew, Pichlice oraz części wsi: Bobrownik, Mokrska, Pątnowa, a ponadto młyn Drab⁶⁵.

Pomiędzy latami 1426 a 1430 Władysław Jagiełło przekazał *Wawrzyńcowi*⁶⁶, synowi Marcina, starostwo wieluńskie po jego ojcu, zapewne z zastawem dóbr, należących do owego starostwa, o czym świadczy ugoda między jego żoną Nawojką, a ich synem Janem z 1454 r. W powiecie wieluńskim Wawrzyniec posiadał również Czarnożyły, Okalew, Czernice, Strobin i wieś Wielkie. W dniu 19 VI 1451 r. uzyskał od Kazimierza Jagiellończyka zgodę na wykup starostwa ostrzeszowskiego z rąk Jana Kępińskiego. W tym samym roku otrzymał od arcybiskupa gnieźnieńskiego Władysława Oporowskiego opiekę nad dobrami arcybiskupimi w Wieluńskim⁶⁷.

W 1446 r. *Jan Łopata*⁶⁸, syn Marcina z Kalinowej, wymienił z Filipem z Rososzycy 9 łanów w Chotowie, z dopłatą 200 florenów na Niniew i Klimiątki⁶⁹.

W 1453 r. *Jan*⁷⁰, syn Wawrzyńca i Nawojki z Krakowa, po śmierci swojego ojca przejął starostwa wieluńskie, ostrzeszowskie i tenutę grabowską (przed śmiercią Jan zrezygnował na rzecz Kazimierza Jagiellończyka z sum zapisanych na Grabowie, Mikstacie i wsiach do nich przynależnych). 23 II 1454 r. zawarł wobec króla ugodę ze swoją matką. W zamian za rezygnację z oprawy (Rusiec, Wola Wiązowa, Czernice, Strobin i Wielkie), Nawojka otrzymała od syna Czarnożyły, Okalew, oraz wsie, wchodzące w skład starostwa wieluńskiego: Sokolniki, Pichlice, Krzyworzekę, Pątnów, połowę soli i cały dochód z cła w Kamionie, cło w Szczytach, a także połowę miary z młyna końskiego w Wieluniu. Prawdopodobnie już wówczas nie żył jego brat Marcin, więc Jan został jedynym – oprócz sióstr – spadkobiercą majątku Wawrzyńca. W lipcu 1472 r. otrzymał od Kazimierza Jagiellończyka zapis 50 grzywien na Kraszewicach k. Ostrzeszowa. W 1474 r. władca zapisał mu dalsze 100 grzywien na tej wsi. W lipcu 1473 r. Jan pożyczył królowi 100 florenów pod zastaw podatku poradlnego z ziemi wieluńskiej. W grudniu 1474 r. pożyczył Kazimierzowi kolejne 100 grzywien, ponownie pod zastaw podatku z ziemi wieluńskiej⁷¹.

---

⁶⁵ Ibidem, s. 90; *Województwo sieradzkie i województwo łęczyckie w drugiej połowie XVI wieku*, cz. II: *Komentarz. Indeksy*, red. H. Rutkowski, [w:] *Atlas Historyczny Polski*, red. S. Trawkowski, Warszawa 1998, s. 65.

⁶⁶ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 94, 95, 97, 99, 102, 116, 118.

⁶⁷ Ibidem, s. 96, 102.

⁶⁸ Ibidem, s. 102, 103, 104, 105, 110.

⁶⁹ Ibidem, s. 102-103; MRPC, nr 207.

⁷⁰ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 101-102, 105, 109, 110.

⁷¹ Ibidem, s. 104.

W latach 1492-1493 *Jan*⁷², syn Jana Wawrzynowica i Dobrochny z Leżenic, procesował się z matką o jej oprawę. W dniu 19 II 1493 r. na sejmie w Piotrkowie obie strony zawarły ugodę. Jan zapisał wówczas Dobrochnie 1000 grzywien na mieście i wsi Tuliszkowie oraz wsiach: Wielopole, Tarnowa, Sarbicko, Krępa, Kaliska (pow. koniński), Dziadowice, Piętno, Kotwasice, Czartki (pow. kaliski), Rusiec, Wola Rusiecka (pow. sieradzki), Czernice, Strobin, Czarnożyły, Okalew (pow. wieluński). Obiecał też dać jej połowę stada owiec w Głuchowie. Dobrochna natomiast przekazała wymienione dobra w dzierżawę synowi w zamian za roczną opłatę w wysokości 45 grzywien. Gdyby jednak Jan nie mógł matce przekazać wspomnianej kwoty, to zezwolił jej na intromisję w Ruścu i Woli Rusieckiej⁷³. W 1502 r. procesował się z Łukaszem Zajączkiem z Wrzącej o wieś Czernice, którą zastawiła Łukaszowi jego matka. W tym samym roku zezwolił Jakubowi Kobylańskiemu na intromisję w dobra Zarębów we wsiach: Czernice, Czarnożyły i Okalew, w wypadku gdyby nie został wypłacony posag żony Jakuba, zapisany na tych włościach. Rok później Janowic zastawił Stanisławowi Widawskiemu Okalew za 120 grzywien. W 1507 r. zastawił tą samą wieś podśędkowi wieluńskiemu Jakubowi Masłowskiemu i jego sukcesorom za 200 florenów, a następnie zezwolił Jakubowi na intromisję w tę posiadłość. Okalew, przynajmniej do połowy XVI w., pozostał już w rękach Masłowskich⁷⁴.

W 1526 r. *Krzysztof*, syn Jana Janowica i nieznanej z imienia jego żony, otrzymał od króla Zygmunta Starego zapis 100 grzywien na zamku i mieście Grabowie nad Prosną. Prawdopodobnie przed 1532 r. Zaręba pozbył się Czarnożył na rzecz podkomorzego wieluńskiego Mikołaja Jaszowskiego, gdyż ten ostatni pisze się od tego czasu jako jej dziedzic. W 1532 r. Krzysztof zastawił Strobin Piotrowi Koźmińskiemu za 300 florenów. W latach 1537-1538 Krzysztof procesował się z Wojciechem Konopnickim o 30 grzywien, które Zaręba pożyczył od niego pod zastaw dóbr w Strobiniu. Krzysztof nie chciał oddać długu w określonym terminie i Wojciech został sądownie wwiązany w jego dobra we wspomnianej wsi. Ostatecznie jednak Zaręba wykupił zastaw. Wkrótce potem zastawił temuż Konopnickiemu łan osiadły ziemi w owym Strobiniu za 10 grzywien. W 1539 i 1541 r. Krzysztof procesował się o granice między wsiami Wielkie i Walków (ta ostatnia należała do Konopnickich) ze starostą i wojskim wieluńskim Andrzejem, a w 1545 r. z jego synami Janem, Andrzejem i Jakubem Konopnickimi. Pod koniec 1543 r. Zaręba zastawił Jaszowskiemu na okres 1 roku Czernice za 450 florenów. Krzysztof pożyczył jednak od Mikołaja w następnym roku pod zastaw tej wsi jeszcze dodatkowe 550 florenów (razem 1000 florenów). Zastawił

---

⁷² Ibidem, s. 117.

⁷³ Ibidem, s. 116.

⁷⁴ GWI, ks. II, k. 217, 218v-219, 238, 403v, 412v; ZD, t. XIII, s. 295.

mu także Wielkie za sumę 1000 florenów. W dniu 1 I 1545 r. Janowic oddał Jaszowskiemu 800 florenów ze wspomnianego długu i zawarł z nim ugodę, na mocy której podkomorzy zgodził się zwrócić mu za tę częściową spłatę wieś Wielkie, natomiast Czernice miały pozostać w rękach Jaszowskich. W latach 1545-1547 wystąpił przeciwko Janowi, Baltazarowi, Stanisławowi, Wawrzyńcowi i Waławowi Skrzyńskim w sprawie o granice, pomiędzy Wielkimi a Skrzynem. W 1548 r. Janowic otrzymał całe starostwo grabowskie po swoim bracie Waławie. W 1551 r. w 7 łanów osiadłych we wsi Wielkie, które trzymał w zastawie za 360 florenów Hieronim Brodnicki, został wwiązany brat Krzysztofa kasztelan nakielski Waław. Żoną Krzysztofa była Magdalena, córka kasztelana łędzkiego Piotra Opalińskiego. Janowic zmarł zapewne w 1551 r., ponieważ jeszcze w tym roku pozwał ponownie Andrzeja Brodnickiego z Rudlic i Kuźnicy Rudlickiej oraz jego żonę Jadwigę w sprawie o granice wsi Wielkie (obie strony procesowały się już w 1547 r.), a już w następnym ta posiadłość oraz inna wieś Krzysztofa - Strobin należały do jego żony⁷⁵.

Parafia Konopnica

Na jej obszarze swoje dobra mieli Konopniccy herbu Oksza, Kroczowscy-Konopniccy herbu Jastrzębiec oraz Cielechy herbu Nieczuja.

Konopniccy herbu **Oksza** wywodzili się ze starego, mocno rozgałęzionego rodu Okszów, który prawdopodobnie w pierwszej połowie XIII w. przybył ze Śląska do Małopolski. Tutaj Okszyce, dzięki książecemu nadaniu, stali się właścicielami Witowa, który został ich nowym ośrodkiem rodowym. Stąd zapewne rozsiedlili się także w Sieradzkim i ziemi wieluńskiej. W tej ostatniej posiadali Konopnicę, Szynkielów, Bębnów, Walków, Strobin i Rzetnię. Na przełomie XV i XVI w. wsie te odkupili od nich Kroczowscy z Kroczoza herbu Jastrzębiec w powiecie radomskim w województwie sandomierskim. W rękach Konopnickich pozostały wówczas tylko działki w Wierzchlesie, które wniosły im w posagu ich żony. Dobra te jednak jeszcze w pierwszej połowie XVI w. przejęli spokrewnieni z nimi Wierzchlejscy, a także Gaszyńscy⁷⁶.

---

⁷⁵ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 117, 118; ZW, ks. II, k. 238, 426-426; ZD, t. XIII, s. 289, 294, 304; MRPS, cz. IV, nr 14431; S. Karwowski, *Grabów w dawnej ziemi wieluńskiej*, Poznań 1890, s. 17; *Z dziejów Grabowa nad Prosną*, red. B. Polak, M. Rezler, Kalisz 1990, s. 30; GWI, ks. IV, k. 113v, 134, 526v-527, 528v-529; ks. V, k. 2v, 29, 47, 358; ks. VIII, k. 10-10v; PW, ks. I, k. 6v-8, 13, 23v-24, 28, 39, 49, 50v.

⁷⁶ J. Kurtyka, *Topory, Starekonie i Okszyce. W sprawie związków międzyrodowych w XIII i XIV wieku*, KH, 1992, z. 2, s. 34-35; A. Boniecki, *Herbarz polski, cz. I: Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. XI, s. 104, 106.

W 1391 r. *Stogniew* z Konopnicy procesował się z braćmi: *Pietraszem* z Konopnicy i *Mikołajem Koszlą* z Bębnowa, którzy zgłaszali pretensje do dwóch części Bębnowa. Stogniew zeznał wówczas, że Pietraszowi nic się już nie należy z tytułu posagu jego matki⁷⁷.

W 1399 r. w Zielone Świątki miała odbyć się rozprawa braci rodzonych *Stogniewa*, *Piotra*, *Włodka*, *Dziersława* i *Floriana* z Konopnicy, pozwanych przez *Przechnę* z Obidowa (Łęczyckie) przed sądem w Szadku. Włodek ustanowił swoim prawnym zastępcą brata Stogniewa⁷⁸. W 1418 r. Marcin, wikary w Siemkowicach, w imieniu Dziersława uzyskał odroczenie roczku przeciwko Paulinie z Widawy⁷⁹.

W 1413 r. *Andrzej* i *Jan* z Konopnicy podzielili się rolami we wsiach Konopnica, Bębnow i Wola Konopnicka (Szynkielów). Cztery lata później Jan, który zwany był *Konopką*, piszący się także z Trzebiecznej k. Sieradza, sprzedał Janowi, Andrzejowi i Jadwidze 1 łan w tejże Trzebiecznej za 20 grzywien.

W 1416 r. *Paweł*, syn Jana z Konopnicy, zapisał się na studia na Uniwersytecie Krakowskim⁸⁰.

W latach 1440-1454 *Tomasz* z Konopnicy, prawdopodobnie syn Jana „Konopki”, razem z Mikołajem z tejże wsi, świadczyli z herbu Oksza w sprawach o nagane szlachectwa. W 1452 r. Tomasz był świadkiem ze strony Jana, Mikołaja, Jakuba i Piotra, braci z Widawy herbu Awdaniec, którzy odpierali zarzuty swej macochy Anny Suchorzewskiej o zabranie złota, srebra, szat i innych rzeczy domowych⁸¹.

W 1444 r. *Jan* z Konopnicy, noszący przezwisko *Wilk*, dał w zastaw bratu swojej żony Jachny ze Zborowa – Mikołajowi – połowę wsi Zborów, którą to połowę trzymał tytułem posagu⁸².

W 1449 r. *Mikołaj*, *Jakub* i *Bartłomiej*, bracia z Konopnicy, razem ze swoją matką Elżbietą przeprowadzili dział macierzysty, leżącej w ziemi sieradzkiej: wsie Grabowie i Zamoście. Mikołaj otrzymał wówczas 3 łany i pół karczmy z ogrodem sołeckim w Grabowiu, Jakub również 3 łany w tej wsi, karczmę z zagrodą i krawca Zagrobę, a Bartłomiej 3 łany w tej wsi oraz drugą połowę karczmy, którą dzierżawił karczmarz Chyła. Bracia potwierdzili swojej matce posąg na wsiach Grabowie i Zamoście⁸³. Dział dóbr w Konopnicy został dokonany

---

⁷⁷ SHGZW, s. 96; SZ, ks. I/2, k. 27.

⁷⁸ SHGZW, s. 96; SZ, ks. I/2, k. 113.

⁷⁹ ZS, ks. VII, k. 16.

⁸⁰ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400-1508*, wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska, wsp. R. Grzesik, t. I: *Tekst*, Kraków 2004, s. 91.

⁸¹ GS, ks. X, s. 761; GWI, ks. I, k. 77; A. Boniecki, *op. cit.*, t. XI, s. 106.

⁸² GS, ks. VIII, s. 385.

⁸³ GS, ks. IX, s. 841-842.

wcześniej; każdy z braci prawdopodobnie dostał jakąś część. Podział Grabowia nie trwał jednak długo, gdyż wkrótce po 1449 r. jeden z braci, którego potomkinią była *Elżbieta* Grabowska, żona Mikołaja Anzelma z Mokrska, wykupił działły od pozostałych⁸⁴. W 1459 r. Jakub, jako stryj (ale nie rodzony), towarzyszył pannie Katarzynie z Pożdżenic, która oświadczyła, że jej niedzielni bracia Henryk i Jan sprzedali swoją macierzyznę w tej wsi, ale bez folwarku i młyna Jakubowi Krokockiemu za 180 grzywien⁸⁵.

W 1458 r. *Mikołaj* Konopnicki, razem ze swoją żoną (drugą) Małgorzatą z Ptaszkowic i Siewieruszek, sprzedał za 150 grzywien jej część w Siewieruszkach Wielkich Piotrowi z Brudzewa⁸⁶. W 1485 r. wyraził aprobatę dla oprawy swojej córki Jadwigi, uczynionej przez jej męża Jana z Ochli i Korzenicy w wysokości 100 grzywien, zapisanych na połowie dóbr we wsi Ochle, dworze i folwarku w tej wsi⁸⁷.

W 1459 r. *Mikołaj* z Konopnicy, syn Bartłomieja, wnuk Elżbiety, wykonując obowiązki patronackie w imieniu żony Anny z Przedmościa, zapisał 10 florenów węgierskich z długu, który miał u niego Boksa Siemikowski z Radoszewic, pro fabrica kościoła parafialnego w Ożarowie, z motywacją zbawienia swojej i jego żony duszy i ich potomków⁸⁸.

W 1461 r. *Mikołaj* z Konopnicy (nie wiadomo czy to ten sam) kupił od swojego brata Jana dobra w Konopnicy, Bębnowie i Woli za 10 grzywien. Pięć lat później nabył od Michny i jej syna Andrzeja pół łanu w Bębnowie i 3 " łanu w Bębnowskiej Woli⁸⁹.

W 1462 r. w źródłach został odnotowany *Jan*, syn Jana „Wilka”⁹⁰.

W 1473 r. *Jakub*, syn Bartłomieja, wnuk Elżbiety, zastawił łan w Grabowiu Janowi Krocowskiemu z Konopnicy za 10 grzywien. W 1482 r. dał 2 łany w Grabowiu z tytułu 30 grzywien wiana swojej żonie Annie ze Zbierkowa⁹¹.

W 1473 r. *Stanisław* zwany *Turczyn* z Konopnicy i Grabowia, syn Bartłomieja, wnuk Elżbiety, zobowiązał się wypłacić 40 grzywien posagu Marcinowi z Rożdżałów za swoją córkę *Małgorzatę*. Dwa lata później wypłacił zięciowi 35 grzywien. Mąż zapisał jej wówczas 120 grzywien na Rożdżałach. W 1476 r.

---

⁸⁴ A. Boniecki, *op. cit.*, t. XI, s. 106; T. Nowak, *Dzieje Mokrska i okolicznych wsi do połowy XVI wieku*, [w:] *Monografia gminy Mokrsko*, red. T. Olejnik, Wieluń 2004, s. 102.

⁸⁵ GS, ks. XII, s. 357; TP, 3305, k. 111v.

⁸⁶ GS, ks. XII, s. 357.

⁸⁷ GS, ks. XXIV, s. 204.

⁸⁸ ACW, ks. I, k. 4, 414.

⁸⁹ GWI, ks. I, k. 70, 137v, 143.

⁹⁰ GWI, ks. I, k. 77.

⁹¹ GS, ks. XVIII, s. 204; ks. XXII, s. 502-503.

Małgorzata w obecności ojca i stryja Jakuba, ustąpiła z trzeciej części młyna w Rożdżałach, stanowiącego jej oprawę. Jednocześnie ojciec zobowiązał się wypłacić 30 grzywien. W przeciwnym razie miał dać intromisję w 3 łany w Grabowiu. W 1478 r. Stanisław zobowiązał się dać Marcinowi 10 grzywien posagu na św. Mikołaja. W 1485 r. Konopnicki otrzymał w zastaw półtora łana osiadłych i 2 łany opustoszałe (sołecki i karczmarza) w Lipinach za 24 grzywny od Jałbrzyka z Rożdżałów, szwagra zmarłej przed tym rokiem Małgorzaty (jej mąż też już nie żył), tytułem zwrotu 44 grzywien posagu. Rok później Stanisław otrzymał w zastaw następne 2 łany osiadłe tamże za 20 grzywien⁹².

W 1484 r. *Bartłomiej*, syn Mikołaja Bartłomiejowica, piszący się z Sieradza wspólnie ze swoim stryjecznym bratem Stanisławem „Nitrą”, synem Stanisława „Turczyna”, sprzedał Janowi Krocowskiemu herbu Jastrzębiec z Kroczoza w powiecie radomskim połowę Konopnicy⁹³. W 1498 r. sprzedał swojemu stryjecznemu bratu Mikołajowi „Barabaszowi” za 200 grzywien swoje działki w Konopnicy, Bębnowie i Woli Konopnickiej, które to dobra Bartłomiej odziedziczył po swoim ojcu. W zamian za to, żona Mikołaja odstąpiła Bartłomiejowi swoje zapisy posagowe na wsi Rzekta⁹⁴. W 1502 r. został pozwany przez Agnieszkę z Zadzimia, wdowę po Dzierławie Konopnickim, żonę Sędziwoja Skrzyńskiego o sumę 5 grzywien, które Bartłomiej pożyczył od niej, a teraz nie chciał tych pieniędzy oddać⁹⁵. W tym samym roku Konopnicki kupił od Małgorzaty, żony jego stryjecznego brata Stanisława „Nitry”, za 20 grzywien dom w Sieradzu przy drodze do grodu⁹⁶. Bartłomiej zmarł przed grudniem 1511 r. Tuż przed swoją śmiercią Anna Wierzchlejska, żona jego stryjecznego brata Mikołaja „Barabasza”, spłaciła mu 70 grzywien⁹⁷.

W 1488 r. *Mikołaj* zwany *Barabasz*, piszący się z Wierchlasu - dziedzictwa swojej żony Anny – i nazywający się również Wierzchlejski, syn Stanisława „Turczyna”, zastawił Urbanowi Skrzyńskiemu 2 kmieci w Wierchlesie za 20 grzywien⁹⁸. W tym samym roku oświadczył, że zwrócił wspomnianemu wyżej Jałbrzykowi z Rożdżałów zastaw w Lipinach za zwrot 50 grzywien posagu swojej siostry Małgorzaty⁹⁹. W 1491 r. Mikołaj zaakceptował zapis posagowy swo-

---

⁹² GS, ks. XVIII, s. 131; ks. XIX, s. 53, 338; ks. XX, s. 17; ks. XXV, s. 12; ks. XXIV, s. 45, 306.

⁹³ SHGZW, s. 96.

⁹⁴ GWI, ks. II, k. 84-84v, 85.

⁹⁵ ZWI, ks. I, k. 44v.

⁹⁶ SHGZW, s. 99; U. Sowina, *Sieradz. Układ przestrzenny i społeczeństwo miasta w XV-XVI w.*, Warszawa-Sieradz 1991, s. 162-163.

⁹⁷ GWI, ks. II, k. 565.

⁹⁸ GWI 1466, k. 44v.

⁹⁹ ZSz, ks. VI, s. 331.

jej siostry Doroty w wysokości 40 grzywien na połowie dóbr jej męża Mikołaja z Wrońska¹⁰⁰. W 1495 r. Mikołaj oddalił roszczenia Tomasza Poraja z Podlężyc do opieki nad Katarzyną, córką zmarłego Mikołaja z Podlężyc i Anny, córki Jana Wierchlejskiego, wówczas żony Konopnickiego¹⁰¹. W 1496 r. pożyczył od Stanisława Osowskiego z Łaszowa 10 florenów pod zastaw 1 łana osiadłego w Woli Konopnickiej. W 1499 r. razem z bratem Stanisławem zastawił Janowi Strzechowskiemu, połowę łana osiadłego za 8 florenów. W tym samym roku, razem z bratem, pożyczył od Weroniki z Mierzyc, wdowy po Jakubie Starzechowskim, 20 florenów pod zastaw kmiecia Latacza w Chotowie. Również w tym samym roku zastawił wspomnianemu Janowi Krocowskiemu z Konopnicy za 10 grzywien łan osiadły ziemi w Woli Konopnickiej. W 1504 r. był jednym z jednaczych sądowych w sprawie, pomiędzy Różą z Radoszewic, żoną Jana Kwiatkowskiego a Bokszą i Marcinem Radoszewskimi. W 1505 r. Mikołaj zastawił Piotrowi Maliskiemu z Widawy za 10 florenów łan osiadły w Konopnicy. W czerwcu 1507 r. Mikołaj sprzedał Janowi Krocowskiemu za 370 grzywien połowę Konopnicy, Bębnowa i Szynkielowie. Rok później, zastawił swojemu bratu cioteczemu Stanisławowi Osowskiemu z Łaszewa za 5 grzywien młyn w Pątnowie. W dniu 22 lipca 1509 r. otrzymał od tegoż Stanisława jego dobra dziedziczne i zastawne w Łaszewie. W tym samym roku wyruszył na wyprawę mołdawską¹⁰². W grudniu 1511 r. zastawił Marcinowi „Stobrawie” Maliskiemu z Wierchlasu kmiecia w Kraszkowicach za 24 floreny. Dnia 1 I 1516 r. wziął w zastaw od braci niedzielnych: Urbana i Macieja Skrzyńskich 4 łany osiadłe w Wierchlesie za 20 grzywien. W tym samym roku sprzedał za 11 grzywien mieszczaninowi wieluńskiemu Marcinowi Gołocie dział wójtowski w Wieluniu¹⁰³. W okresie od 25 VIII 1516 r. do 24 I 1519 r. Mikołaj był podsędkiem wieluńskim i ostrzeszowskim. Konopnicki zmarł przed 7 III 1519 r.¹⁰⁴

W 1491 r. *Dziersław*, syn Mikołaja i Małgorzaty z Siewieruszek, otrzymał od braci swojej żony Agnieszki z Zadzimia – Mikołaja i Jakuba – po 30 grzywien z tytułu posagu. Cztery lata później kwitował Mikołaja z wypłaty, przypadającej na niego części posagu. *Dziersław* zmarł przed 1502 r., kiedy to Agnieszka wyszła po raz drugi za mąż za Sędziwoja Skrzyńskiego i sprzedała dobra po pierwszym mężu w Konopnicy i Bębnowie Janowi Krocowskiemu¹⁰⁵. W dniu 5 I 1497 r.

---

¹⁰⁰ GS, ks. XXVII, s. 147.

¹⁰¹ ZS, ks. XIII, k. 285.

¹⁰² GWI, ks. II, k. 11, 84-84v, 85, 101v, 118, 137v, 271, 323, 395v-396, 412, 421v, 489; A. Boniecki, *op. cit.*, t. XI, s. 106.

¹⁰³ GWI, ks. III, k. 2v, 6-6v.

¹⁰⁴ U II/2, s. 224.

¹⁰⁵ GS, ks. XXVII, s. 148; ks. XXVIII, s. 15; A. Boniecki, *op. cit.*, t. XI, s. 106.

Stanisław zwany *Nitra*, piszący się jako Konopnicki, ale także często od dziedzictwa swojej pierwszej żony, Katarzyny z Wierzchlasu, jako Wierzchlejski, syn Stanisława „Turczyń”, zapisał swojej żonie Katarzynie, córce Jana Wierzchlejskiego, 200 florenów posagu i wiana na Konopnicy, Bębnowie i Grabówce¹⁰⁶. Tego samego dnia, otrzymał w zastaw od Stanisława i Sędziwoja Skrzyńskich cały ich folwark w Wierzchlesie¹⁰⁷. Od 1497 r. Stanisław zasiadał jako asesor w sądzie grodzkim. Funkcję tę pełnił do 1505 r. 1 I 1498 r. został burgrabią wieluńskim z nominacji starosty wieluńskiego Stanisława Kurozwęckiego. Urząd ten sprawował do 4 czerwca tegoż roku¹⁰⁸. 2 VII 1498 r. Stanisław otrzymał w zastaw od Marcina Aarona z Wójcic, ojca jego drugiej już żony Małgorzaty z Wójcic, wdowy po Jerzym Hieronimie ze Śmiłowa, wsie: Kąty i Chrusty z tytułu 40 grzywien wyprawy czyli za perły, szaty i inne rzeczy¹⁰⁹. W 1500 r. zastawił Stanisławowi Oremusowi z Gaszyna za 10 grzywien kmiecia z Wierzchlasu, a następnie otrzymał od swoich pasierbic - Małgorzaty i Jadwigi Świnkówien, córek swojej drugiej żony z jej pierwszego małżeństwa z Mikołajem Zajączkiem z Wrzącej (Małgorzata była w sumie trzykrotnie zamężna) - za zgodą ich stryja Łukasza i wuja Sędziwoja z Grąd, Przystajnię w Kaliskiem aż do czasu uzyskania przez nie pełnoletności. Z wsi tej miał wypłacać rocznie 4 grzywiny na ręce Łukasza. Pod koniec tegoż roku otrzymał w zastaw od Sędziwoja Skrzyńskiego za 230 grzywien jego działą w Skrzynnie, Niemierzynie i Wierzchlesie¹¹⁰.

W 1497 r. wspomniana wyżej *Jadwiga*, córka Mikołaja i Małgorzaty z Siewieruszek, ustąpiła ze swojej oprawy w Ochli, którą mąż – Jan z Ochli i Korzenicy – przeniósł na połowę Korzenicy¹¹¹.

W 1499 r. *Wilczek* Konopnicki, prawdopodobnie syn Jana, wnuk Jana Wilka, pożyczył Marcinowi z Radoszewic 40 grzywien pod zastaw 4 łanów tamże¹¹².

W tym samym roku, wspomniana wyżej *Dorota*, córka Stanisława „Turczyń”, pisząca się wówczas jako *Łaszowska*, dwukrotna wdowa (po śmierci Mikołaja Wrońskiego wyszła za mąż za Mikołaja Jarosza, mieszczanina z Widawy, który zmarł tuż przed 1499 r.) kwitowała brata Mikołaja „Barabasza” z wypłaty długu w wysokości 5 grzywien, z tytułu którego trzymała w zastawie pół łu w Grabowiu. Po śmierci swojego drugiego brata Stanisława „Nitry”, w 1513 r., (posługiwała się wówczas nazwiskiem Wrońska) procesowała się z jego córką

---

¹⁰⁶ GWI, ks. II, k. 41v.

¹⁰⁷ GWI, ks. II, k. 40.

¹⁰⁸ GWI, ks. II, k. 48, 59, 60v, 61, 64, 65, 67v, 68v, 69-70, 73v, 175v, 330v.

¹⁰⁹ GS, ks. XXIX, s. 170-171.

¹¹⁰ GS, k. 165-165v; A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 221.

¹¹¹ GS, ks. XXVIII, s. 738.

¹¹² GWI, ks. II, k. 130.

z pierwszego małżeństwa *Małgorzatą* z Wierchlasu, żoną Piotra Tokarskiego z Tokarzewa, o łany w Wierchlesie i Kraszkowicach, które stanowiły tenutę Doroty (dzierżyła je od brata Stanisława). Dorota oskarżyła wówczas Małgorzatę o wyrzucenie jej z tych dóbr¹¹³.

W 1515 r. *Jan* zwany *Nitra* z Wierchlasu, syn Stanisława „Nitry” i Małgorzaty z Wójcic, razem ze swoimi bratem rodzonym *Jakubem*, zwanym również *Nitra* oraz rodzonymi siostrami: *Anną* i *Katarzyną*, procesował się ze swoją ciotką – siostrą ich matki – Katarzyną z Wójcic o macierzyznę¹¹⁴. Dwa lata później Jan, Jakub, Anna i Katarzyna procesowali się ze swoją przyrodnią siostrą, wpominaną wyżej Małgorzatą Tokarską, o dobra w Wierchlesie, Kraszkowicach i Kochlewie, wniesione w posagu ich ojcu przez matkę Małgorzaty¹¹⁵. W 1521 r. „Nitra” kwitował Jana Gaszyńskiego z wypłaty 100 grzywien, z sumy 250 grzywien, którą ów zobowiązał się wypłacić do Bożego Narodzenia. Jeszcze tego roku kwitował tegoż z wypłaty 10 grzywien z pozostałego długu 150 grzywien¹¹⁶. 8 VII 1530 r. Jan sprzedał temu Gaszyńskiemu za 700 grzywien swoje działki dóbr dziedzicznych we wsiach Wierchlas i Kochlew z młynem na rzece Warcie¹¹⁷. Po tej dacie nikną ze źródeł wiadomości o Konopnickim. Żoną Jana była Elżbieta, córka Jana Stoleckiego. Mieli 2 dzieci: syna Jakuba i nieznaną z imienia córkę, żonę wójta z Grębienia Bartłomieja¹¹⁸.

W 1520 r. *Mikołaj* zwany *Barabasza*, piszący się z Bodzanowic na Śląsku (k. Krzepic), syn Mikołaja „Barabasza”, został pozwany przez Marcina Maliskiego, tenutariusza i dziedzica w Kraszkowicach, o jakieś pieniądze. 15 VII 1527 r. oświadczył, wspólnie ze swoim synem *Stanisławem Bodzanowskim*, że otrzymali od Anny Potockiej i jej synów: Feliksa i Baltazara 150 florenów z sumy posagowej żony Stanisława a ich siostry Katarzyny, wynoszącej 200 florenów, zapisanej na mieście Osjakowie. Resztę Potoccy mieli spłacić po wykupieniu miasta przez Jana Starzeńskiego¹¹⁹. Ostatnia informacja o Mikołaju „Barabaszu” pochodzi z marca 1529 r. Wówczas to Jan Gaszyński, dziedzic w Wierchlesie, zobowiązał się oddać mu 60 zaległych florenów z kwoty 300 florenów, za jakie Gaszyński kupił od matki Mikołaja – Anny – części dziedziczne w Wierchlesie, wygrane sądownie od Sędziwoja Skrzyńskiego. Jednocześnie Mikołaj wyzbył się na rzecz tegoż Jana z Gaszyna dóbr w Wierchlesie¹²⁰.

¹¹³ GWI, ks. II, k. 478; GS, ks. XXX, s. 147.

¹¹⁴ GSI, ks. I, k. 204v; ks. II, k. 147v-148.

¹¹⁵ GSI, ks. I, k. 41v-42.

¹¹⁶ ZW, ks. I, k. 10; GW, ks. 3, k. 82v, 178, 178v-179.

¹¹⁷ MRPS, cz. IV, nr 5739.

¹¹⁸ GWI, ks. III, k. 82v, 178v, 218.

¹¹⁹ ZW, ks. I, k. 3, 20v-21; GW, ks. III, 350-350v.

¹²⁰ GWI, ks. III, k. 400v-401.

W 1539 r. wspomniany wyżej *Jakub*, syn Jana „Nitry” i Elżbiety Stoleckiej, został pozwany jako zachodźca przez Mikołaja Starzechowskiego w sprawie dóbr Stolec, Granów i kuźnica Stolecka (własność po matce). Prawdopodobnie Jakub zastawił te posiadłości Strzechowskiemu, a ten puścił je dalej¹²¹.

Z Konopnicy pisali się też *Cielechy* herbu *Nieczuja*.

W 1440 r. *Łukasz*, syn *Stanisława* z Konopnicy, rozpoczął studia na Uniwersytecie Krakowskim¹²².

W 1459 r. *Mikołaj* zwany **Zablicki** z Konopnicy otrzymał od swojej żony *Anny*, córki *Mikołaja Przedmojskiego*, 20 grzywien posagu. W 1461 r. kupił od swojego brata *Jana* jego części w Konopnicy, Bębnowie i Szyndzielowie. W dniu 1 stycznia następnego roku, wziął w zastaw od swojego stryjecznego brata *Stanisława* „Nitry” młyn w Konopnicy. W 1466 r. wziął w zastaw od niejkiej *Wichny* i jej syna *Andrzeja* 3 łana w Woli Konopnickiej. Następna wzmianka o *Mikołaju* pochodzi z 1484 r. Wówczas to wspólnie z innymi Konopnickimi, sprzedał *Janowi Krocowskiemu* herbu *Jastrzębiec* z Kroczeza w powiecie radomskim połowę Konopnicy¹²³. Nie wiadomo w jakim stopniu *Mikołaj* był spokrewniony ze *Stanisławem* i *Łukaszem*.

Swoje dobra na terenie tej parafii posiadali także **Kroczowscy-Konopniccy** herbu **Jastrzębiec**. Pochodzili oni z Kroczoza, w powiecie radomskim, w województwie sandomierskim. W latach 1484-1507 *Jan Krocowski* kupił od Konopnickich herbu *Oksza* ich dobra w powiecie wieluńskim i nazwał się Konopnickim¹²⁴. Przed 17 III 1500 r. *Jan* - po śmierci swojej pierwszej, nieznannej z imienia małżonki - ożenił się z *Helena*, córką *Stanisława Węzyka*. *Węzykówna* wniosła mu w posagu 60 grzywien.

W 1510 r. *Andrzej*, syn *Jana* i jego pierwszej żony, został wojskim wieluńskim¹²⁵. W dniu 3 I 1514 r. otrzymał od króla *Zygmunta Starego* cło mostowe w Konopnicy, wynoszące 6 denarów od wozu i 3 od wołu¹²⁶. W 1524 r. wziął w zastaw od *Walentego Szczawieńskiego* z Rychłocic za 20 grzywien łan opustoszały i karczmę, z przynależącymi do niej polami i łąkami w Rychłocicach

---

¹²¹ GSI, ks. XVII, k. 414.

¹²² Ibidem; *Indeks studentów Uniwersytetu Krakowskiego w latach 1400-1500*, opr. J. Zathy, J. Reichan, Wrocław-Kraków 1974, s. 172; *Metryka Uniwersytetu...*, s. 188.

¹²³ GW, ks. I, k. 25, 70v, 81, 137v; SHGZW, s. 96.

¹²⁴ Zob. wyż.

¹²⁵ *Rodzina. Herbarz szlachty polskiej*, opr. S. Uruski, t. XII, Warszawa 1915, t. VII, s. 189; U II/2, s. 233.

¹²⁶ MRPS, cz. IV, nr 2203.

Wielkich¹²⁷. W dniu 1 II 1525 r. król udzielił zgody Konopnickiemu, aby ten wykupił wieś Bieniec z rąk podsędka wieluńskiego Mikołaja i jego brata Jana Starzechowskich¹²⁸. Cztery lata później pożyczył od Jana Rokszyckiego z Dąbrowy Wielkiej i Jana Rokszyckiego ze Stęszyc 9 grzywien na okres do dnia 1 stycznia następnego roku. Jeśli Andrzej nie spłaciłby do tego czasu owej kwoty, to dług wzrośnie wówczas do 18 grzywien. W dniu 28 VI 1531 r. wziął w zastaw od Krzysztofa Zaręby z Kalinowej za 60 florenów 4 łany osiadłe we wsi Czernice. W dniu 30 grudnia tegoż roku Andrzej otrzymał w zastaw od Bernarda Wileszyńskiego za 240 florenów wieś Grabówkę. W dniu 22 II 1531 r. otrzymał urząd starosty wieluńskiego¹²⁹. W 1537 r. wziął w zastaw od Krzysztofa Zaręby z Kalinowej za 250 florenów jego wieś Strobina¹³⁰. W 1539 i 1541 r. Andrzej, wspólnie z synami: Janem, Andrzejem i Jakubem, procesował się z Krzysztofem Zarębą o granice między wsiami: Walków i Wielkie (ta ostatnia należała do Zarębów)¹³¹. W latach 1539-1540, wspólnie ze swoim bratankiem Wojciechem Konopnickim, procesowali się ze Świętosławem Niekmirowskim o granice pomiędzy wsiami Bębnow (Konopnickich) i Niekmirów (Niekmirowskich)¹³². Andrzej zmarł przed 17 III 1543 r. Jego żoną była Małgorzata Krzysztoporska¹³³.

W 1533 r. *Wojciech*, bratanek Andrzeja, piszący się jako Konopnicki z Konopnicy lub jako Krocowski, dziedzic w Konopnicy, wziął w zastaw od Kaspra Łaszowskiego ze Strobina za 10 grzywien 2,5 łana z 2 łąkami i karczmę opuszczoną z łąką w Strobinie. Rok później sprzedał za 6 grzywien Wojciechowi Komornickiemu dział w Komornikach, który nabył niegdyś od Kaspra Łaszowskiego. W latach 1537-1538 Wojciech procesował się z Krzysztofem Zarębą z Kalinowej o 30 grzywien, które Zaręba pożyczył od Konopnickiego pod zastaw dóbr w Strobinie¹³⁴. W dniu 1 I 1547 r. Wojciech otrzymał w zastaw od Piotra Kruszyzny z Wrzącej łąn ziemi opustoszały w owej Wrzącej za 20 grzywien na okres do Bożego Narodzenia. W latach 1550-1570 Wojciech piastował urząd podsędka wieluńskiego. Zmarł przed 6 I 1571 r.¹³⁵

W dniu 24 I 1547 r. *Jan, Andrzej, Jakub*, synowie Andrzeja i Małgorzaty Krzysztoporskiej, otrzymali od króla Zygmunta Starego w dożywocie wieś Bie-

---

¹²⁷ ZW, ks. I, k. 58v-59.

¹²⁸ MRPS, cz. IV, nr 14128.

¹²⁹ U II/2, s. 238.

¹³⁰ GWI, ks. III, k. 401; ks. IV, k. 33v, 137v-138, 485-485v.

¹³¹ PW, ks. I, k. 6v-8, 13, 28.

¹³² PW, ks. I, k. 8v; TP, 3347, k. 218v.

¹³³ U II/2, s. 233; *Rodzina...*, t. VII, s. 189.

¹³⁴ GWI, ks. IV, k. 154, 234-234v, 526v-527, 528v-529; ks. V, k. 2v, 29, 47; TP, 3347, k. 218v.

¹³⁵ U II/2, s. 224.

niec¹³⁶. Trzy lata później (23 maja) król Zygmunt August, na prośbę kanclerza królewskiego, biskupa krakowskiego Samuela Maciejowskiego, nadał im tę samą wieś w wieczyste posiadanie¹³⁷. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553, Andrzej i Jakub byli właścicielami Konopnicy (3 łany z 13 zagrodnikami), Woli Konopnickiej (2 łany z 17 zagrodnikami), Walkowa (2 łany z 8 zagrodnikami i 1 karczmarzem), Bębnowa (1,5 łana z 10 zagrodnikami) oraz trzymali w dzierżawie królewską wieś Bieniec (5 łanów z 11 zagrodnikami)¹³⁸.

Parafia Lututów

Na jej terenie swoje dobra mieli **Wierusz-Niemojowscy** herbu **Wierusz**.

W 1468 r. Jan, syn Bieniasza z Niemojewa, miał jakąś sprawę z Mikołajem z Konopnicy¹³⁹.

W 1475 r. Andrzej, syn Bieniasza, otrzymał od brata swojej żony Barbary, córki Adama Świnki z Włocina i Kakawy - Jana z Czarnego Sadu - poręczenie za jego braci: Mikołaja, Piotra i Stanisława, że nie będą czynić trudności swojemu szwagrowi w korzystaniu z Kaniewa i Czarnego Sadu. W dniu 2 listopada tegoż roku Andrzej zapisał swojej żonie 400 grzywien oprawy¹⁴⁰. Andrzej przez pewien czas był także właścicielem działu w Mokrsku, który nabył od Jana z Mokrska i Białej. W 1500 r. zastawił ten dział za 50 grzywien Magdalenie, żonie Jana Kośmidra¹⁴¹.

W 1496 r. Bieniasz (*Benedykt*), syn Andrzeja Niemojowskiego i Barbary, zamienił ze swoim krewnym Lutoldem Galewskim swój brzeg rzeki Prześnicy k. Lututowa, zwany „Bucovanigtha” albo Lutoldowski albo Galewski, na inny brzeg na tejże rzece, należący do owego Lutolda. Rok później Bieniasz, pożyczył 5 florenów od mieszczanina wieluńskiego Bartosza Sperminka pod zastaw 1 mieszczanina w Lututowie. W 1498 r. procesował się z Małgorzatą, wdową po sędzim wieluńskim Mikołaju Wieruszu z Walichnowych, o łan ziemi. Trzy lata później zastawił Lutoldowi Galewskiemu młyn z młynarzem w Lututowie za 3 floreny. W 1502 r. procesował się z wojewodziną sandomierską Elżbietą Tarnowską, tenutariuszką królewskiej wsi Osiek, o chłopów z tejże wsi. Rok później zastawił, razem ze swoim bratem Wieruszem, Janowi Kaliszkowskiemu 4 mieszczan w Lututowie za 22 grzywny. W 1508 r. jego żona Barbara, córka Andrzeja Myszkowskiego z Mysz-

---

¹³⁶ MRPS, cz. IV, nr 22636.

¹³⁷ MRPS, cz. V, nr 873.

¹³⁸ ZD, t. XIII, s. 289, 294.

¹³⁹ GWI, ks. I, k. 178; *Rodzina...*, t. XII, s. 108.

¹⁴⁰ *Rodzina...*, t. XII, s. 108; A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 63, 222.

¹⁴¹ GWI, ks. II, k. 156.

kowa, wniosła mu w posagu 12 florenów, które Bieniasz zabezpieczył na połowie swoich dóbr w Niemojewie i Lututowie¹⁴². W tym samym roku pożyczył Bieniaszowi Cieszęckiemu 8 grzywien pod zastaw młyna ze stawem w Lututowie¹⁴³. W latach 1510-1511 procesował się z Jaromirem Brodnickim o sołtysa w Pichlicach Macieja Kosza¹⁴⁴. W 1511 r. zapłacił wojewodzinie - Elżbiecie Tarnowskiej - 6 grzywien za 2 chłopów z Pichlic i Pątnowa¹⁴⁵. W 1518 r. otrzymał w zastaw od swojego brata Wierusza młyn ze stawem w Lututowie¹⁴⁶. W 1523 r. zastawił Bieniaszowi Cieszęckiemu 3 mieszczan w Lututowie razem z ich polami za 25 florenów¹⁴⁷. Dwa lata później, sprzedał Stanisławowi Dzierżanowskiemu za 350 grzywien część swojego niedziału braterskiego w Łututowie¹⁴⁸. W 1531 r. zastawił za 20 grzywien 2 łany w Niemojewie córkom Bieniasza Cieszęckiego: Małgorzacie, Zuzannie, Annie, Barbarze i Zofii¹⁴⁹. Rok później Bieniasz zastawił swojemu bratu Wieruszowi pół łana w Niemojewie za 5 grzywien¹⁵⁰. W dniu 9 listopada tegoż roku, król Zygmunt Stary zatwierdził na prośbę, między innymi Bieniasza, dokumenty w sprawie ustalenia granic pomiędzy dobrami królewskimi a Wieruszów¹⁵¹. W 1534 r. brat Bieniasza Wierusz, zażądał od niego dokonania podziału dóbr rodzinnych. Po początkowym oporze Bieniasz wydzielił ostatecznie w 1535 roku swojemu bratu dział w Niemojewie i Lututowie¹⁵². W 1540 r. Bieniasz darował swojemu synowi Mikołajowi 23 grzywiny, które miał zapisane na dzierżawie w Morksku¹⁵³. W tym samym roku Andrzejowic pożyczył od mieszcanki wieluńskiej Zofii Kapiszowej 10 groszy¹⁵⁴.

W 1509 r. *Wierusz*, syn Andrzeja Niemojowskiego i Barbary, brał udział razem ze swoimi krewnymi, w sporze pomiędzy Elżbietą Tarnowską i tenentariuszem wieluńskim Stanisławem Kurozweckim¹⁵⁵. W 1518 r. Wierusz dał swojemu bratu Bieniaszowi w zastaw młyn ze stawem w Lututowie¹⁵⁶. Osiem lat póź-

¹⁴² GWI, ks. II, k. 9, 56, 109, 188v, 220, 261, 433, 438; ks. III, k. 314.

¹⁴³ GWI, ks. II, k. 488.

¹⁴⁴ GWI, ks. II, k. 526v, 542

¹⁴⁵ GWI, ks. II, k. 549.

¹⁴⁶ GWI, ks. III, k. 81-81v.

¹⁴⁷ GWI, ks. III, k. 250.

¹⁴⁸ GWI, k. 293-293v.

¹⁴⁹ GWI, ks. IV, k. 31v.

¹⁵⁰ GWI, ks., IV, k. 91-91v.

¹⁵¹ Zob. rozdz. I.

¹⁵² GWI, ks. IV, k. 215v, 218-219, 304.

¹⁵³ GWI, ks. V, k. 221-221v.

¹⁵⁴ ACW, t. III, k. 492.

¹⁵⁵ GWI, ks. III, k. 314

¹⁵⁶ GWI, ks., III, k. 81-81v.

niej Stanisław Szczawieński zastawił mu za 1,5 grzywny dział swojego mieszczanina Jakuba Puzka w Lututowie¹⁵⁷. W 1528 r. był jednym ze świadków swojego krewnego Ambrożego Wierusza z Walichnowych w sprawie o most, wybudowany na przesmyku w Walichnowych przez chłopów z wsi Pichlice i Sokolniki, należących do Elżbiety Tarnowskiej¹⁵⁸. W 1529 r. Wierusz otrzymał od swojej matki Barbary jej część we wsi Kaniowo w powiecie pyzdrskim, którą otrzymała po śmierci Małgorzaty Kaniowskiej z tegoż Kaniowa¹⁵⁹. W 1532 r. pożyczył od Bieniasza 5 grzywien pod zastaw połowy łąna w Niemojewie¹⁶⁰. W dniu 9 listopada tegoż roku, król Zygmunt Stary zatwierdził na prośbę m. in. Wierusza dokumenty, dotyczące granic dóbr królewskich i Wieruszów¹⁶¹. W latach 1535-1536 rościł pretensje do działu Stanisława Dzierżanowskiego w Lututowie, który ten kupił od Bieniasza Niemojowskiego dziesięć lat przed dokonaniem przez braci podziału ich dóbr rodzinnych¹⁶². Wierusz zmarł ok. 1540 r., kiedy to po raz ostatni pojawił się jako żyjący w źródłach. Jego żoną była Małgorzata¹⁶³.

W 1540 r. *Mikołaj*, syn Bieniasza i Małgorzaty, otrzymał od swojego ojca 23 grzywny, które Bieniasz miał zapisane na dzierżawie w Mokrsku¹⁶⁴. W tym samym roku Bieniaszowicz pożyczył od mieszczańki wieluńskiej Zofii Kapiszowej 10 groszy¹⁶⁵. W tym samym roku wydzierżawił na 6 lat dobra wianne swojej zmarłej matki¹⁶⁶. Sześć lat później zawarł ugodę z Mikołajem Galewskim w nieznannej bliżej sprawie, w wyniku której Galewski musiał zapłacić Niemojowskiemu 10 grzywien¹⁶⁷. W 1549 r. Mikołaj zobowiązał się zapłacić sędziemu wieluńskiemu Piotrowi Masłowskiemu 8 grzywien długu, w przeciwnym razie sędzia i jego sukcesorzy będą mieć prawo intromisji w jeden łąn, należący do Niemojowskiego. W tym samym roku dał Janowi Piczkowskiemu z Lubelszczyzny 3 łąny w mieście Lututów¹⁶⁸. Dwa lata później Niemojowski zastawił Katarzynie, żonie Mikołaja Wągierskiego, za 49 grzywien 2 łąny w Niemojewie. W tym samym roku opłacił swojej żonie Małgorzacie 2 łąny osiadłe we wsi Niemojew. Mikołaj sprzeciwił się także intromisji, z ramienia króla Zygmunta Augusta, Jana

---

¹⁵⁷ GWI, ks. VII, k. 342-342v.

¹⁵⁸ ZW, ks. I, k. 147.

¹⁵⁹ ZW, ks. I, k. 184.

¹⁶⁰ GWI, ks., IV, k. 91-91v.

¹⁶¹ Zob. wyż.

¹⁶² GWI, k. 430-430v; ZW, ks. I, k. 292v-293.

¹⁶³ GWI, ks. V, k. 60, 121.

¹⁶⁴ GWI, ks. V, k. 221-221v.

¹⁶⁵ ACW, t. III, k. 492.

¹⁶⁶ GWI, ks. V, k. 221.

¹⁶⁷ GWI, ks. V, k. 479-479v.

¹⁶⁸ GWI, ks. VI, k. 287-287v, 379.

Galewskiego w dobra w Lututowie. Przeciwno temu zaprotestowali burgrabia wieluński Maciej Mrowieński oraz Rafał Brzechwa z Wrzącej, Wojciech Święczyński, Stanisław Dzierżanowski i mieszczanin Jan Adamczyk¹⁶⁹. Rejestry podatkowe z lat 1552-1553 nie wymieniają co prawda wśród właścicieli Lututowa Mikołaja Niemojowskiego, ale zapiska sądowa z 1552 r. informuje, że tenże Mikołaj był dziedzicem także w tym mieście¹⁷⁰.

W 1540 r. *Świętosław (Stanisław)* Niemojowski¹⁷¹ ustalił, razem ze starostą i wojskim wieluńskim Andrzejem Konopnickim i jego bratankiem Wojciechem, nowe granice, pomiędzy swoim Niemojewem a należącymi do nich Bębnowem i Walkowem¹⁷². W tym samym roku oraz w 1545 r. ustanawiał razem z Florianem Szczawieńskim i kanonikiem włocławskim Stanisławem, dziedzicami Rychłocic Wielkich i Małych, granice pomiędzy ich włościami¹⁷³. Świętosław zmarł zapewne w 1545 r. gdyż nie występuje w późniejszych procesach o granice, toczonych przez Niemojowskich¹⁷⁴.

Parafia Łagiewniki

Na jej obszarze swoje posiadłości posiadali: Russoccy herbu Korab, Brodnicy herbu Wieniawa i Łyseskorscy herbu Wierusz.

Parafia Osjaków

Na jej terenie swoje dobra mieli: Długoszowie herbu Wieniawa, Boksa-Radoszewscy herbu Oksza, Mikołaj Jaszowski herbu Owad, Potoccy herbu Szreniawa, Osjakowscy i Walknowscy.

Długoszowie herbu **Wieniawa** (ryc. 25), zdaniem A. Bonieckiego, wywodzili się z miejscowości Wieniawa, leżącej w powiecie opoczyńskim. Tam też znajduje się wieś Długoszów położona koło Szydłowca, co miało wg Bonieckiego, zdecydowanie przemawiać za tamtejszym pochodzeniem tej rodziny, tym bar-

---

¹⁶⁹ GWI, ks. VII, k. 384v-385, 473v, 480-481.

¹⁷⁰ ZD, t. XIII, s. 296.

¹⁷¹ S. Uruski identyfikuje go ze Stanisławem, synem Bieniasza i Barbary Niemojewskich (*Rodzina...*, t. XII, s. 108).

¹⁷² GWI, ks. VII, k. 433-434v.

¹⁷³ GWI, ks. VII, k. 433-434v; ks. II, k. 460.

¹⁷⁴ PW, ks. I, k. 33v-34v, 34v-35, 41v-42, 44v, 48v, 51v, 52v, 53, 55, 55v, 63-63v, 63v, 77v, 78-82, 84-84v, 104-104v, 104v-105, 105, 105v-106v, 108v, 109, 111, 112-114, 114-115, 118v-126, 142-145v.

dziej, że zachowała ona przydomek Długosz, nie przyjmując nazwisk odmiejscowych. Innym argumentem przemawiającym za małopolskim pochodzeniem Długoszków, zdaniem A. Bonieckiego, był fakt piastowania u schyłku XIV w. urzędu wójta sandomierskiego przez *Mikołaja* Długosza, protoplastę Długoszków. Ustalenia te przyjął również K. Piotrowicz, który stwierdził także, że syn Mikołaja *Janusz*, ojciec Jana Długosza z Niedzielska, pisał się z Wodzisławia, leżącego niedaleko Jędrzejowa. W 1401 r. naganiony został w szlachectwie przez Stogneusza Babskiego i miał się oczyścić z nagany, wedle wyroku sądu królewskiego, przed sądem ziemskim wieluńskim. Zdaniem Piotrowicza wskazywałoby to na jakieś powiązania opoczyńskich Wieniawitów z ziemią wieluńską¹⁷⁵. Natomiast M. Antoniewicz twierdzi, iż Janusz pisał się nie z Wodzisławia, ale z Gosławia, położonego w okręgu kluczborskim, na Śląsku Opolskim¹⁷⁶. Być może zatem stamtąd wywodzili się Długoszowie herbu Wieniawa, którzy osiedlili się również w Małopolsce i Wieluńskim¹⁷⁷. Najwcześniejszego majątku Długoszków w ziemi wieluńskiej należy doszukiwać się we wsi Czernice, dzierżonej przez nich od 1411 r.¹⁷⁸ Po 1504 r. giną wieści o rodzinie Długoszków w tej dzielnicy¹⁷⁹.

W dniu 8 XI 1399 r. po raz pierwszy w źródłach pojawił się *Jan* Długosz, syn Janusza Mikołajowica, piszący się - w różnych okresach - z Niedzielska, Grabowej, Kocina, Parzymiechów i Czernic¹⁸⁰. Przed 1410 r. Długosz ożenił się z Beata, córką sąsiada Marcina z Borowna (pow. wieluński), która - zdaniem K. Piotrowicza - prawdopodobnie wniosła Janowi w posagu wieś Niedzielsko. J. Wiśniewski twierdzi jednak, że ową posiadłość miał już ojciec Jana. Natomiast M. Antoniewicz stwierdził, że pierwsza wzmianka o dzierżeniu przez Długoszków Niedzielska pochodzi dopiero z 1424 r.¹⁸¹ Miejscowość tę, razem z inną wsią - Łyskornia - być może odziedziczoną po ojcu, sprzedał jednak w 1440 r. Piotrowi Madalińskiemu¹⁸². 15 VII 1410 r. Jan brał udział w bitwie pod Grunwal-

---

¹⁷⁵ A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, Warszawa 1900, s. 289; K. Piotrowicz, *Długosz Jan h. Wieniawa*, [w:] PSB, t. V, s. 175.

¹⁷⁶ M. Antoniewicz, *Pochodzenie, krąg rodzinny i związki Jana Długosza z pograniczem wieluńsko-małopolskim*, „Roczniki Długoszowe”, nr 1, 2003, s. 37.

¹⁷⁷ Spokrewniony z Długoszami Jan Elgot – profesor i rektor Akademii Krakowskiej, kanonik i scholastyk kapituły krakowskiej – pochodził z Lgoty pod Oleśnicą na Śląsku (ibidem.)

¹⁷⁸ K. Piotrowicz, *op. cit.*, s. 175; M. Antoniewicz, *op. cit.*, s. 38.

¹⁷⁹ K. Piotrowicz, *Długosz Janusz h. Wieniawa*, [w:] PSB, t. V, s. 180.

¹⁸⁰ M. Antoniewicz, *op. cit.*, s. 39.

¹⁸¹ K. Piotrowicz, *Długosz Jan...*, s. 175; J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 87; M. Antoniewicz, *op. cit.*, s. 38.

¹⁸² A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, s. 289; *Regesta i materiały*, [w:] M. Bobrzyński, S. Smolka, *Jan Długosz. Jego życie i stanowisko w piśmiennictwie*, Kraków 1893, nr 58, 59; J. Wiśniewski, *Jan Długosz i jego związki z ziemią częstochowsko-wieluńsko-siewierską*, ZC, t. XIV, 1984, s. 87.

dem. Wziął wówczas do niewoli osobistych wrogów wielkiego księcia litewskiego Witolda: komtura brandenburskiego (pokarmińskiego) Markwarda von Salzbach i wójta Schumberka. Jeńców przyprowadził władcy litewskiemu, za co ten wyprosił u króla Władysława Jagiełły nadanie Janowi w zarząd niegrodowe, rozległe starostwo brzeźnickie (leżące na południowo zachodnich krańcach ziemi sieradzkiej, w pobliżu granic Wieluńskiego i ziemi krakowskiej), ale bez urzędu burgrabiego w Brzeźnicy, gdyż urząd ten Długosz piastował już od schyłku XIV w. Jedenaście lat później, otrzymał jeszcze bardziej intratną królewską ziemię w Nowym Mieście Korczynie, którą miał do 1422 r.¹⁸³ W dniu 10 XI 1421 r. Jan sprzedał w Wieluniu tamtejszym mieszczanom za 36 grzywien, należące do niego 8 jatek szewskich i wiardunek czynszu z miejskiej łaźni¹⁸⁴. Trzy lata później (7 lutego), brał udział w charakterze świadka przed sądem wieluńskim w procesie o naganę szlachectwa Stanisława Czichosza z Kraszkowic¹⁸⁵. Po śmierci w 1429 r. swojej pierwszej żony, wspomnianej już Beaty, Długosz ożenił się z *Anną Mężykówną*, córką Hanusza *Mężyka* z Dąbrowy herbu *Wadwicz*. Dzięki temu Długoszowie skoligacili się z 3 znaczącymi i zamożnymi rodami piętnastowiecznej Polski: Mężykami herbu Wadwicz, Rogowskimi herbu Działosza i Kobylańskimi herbu Grzymała¹⁸⁶.

W dniu 23 III 1430 r. marszałek koronny Wawrzyniec Zaręba, Jan z Pilczy, Hińcza i Jakub z Rogowa, Rafał z Obuchowa, Grzegorz i Piotr z Branicy, Jan Kuropatwa z Łańcuchowa, Przedbór z Szadka i Jan z Brzezia poręczyli kwotą 2000 grzywien za Jana Długosza, że ten stawia się na wezwanie królewskie w jakiejś bliżej nieznanej sprawie¹⁸⁷. Trzy lata później był już właścicielem Parzymiechów i jako taki pośredniczył w układzie z książętami śląskimi¹⁸⁸. W dniu 1 czerwca tegoż roku kupił od Jana Cielątka za 250 grzywien wieś Prusiecko w ziemi sieradzkiej¹⁸⁹. Przed 1440 r. Jan zakupił, prawdopodobnie od Jana Grabowskiego, wieś Grabowę¹⁹⁰. W 1440 r. otrzymał od króla Władysława Warneńczyka przywilej na założenie na surowym korzeniu wsi Czarny Stok w starostwie krzepickim¹⁹¹. W tym samym roku, przekazał najmłodszemu synowi Janu-

---

¹⁸³ H. Konikowski, *Jan Długosz (1415-1480)*, ZC, t. XIV, 1984, s. 103; J. Wiśniewski, *op. cit.*, s. 87; M. Antoniewicz, *op. cit.*, s. 39.

¹⁸⁴ K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 43.

¹⁸⁵ MK, ks. LXVI, k. 45v-46.

¹⁸⁶ B. Czwojdrak, *Powiązania genealogiczne Hanusza i Jana Mężyka z Dąbrowy herbu Wadwicz z Rogowskimi herbu Działosza i Długoszami herbu Wieniawa*, SPŚ, t. X, 2004, s. 127-128.

¹⁸⁷ *Wyciągi z najstarszych ksiąg sądowych dawnej ziemi krakowskiej*, wyd. A. Z. Helcel, [w:] SPPP, Kraków 1870, nr 2327.

¹⁸⁸ SRS, t. VI, nr 190.

¹⁸⁹ *Regesta...*, nr 13.

¹⁹⁰ *Dodatek. O rodzinie Długosza*, [w:] M. Bobrzyński, S. Smolka, *op. cit.*, s. 316.

¹⁹¹ A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, s. 289.

szowi (Janowi) i najstarszemu synowi - również Janowi - działły w innej wsi, mianowicie w Czernicach, którą nabył prawdopodobnie w 1411 r.¹⁹² W dniu 20 lipca następnego roku Jan przekazał swojemu najmłodszemu synowi Januszowi (Janowi) całą wieś Kocin, który był królewszczyną¹⁹³. W dniu 14 I 1441 r. Długosz ufundował w kościele parafialnym pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela i Wawrzyńca w Brzeźnicy ołtarz ku czci św. Piotra i Pawła Apostołów oraz Doroty, Barbary, Mikołaja i Marcina, na którego utrzymanie zapisał 5 grzywien rocznego czynszu na swojej wsi Czernice. Pieniądze te, miał zbierać sołtys i w dniu 11 listopada każdego roku oddawać altarzyście. Gdyby zaś dzieci Jana chciały po jego śmierci czynsz z Czernic skupić, wtedy musiałyby czynsz w takiej samej miejscowości na innym miejscu ulokować. Spadkobiercy Jana będą po nim posiadać prawo prezenty. Na pierwszego altarzystę Długosz wybrał diakona gnieźnieńskiego Wojciecha Kielcza¹⁹⁴. Długosz, oprócz wspomnianych powyżej miejscowości, był także właścicielem wsi: Popów, Przedmoście, część Rębielic Szlacheckich (pow. wieluński), Czarnocin, Bąbelno, Dziedzice i Nieszczków¹⁹⁵. Tuż przed 1444 r. Jan zastawił Zygmuntowi Bielowi z Jaworzna za 500 grzywien Popów i Przedmoście¹⁹⁶. Długosz zmarł 25 I 1444 r. i pochowany został w kościele św. Michała w Wieluniu¹⁹⁷.

W 1442 r. *Janusz (Jan)*, najmłodszy syn Jana Januszowica, pozwał Hińczę z Rogowa o bezprawne wdarcie się do jego wsi Czernice, bez spłacenia mu zapisu królewskiego, a gdy Hińcza złożył 120 grzywien u starosty krzepickiego Jana z Jedlna, pozwał także i tego w 1443 r. W 1462 r., biorąc udział w wojnie trzydziestoletniej, został pod Puckiem pasowany na rycerza. Cztery lata później był ciężko ranny w czasie oblężenia Chojnic. W 1471 r. udał się, jako kuchmistrz nadworny, razem z królewiczem Władysławem do Pragi po czeską koronę. Cztery lata później piastował urząd podczaszego nadwornego i jako taki należał do świty królowny Jadwigi, udającej się do swojego męża, księcia bawarskiego Jerzego. Od 6 IX 1477 r. piastował urząd burgrabiego krakowskiego (jednak w zapisach sądowych występował z tym tytułem już od 7 I 1469 r.). W 1479 r., ponownie jako kuchmistrz, znajdował się w otoczeniu Zofii Jagiellonki, zaślubionej margrabiemu brandenburskiemu Fryderykowi. W dniu 6 VI 1482 r. w wyniku zwady o granice dóbr ze swoim sąsiadem Piotrem Piechotą z Dzieduszyca, Ja-

---

¹⁹² K. Piotrowicz, *Długosz Jan...*, s. 176; idem, *Długosz Janusz...*, s. 180; *Regesta...*, nr 20; M. Antoniewicz, *op. cit.*, s. 38.

¹⁹³ *Regesta...*, nr 20; K. Piotrowicz, *Długosz Janusz...*, s. 180

¹⁹⁴ KDW, t. V, nr 716.

¹⁹⁵ K. Piotrowicz, *Długosz Jan...*, s. 176; *Regesta...*, nr 36.

¹⁹⁶ *Wyciągi...*, nr 3348.

¹⁹⁷ *Kalendarz Krakowski*, [w:] MPH, t. II, s. 910; K. Piotrowicz, *Długosz Jan...*, s. 176.

nusz został przez niego zabity. Żoną najmłodszego Janowica była bliżej nieznaną Katarzyna. Nie doczekali się potomstwa¹⁹⁸.

W 1446 r. *Jan*, najstarszy z synów Jana, piszący się - w różnych okresach - z Grabowej, Rębielic i Bąbelna, którego dziedzicem został po śmierci swojego ojca, został pozwany, razem z 2 innymi braćmi Janami, przez Małgorzatę, żonę Mikołaja z Balic, o zajęcie gwałtem jej wsi Rębielice z dziedzictwa matczynego o wartości 600 grzywien. W tym samym roku procesował się, razem z 3 swoimi braćmi, ze starostą krzepickim Janem z Jedlna o spłatę zapisu królewskiego na wsi Kociny¹⁹⁹. Dwa lata później, razem ze swoimi 3 braćmi Janami, procesował się z Zygmuntem Bielem z Jaworzna, który pozwał Długoszków o zwrot 500 grzywien, które pożyczył ich ojcu pod zastaw Popowa i Przedmościa. 18 X 1456 r. stolnik krakowski Jan z Kobylan zapisał Janowi i jego 4 braciom, na wypadek swojej bezpotomnej śmierci, wszystkie ruchomości, klejnoty i sumy, zapisane mu i jego zmarłemu bratu Jakubowi, kasztelanowi gnieźnieńskiemu, przez polskich królów: Władysława i Kazimierza na wsiach: Jadowniki, Sanoczek z sołectwem, Stróże Wielkie i Małe, Tuszów, Marszkienice i Gruszówka Mała. Długoszowie mieli za to, po bezpotomnej śmierci Kobylańskiego, zabezpieczyć wydatki i dochody na dożywocie dla jego matki Małgorzaty z Rogowa, córki Hinczki z Roszkowic, w wysokości odpowiedniej dla jej stanu²⁰⁰. Wkrótce potem Jan został zabity przez Zdzieborę ze Świeradowic w jakiejś awanturze. Nie pozostawił po sobie żadnego potomka²⁰¹.

W dniu 2 II 1467 r. *Jan* Długosz, czwarty według starszeństwa syn Jana Januszowica, piszący się z Bąbelna i Przedmościa, kupił za 150 grzywien od swojego brata Janusza z Czernic jego dział w Przedmościu²⁰². Dwa lata później, wspólnie ze wspomnianym Januszem, wykonywał prawo prezenty altaryzisty, jakie przysługiwało im w kościele kolegiackim św. Michała Archanioła w Wieluniu. Wybrali wówczas na tę funkcję, po śmierci poprzedniego altaryzisty Wojciecha, kustosa wieluńskiego Macieja z Cykarzewa²⁰³.

Po śmierci wyżej wymienionych Janów (wszyscy zmarli bezpotomnie), prawie cały majątek Długoszków w swoich rękach skupił *Mikołaj*, syn czwartego

---

¹⁹⁸ K. Piotrowicz, *Długosz Janusz...*, s. 180; *Wyciągi...*, nr 3348, 3571; *Regesta...*, nr 20, 61; ACW, t. I, k. 232; A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, s. 290; U IV/5, nr 91, 102; M. Biskup, *Wokół „landshuckiego wesela” 1475 roku*, [w:] Biskup M., Górski K., *Kazimierz Jagiellończyk. Zbiór studiów o Polsce drugiej połowy XV wieku*, Warszawa 1987, s. 297.

¹⁹⁹ A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, s. 290.

²⁰⁰ *Wyciągi...*, nr 3348, 3571.

²⁰¹ K. Piotrowicz, *Długosz Jan...*, s. 176.

²⁰² *Regesta...*, nr 61.

²⁰³ ACW, t. I, k. 232.

z kolei Jana. Od połowy 1482 r. ścigał on sędownie zabójcę swojego stryja Janusza Piotra Piechotę z Dzieduszyca. Jako dowódca rot wojsk zaciężnych uczestniczył w wyprawie mołdawskiej Jana Olbrachta z 1497 r. Po 1504 r. źródła milczą o Mikołaju²⁰⁴.

Z **Radoszewic** pisał się *Andrzej*, syn *Wacława*. W 1426 r. został studentem Uniwersytetu Krakowskiego²⁰⁵.

Z **Radoszewic** wywodzili się także **Boksa-Radoszewscy** herbu **Oksza**²⁰⁶.

W 1427 r. właścicielem **Radoszewic** był *Imram*, piszący się z Siemkowic (sier.). W powiecie wieluńskim należał do niego także Lipnik. Zezwolił on wówczas swojemu synowi *Janowi*, zapisać żonie Dorocie 300 grzywien posagu i wiana na 2 wsiach w Sieradzkim i na Lipniku²⁰⁷.

W 1456 r. *Mikołaj Boksa* i *Stogniew* podzielili się ojcowizną. Mikołaj otrzymał wówczas Radoszewice i Lipnik, natomiast Stogniew Siemkowice²⁰⁸. Cztery lata później Mikołaj zapłacił Stanisławowi Cieszkowskiemu 68 grzywien posagu swojej siostry Katarzyny, a żony Stanisława²⁰⁹. W 1468 r. Mikołaj Boksa i jego siostra *Katarzyna*, dokonali podziału dóbr rodzinnych w Radoszewicach i Lipniku. Mikołaj scedował jej wówczas, tytułem wyrównania za posag, młyn w Radoszewicach oraz 1 kmiecia na 1 łanie oraz drugiego kmiecia na połowie łana, połowę karczmy i młyn zwany Kopacz z sadzawką w Lipniku²¹⁰. Żoną Mikołaja Boksy była bliżej nieznana Barbara²¹¹.

W 1494 r. *Boksa*, piszący się z Radoszewic i Lipnika, zobowiązał się, że tydzień po św. Michale złoży na ręce Jana, plebana w Osjakowie, 3 wiardunki, które pożyczyl od mieszcżki Małgorzaty Szyszczyny z Osjakowa²¹². W czerwcu 1496 r., zamiast wypłacić Jakubowi Kosmowskiemu 40 grzywien posagu swojej siostry Małgorzaty, Boksa wspólnie z bratem Marcinem zastawił mu 3 łany osiadłe ziemi w Radoszewicach za sumę 30 grzywien. Pozostałe 10 grzywien Radoszewscy mieli spłacić do dnia 11 listopada tegoż roku. Ostatecznie Boksa i Marcin spłacili posag z Radoszewic i Lipnika swojej siostrze w 1498 r. W 1501 r. Boksa zastawił swoje-

---

²⁰⁴ K. Piotrowicz, *Długosz Jan...*, s. 176.

²⁰⁵ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego...*, s. 128.

²⁰⁶ Zob. przyp. 76.

²⁰⁷ SHGZW, s. 105, 141.

²⁰⁸ Ibidem.

²⁰⁹ GW, ks. I, k. 47.

²¹⁰ GW, ks. I, k. 180.

²¹¹ GW, k. 25; GWI, ks. II, k. 63, 271.

²¹² ACW, t. II, ks. I, k. 113.

mu szwagrowi, wspomnianemu Jakubowi Kosmowskiemu, 1 łan osiadły ziemi w Radoszewicach za 10 grzywien. Trzy lata później razem z bratem Marcinem, na mocy wyroku sądu wieluńskiego, musieli wydzielić swojej bratanicy Róży, córce Jana, żonie Jana Kwiatkowskiego, dział jej dóbr ojczystych i macierzystych w Radoszewicach i Lipniku. W dniu 1 I 1505 r. zastawił swojemu bratu Marcinowi 1 " łana osiadłego ziemi w Radoszewicach za 17 grzywien. W latach 1505-1507 r. wspólnie z Marcinem, procesował się ze swoją bratanicą Różą o dobra dziedziczne w Radoszewicach. Boksa zmarł przed lipcem 1509 r.²¹³

W 1496 r. wspomniany wyżej *Marcin* zastawił Mikołajowi Kraskowskiemu z Łaszewa 1 łan osiadły ziemi za 10 grzywien. W 1499 r. zastawił Janowi „Wilczkowi” Konopnickiemu 4 łany osiadłe ziemi w Radoszewicach za sumę 40 grzywien. Rok później pożyczył od Weroniki, wdowy po Jakubie Starzechowskim 54 floreny pod zastaw 3 łanów w Radoszewicach. W październiku 1507 r. wydzierżawił za 40 grzywien od szwagra Jakuba Kosmowskiego dobra, które tenże Jakub zapisał jego siostrze Małgorzacie jako oprawę wianną²¹⁴. Od dnia 10 I 1516 r. piastował urząd chorążego wieluńskiego²¹⁵. Marcin zmarł przed 17 II 1519 r. Jego żoną była bliżej nieznana Małgorzata²¹⁶.

W 1509 r. *Mikołaj Boksa*, syn Boksy, zastawił Stanisławowi Siemikowskiemu za 270 grzywien swój dział w Radoszewicach i Lipniku²¹⁷. W 1534 r. zawarł ze swoim stryjecznym bratem Mikołajem (synem Marcina) ugodę w sprawie łąki, leżącej za mostem w Lipniku, którą Marcinowi nabył od swojego starszego rodzzonego brata Jana. W 1536 r. został wicestarostą wieluńskim²¹⁸. W maju tegoż roku wspólnie ze swoim stryjecznym bratem Janem oraz z Maciejem Grabowskim i Wacławem Czobczyńskim, jako opiekunowie prawni małoletnich dzieci zmarłego Mikołaja Anzelma: Erazma i Barbary oraz dzieci również zmarłego Piotra Anzelma: Jana i Anny, wydzierżawili w ich imieniu na 3 lata za sumę 33 grzywien ich dział w Mokrsku Elżbiecie, wdowie po Piotrze Anzelmie. W marcu 1538 r. zastawił Stanisławowi Bortkowskiemu 2 łany osiadłe ziemi w Radoszewicach za 13 grzywien. Radoszewski musiał dług spłacić do Bożego Narodzenia, w przeciwnym razie Bortkowski miał uzyskać prawo do intromisji w zastawione dobra. W dniu 14 II 1539 r. zastawił Jakubowi Gaszyńskiemu 4 łany osiadłe ziemi w Radoszewicach za sumę 50 grzywien²¹⁹. Następna wzmianka

---

²¹³ GWI, ks. II, k. 21v-22, 62-63v, 190, 271, 284v, 285, 288, 301v, 346 388, 391, 481v.

²¹⁴ GWI, ks. II, k. 19, 127v, 136v-137, 412v.

²¹⁵ U II/2, s. 206.

²¹⁶ U II/2, s. 206; ZW, ks. I, k. 146v, 183v; GWI, ks. IV, k. 280.

²¹⁷ GWI, ks. II, k. 481v.

²¹⁸ GWI, ks. IV, k. 403; ks. V, k. 24, 56.

²¹⁹ GWI, ks. II, k. 403-403v, ks. IV, k. 192, 213-213v; ks. V, k. 24-24v, 56-57.

o Mikołaju Boksie pochodzi z 1546 r. Wówczas to pozwał swojego stryjecznego brata Jana o bezprawne zagarnięcie 2 łąnów kmiecych, 4 łąk oraz ziemi należącej do karczmy w Radoszewicach²²⁰. W latach 1551-1552, wspólnie ze swoimi braćmi stryjecznymi: Mikołajem, Janem i Hieronimem, procesował się z arcybiskupem gnieźnieńskim o granice na rzece Warcie pomiędzy wsiami Radoszewice (Radoszewskich) a Raduczyce i Drobnice (arcybiskupstwa) oraz ze Starzeńskimi o granice z miastem Osjakowem²²¹. Mikołaj Boksa zmarł zapewne na przełomie 1552 i 1553 r. gdyż rejestry podatkowe z 1553 r. już go nie wymieniają²²².

W dniu 8 XII 1524 r. *Wojciech*, syn Marcina i Małgorzaty, piszący się jako dziedzic Strobina, zapisał swojej żonie Jadwidze, córce Prędoty Bobrownickiego, 200 florenów posagu i wiana na swoich dobrach w Radoszewicach i Lipniku a także na dziale w Strobinie²²³. Rok później Wojciech został pozwany przez plebana ze Stolca Macieja o 5,5 grzywny, za które nabył od Bieniasza Mojaczowskiego dziesięcinę snopową, jaką ów Mojaczowski zabrał plebanowi. Ostatecznie Wojciech, pod groźbą kar kościelnych, musiał zapłacić owe 5,5 grzywny Maciejowi²²⁴. W dniu 1 I 1531 r. sprzedał sędziemu wieluńskiemu Piotrowi Maśłowskiemu swoje dobra w Strobinie za sumę 200 grzywien²²⁵. W dniu 3 III 1533 r. Wojciech, wspólnie ze swoimi braćmi rodzonymi: Stanisławem Boksa, Janem, Hieronimem i Mikołajem, zawarł ze Stanisławem, Janem, Feliksem i Zygmuntem Starzeńskimi ugodę w sprawie granic pomiędzy Radoszewicami a Osjakowem²²⁶. 14 IX 1536 r. Krzysztof Zaręba zwrócił Radoszewskiemu 220 florenów, które pożyczył od niego pod zastaw swoich dóbr w Strobinie²²⁷. Po tej dacie Wojciech prawdopodobnie zmarł, gdyż nie pojawił się już w źródłach z późniejszego okresu.

W 1527 r. wspomniany wyżej *Stanisław Boksa*, syn Marcina i Małgorzaty, zastawił za 80 grzywien na okres 1 roku bratu Janowi swoją część dóbr w Radoszewicach i Lipniku, którą otrzymał w wyniku braterskiego podziału.

W listopadzie 1532 r. *Jan*, syn Marcina i Małgorzaty, pożyczył Piotrowi Maśłowskiemu 40 grzywien na okres 1 roku, poczynszy od Bożego Narodzenia²²⁸. Trzy lata później wspólnie z braćmi: Hieronimem i Mikołajem, spłacił swoją sio-

---

²²⁰ ZW, ks. I, k. 106v.

²²¹ GWI, ks. II, k. 353v-354, 355-355v; PW, ks. I, k. 115v, 126v-129, 135, 137v, 148v-151v.

²²² ZD, t. XIII, s. 289, 291.

²²³ ZW, ks. I, k. 146v, 183v; GWI, ks. III, k. 257v-258; ks. IV, k. 6v.

²²⁴ ACW, t. III, k. 234.

²²⁵ GWI, ks. IV, k. 6v-7.

²²⁶ TP, 3347, k. 138v-139v.

²²⁷ GWI, ks. IV, k. 428v-429.

²²⁸ GWI, ks. IV, k. 132; ZW, ks. I, k. 146v, 183v.

strę *Annę*, żonę Jana Krombowskiego, ze 100 florenów posagu²²⁹. Następna wzmianka o Janie pochodzi dopiero z dnia 14 IX 1550 r. Wówczas to został pozwany przez Mikołaja Kwiatkowskiego o to, że nie oddał mu w terminie 500 grzywien, które Jan od niego pożyczył²³⁰. W latach 1551-1553 Jan procesował się z arcybiskupem gnieźnieńskim Mikołajem Ożegowskim o granice na rzece Warcie²³¹. W dniu 1 I 1552 r. pożyczył sędziemu grodzkiemu wieluńskiemu Wojciechowi Skrzyńskiemu z Wierzchlasu 100 florenów na okres 1 roku²³². Według rejestru podatkowego z 1553 r. Jan był właścicielem Radoszewic (11 łąnów z 26 zagrodnikami) i Lipnika (5 łąnów z 14 zagrodnikami)²³³. Żoną Jana była Anna, córka Elżbiety Tarnowskiej²³⁴.

W listopadzie 1532 r. *Hieronim*, syn Marcina i Małgorzaty, zastawił kmiecia w Radoszewicach za 20 florenów Stanisławowi Siemikowskiemu²³⁵. W 1534 r. wspólnie ze swoim młodszym bratem Mikołajem dokonali podziału dóbr rodzinnych w Radoszewicach i Lipniku. Jednocześnie Hieronim wydzierżawił Mikołajowi dobra w Radoszewicach za sumę 10 grzywien, które miał w zastawie od swojego stryjecznego brata Mikołaja Boksy. Rok później Radoszewscy dokonali nowego podziału swoich posiadłości. Następna wzmianka o Hieronimie pochodzi dopiero z 20 V 1549 r. Wówczas to pożyczył od Stanisława Bielskiego 20 florenów pod zastaw połowy łąna ziemi w Radoszewicach i karczmy tamże²³⁶. W latach 1551-1553 Hieronim, razem ze swoim bratem Mikołajem, procesował się z arcybiskupem gnieźnieńskim Mikołajem Ożegowskim o granice na rzece Warcie²³⁷. Według rejestru podatkowego z 1553 r. Hieronim był właścicielem Radoszewic (11 łąnów z 26 zagrodnikami) i Lipnika (5 łąnów z 14 zagrodnikami)²³⁸.

W styczniu 1537 r. wspomniany *Mikołaj*, syn Marcina i Małgorzaty, zastawił Elżbiecie Sarnowskiej łąn ziemi osiadły w Lipniku za 10 grzywien na okres jednego roku. W dniu 5 I 1540 r. Mikołaj zapisał żonie Agnieszce Grabieńskiej 200 florenów posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Radoszewicach²³⁹. Według rejestru podatkowego z 1553 r. Mikołaj był właścicielem Radoszewic

---

²²⁹ GWI, ks. IV, k. 280-280v.

²³⁰ GWI, ks. VII, k. 147v.

²³¹ Zob. wyż.

²³² GWI, ks. VIII, k. 104.

²³³ ZD, t. XIII, s. 289, 291.

²³⁴ GWI, ks. III, k. 396-396v.

²³⁵ ZW, ks. I, k. 146v, 183v, GWI, ks. IV, k. 132v.

²³⁶ GWI, ks. IV, k. 191-191v, 280-280v, 365-365v; ks. VI, k. 322-322v.

²³⁷ Zob. wyż.

²³⁸ ZD, t. XIII, s. 289, 291.

²³⁹ GWI, ks. IV, k. 280-280v, 462-462v; ks. V, k. 127-127v.

(11 łąnów z 26 zagrodnikami) i Lipnika (5 łąnów z 14 zagrodnikami). Mikołaj zmarł w 1574 r. Miał syna Jerzego (ok. 1534-1614) od 1580 r. podkomorzego wieluńskiego²⁴⁰.

Na terenie tej parafii swoje posiadłości miał także **Mikołaj Jaszowski** herbu **Owad** (ryc. 15). Nabył je od Krzysztofa Zaręby z Kalinowej²⁴¹. W 1530 r. Mikołaj zastawił część swoich dóbr w Czarnożyłach za 50 grzywien sędziemu wieluńskiemu Piotrowi Masłowskiemu. W tym samym roku wystąpił z tytułem wicestarosty krzepickiego²⁴². W 1533 r. został wprowadzony w posiadanie dóbr Benedykta Cieszęckiego w Lututowie i tamtejszego młyna. W 1535 r. oddał Mikołajowi Starzechowskiemu z Mierzyc dług wynoszący 440 grzywien. Od 1538 r. aż do swojej śmierci, która nastąpiła przed 20 I 1554 r., piastował urząd podkomorzego wieluńskiego i ostrzeszowskiego. Był także wicestarostą sieradzkim²⁴³. W latach 1549-1551 Jaszowski toczył spory ze Stawskimi o granice pomiędzy wsiami Czarnożyły a Staw i Gromadzice (Stawskich). W dniu 1 I 1549 r. Mikołaj wydzierżawił od Anny, wdowy po Jakubie Kłomickim za sumę 20 florenów jej dobra w Naramicach. Rok później wydzierżawił Krzysztofowi Kobyłańskiemu za sumę 83 florenów połowę dóbr w Trębaczewie, Niwiskach, Raciszynie, Szczytach i mieście Działoszyn, które to dobra trzymał w zastawie od tegoż Krzysztofa²⁴⁴. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Mikołaj był właścicielem Czernic (8 łąnów z 17 gospodarstwami chłopskimi) i Czarnożył (11 łąnów z 33 gospodarstwami chłopskimi i karczmą)²⁴⁵. Jego żoną była Dorota, córka Jana Wierusza i Anny Milejowskiej²⁴⁶.

W tej parafii swoje dobra mieli też **Potoccy** herbu **Szreniawa** (ryc. 20). Ich gniazdem rodowym były Potoki w powiecie lelowskim. W Wieluńskim pojawili się u schyłku XV w.²⁴⁷

We wrześniu 1484 r. *Jan*, piszący się z Potoka i Głupeczowa w Krakowskim, ożenił się z córką podkomorzego sieradzkiego Jana Wężyka Anną. Małżeństwu

---

²⁴⁰ ZD, t. XIII, s. 289, 291; H. Kowalska, *Radoszewski (Radoszowski, Boksa-Radoszewski) Jerzy h. Oksza*, [w:] PSB, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 749.

²⁴¹ Zob. wyż.

²⁴² U II/2, s. 222; GW, ks. IV, k. 6.

²⁴³ U II/2, s. 222.

²⁴⁴ GWI, ks. IV, k. 152, 275; ks. V, k. 358; ks. VI, k. 360, 423v; ks. VII, k. 63-63v; ZW, ks. II, k. 356-358, 426-426v.

²⁴⁵ ZD, t. XIII, s. 289, 294.

²⁴⁶ ZW, ks. I, k. 72.

²⁴⁷ M. Nagielski, *Potocki Jan h. Szreniawa*, [w:] PSB, t. XXVIII, s. 29.

temu przeciwny był ojciec Anny i dlatego Jan przed ślubem porwał Wężykównę - za jej zgodą - z rodzicielskiego domu. Wówczas jego teść wytoczył mu o to proces. Było już jednak za późno, gdyż małżeństwo zostało skonsumowane. Ostatecznie w latach 1487-1488 pogodził się z Janem Wężykiem i otrzymał od niego wsie sieradzkie: Strońsko, Zapolice, Chojne i Tądów Niskich jako zabezpieczenie 1000 florenów posagu swojej żony. W 1488 r. Potocki został wojskim krakowskim. Urząd ten piastował do 1494 r., kiedy to został chorążym mniejszym sieradzkim. W 1496 r. Jan zapisał Annie 1000 grzywien na połowie swoich dóbr w Głupczowie, Górze, Janowicach i Raławicach, a rok później to on otrzymał od niej zapis dóbr w Zapolicach, Strońsku, Chojnem i Tądowie. W tym samym roku kupił od swoich braci Piotra i Feliksa ich części w Górze: od Piotra za 160 florenów węgierskich i 30 owiec, a od Feliksa za 180 florenów węgierskich. W 1502 r. pożyczył Magdalenie - żonie Jana Kośmidra - 50 grzywien pod zastaw jej działu w Mokrsku, który miała od Andrzeja Miazowskiego. W 1510 r. Jan zapłacił braciom Jakubowi i Janowi Osjakowskiom 700 grzywien reszty należności za kupione od nich miasto Osjaków i przynależną do niego Nową Wieś. W dniu 1 stycznia następnego roku, Potocki spłacił Janowi i Jakubowi Kraszkowskiom z Łaszewa 20 grzywien długu, jaki miał u nich pod zastaw części w Nowej Wsi. W tym samym dniu zastawił Tomaszowi Markowiczowi z Komornik za 5 grzywien łan osiadły z kmieciem Andrzejem Madaszem w Chotowie, którego trzymał w zastawie za 5 grzywien od zmarłego Stanisława Chotowskiego. W tym samym roku Jan dokonał intromisji Marcina Starzeńskiego oraz jego braci: Mikołaja i Jana, a także jego małoletnich siostr w dobra w Osjakowie i Nowej Wsi. Potocki zmarł w 1514 r.²⁴⁸

W 1516 r. *Stanisław* i *Feliks*, synowie Jana Potockiego i Anny Wężykówny, zamienili dobra ze swoim stryjem Piotrem z Solczy i Janowic. W następnym roku bracia ponownie dokonali zamiany dóbr z Piotrem. W 1517 r. Stanisław i Feliks zapisali swojej matce połowę wsi Janowice, sprzedanej im przez ich stryja Piotra Potockiego. W 1518 r. razem ze swoim bratem *Baltazarem* procesowali się z matką. Anna otrzymała wówczas od Stanisława część dóbr w Głupczowie, Górze, Janowicach i Raławicach. W 1525 r. Feliks pojął za żonę córkę wojskiego większego sieradzkiego Mikołaja Wspinka z Będkowa Elżbietę, która wniosła mu w posagu 500 złotych polskich w gotówce i 100 złotych polskich w złocie, per-

---

²⁴⁸ Ibidem; A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 321, 324, 325; Z. Leszczyńska-Skrętowa, *Głupczów*, [w:] SHGWK, cz. I, z. 4, s. 755; S. M. Zajaczkowski, *Majątności Wężyków w Sieradzkim od końca XIV do początków XVI w.*, [w:] *Personae – colligationes – facta*, Toruń 1991, s. 177-178; F. Sikora, *Góra*, [w:] SHGWK, cz. I, z. 4, s. 824; GWI, ks. II, k. 214v, 520v, 537v, 538v, 542v-543; ks. III, k. 35; ks. IV, k. 96.

lach i innych kosztownościach. Całą tę sumę zapisał jej, za zgodą swojego brata Baltazara, na wszystkich dobrach ojczystych i macierzystych: Głupczowie, Górze, Janowicach, Raclawicach i na połowie dóbr królewskich: Mokrsko, Skomlin, Toplin, Wróblew oraz na połowie Komornik, Osjakowa z młynem i Nowej Wsi. Gdyby Elżbieta miała jakieś kłopoty z dobrami wieluńskimi, to wówczas Feliks część owych pieniędzy zapisze jej na części dóbr w Potoku, Woli Ponik, Piasku, Zarzeczu, Siedlcu i Lipniku w powiecie lelowskim. W tym samym czasie ożenił się również i Baltazar. Jego żoną została siostra jego bratowej Jadwiga. Wniosła mu ona w posagu również 600 złotych polskich w pieniądzu i kosztownościach, który oprawił jej, za zgodą Feliksa, na tych samych dobrach co jego brat swojej żonie. Baltazar jednak nie wywiązał się z tej umowy. W 1525 r. siostra Potockich Anna, żona Jakuba Więclawskiego, ustąpiła swoim braciom z wszelkich pretensji do dóbr ojczystych i macierzystych. 15 VII 1527 r. Feliks i Baltazar, razem ze swoją matką, Anną sprzedali Janowi Starzeńskiemu za 2 tysiące florenów miasto Osjaków i wieś Nową Wieś. Jednocześnie Starzeński zastawił im za 700 florenów te miejscowości. Zastaw miał obowiązywać dopóki Jan albo jego sukcesorzy nie spłacą długu. Tego samego dnia oświadczyli wspólnie z matką, że dali Stanisławowi Konopnickiemu z Wierzchlasu i Bodzanowa, swojemu szwagrowi, 150 florenów z sumy posagowej, wynoszącej 200 florenów ich siostry Katarzyny, zapisanej na mieście Osjakowie. Resztę mieli spłacić w późniejszym terminie. W 1531 r. Feliks i Baltazar dokonali podziału swoich dóbr. Feliks otrzymał wówczas całą wieś Głupczów z dworem i folwarkiem, połowę ról folwarcznych, gajów i łąk w Górze oraz wszystkie gaje w Raclawicach. Baltazar natomiast został właścicielem Janowic, połowy pól folwarcznych, gajów i łąk w Górze, połowy wsi Potok, a także 200 florenów i 10 grzywien od Feliksa. Młodszy z Potockich miał ponadto wykupić z rąk Stanisława Jarockiego z Siedlca, zastawioną mu wieś Górę. W tym samym roku Baltazar sprzedał za 2000 florenów arcybiskupowi gnieźnieńskiemu Maciejowi Drzewickiemu i jego bratu Adamowi, kasztelanowi radomskiemu, przypadłe mu we wspomnianym podziale posiadłości. W zamian za zrzeczenie się przez jego byłą żonę Jadwigę praw do posagu, jej wujowie, Drzewiccy, mają wypłacić Jadwidze 500 florenów²⁴⁹.

W 1539 r. Feliks sprzedał Janowi Wilkockiemu z Janowic za 2500 florenów wszystkie swoje dobra w Głupczowie i Górze oraz połowę ławki w kościele w Raclawicach, należącej do jego żony Elżbiety. W 1550 r. Feliks darował swojej bratowej Jadwidze, wdowie po Baltazarze, swoje dobra w Janowicach, Głupczowie, Górze i Raclawicach. W dniu 1 stycznia następnego roku Potocki, określa-

---

²⁴⁹ Z. Leszczyńska-Skrętowa, *op. cit.*, s. 755-756; F. Sikora, *Góra...*, s. 824-825; GWI, ks. III, k. 349-350v; T. Nowak, *Dzieje Mokrska...*, s. 101.

jący się wówczas jako tenutariusz w Galewicach, wydzierżawił na 1 rok Mikołajowi Galewskiemu, część w tejże wsi, którą trzymał w zastawie za pewną kwotę od tegoż Mikołaja. Lecz jeśli Galewski oddałby w tym czasie Potockiemu dług, to wówczas Feliks zezwoliłby mu na objęcie z powrotem zastawionych dóbr. W marcu tegoż roku pożyczył do 1 I 1552 r. 330 florenów Janowi Dobrzelowskiemu i Wojciechowi Radziątkowskiemu z powiatu piotrkowskiego. Jeśli oni nie oddaliby w określonym terminie długu Potockiemu, to wówczas wzrósłby on do 660 florenów, a sam Feliks będzie miał prawo do intromisji w ich dobra w Dobrzelowie, Radziątkowie, Zawadzie i Rasowach w celu ściągnięcia należności²⁵⁰. Feliks Potocki zmarł zapewne bądź pod koniec 1551 r., bądź na początku następnego, gdyż w listopadzie 1551 r. procesował się jeszcze z opatką ołobocką Agnieszką Sławińską i jej konwentem o granice pomiędzy wsiami, należącymi do niego: Słupsko i Skomlin a wsią klasztorną Radostów, a już w 1552 r. właścicielką części Mokrska i wsi Słupsko była jego żona Elżbieta²⁵¹.

Z Osjakowa wywodzili się różni **Osjakowscy**.

W 1457 r. studentem Uniwersytetu Krakowskiego był *Mikołaj*, syn *Michała z Osjakowa*²⁵².

W 1461 r. *Anna Osjakowska z Osjakowa*, wspólnie ze swoją córką Katarzyną, zawarła ugodę z *Janem Ostrowskim* z Osjakowa, burgrabią ostrzeszowskim, w sprawie wójtostwa w tymże mieście. Osiem lat później pozwała Katarzynę Osowską z Łaszewa o to, że ta darowała kościołowi parafialnemu w Łaszowie 10 grzywien, które Anna jej pożyczyła, a teraz starała się odzyskać te pieniądze²⁵³.

W 1496 r. wspomniana wyżej *Katarzyna Osjakowska* zastawiła Mikołajowi Kraskowskiemu za 16 grzywien 2 mieszczan w Osjakowie. Rok później pożyczyła od Zofii, żony swojego syna *Stanisława*, 40 grzywien pod zastaw 8 mieszczan w Osjakowie. Katarzyna zmarła przed 1499, a Stanisław w 1500 r. (bezpomtomnie)²⁵⁴.

W 1499 r. bracia *Jan*, *Jakub* i *Wawrzyniec Osjakowscy* oraz ich siostry: *Katarzyna* i *Małgorzata* podzielili się dobrami. Jan otrzymał wówczas 5 gospodarstw z domami, ogrodami i rolami (2 jego poddanych było szewcami) w Osjakowie

---

²⁵⁰ GWI, ks. VII, k. 129-129v, 228, 322-323.

²⁵¹ ZW, ks. II, k. 380; ZD, t. XIII, s. 291, 292.

²⁵² *Metryka Uniwersytetu...*, s. 269.

²⁵³ GWI, ks. I, k. 79; ACW, t. I, k. 237.

²⁵⁴ GWI, ks. II, k. 13, 42, 117, 189.

i młyn górny zwany Borowy. Jakub dostał natomiast 5 gospodarstw (jeden z jego poddanych był szewcem) i 1 rolę opustoszałą oraz młyn dolny, a Wawrzyniec 4 gospodarstwa i 1 rolę opustoszałą oraz młyn środkowy (wszystkie młyny leżały na rzece Wierznicy). Ponadto każdy z braci został właścicielem 1/3 folwarku, 1/3 młyna na Warcie przed miastem i będącego w budowie 1/3 młyna. Katarzyna otrzymała 5 gospodarstw z domami, ogrodami i rolą w Osjakowie, natomiast Małgorzata 4 gospodarstwa (jeden z jej poddanych był krawcem) i 1 rolę tamże. W latach 1500-1505 Osjakowscy toczyli spór z Janem Starzeńskim, który ich pozwał o jakieś dobra w Osjakowie. W 1501 r. zastawili Zofii, wdowie po Stanisławie Osjakowskim, za sumę 130 florenów 18 mieszczan w Osjakowie. W tym samym roku Katarzyna otrzymała od swojego męża: Stanisława Chotowskiego 90 grzywien posagu i wiana, zapisanych na jego dobrach w Chotowie. W 1508 r. Jakub zastawił wspomnianemu Janowi Starzeńskiemu za 6 grzywien osiadły łąn ziemi w Osjakowie²⁵⁵. W 1510 r. Jakub i Jan sfinalizowali z Janem Potockim sprzedaż swoich dóbr²⁵⁶.

Z Walkowa wywodzili się **Walknowscy**.

W 1411 r. *Franek (Franno) Walknowski z Walkowa* był świadkiem Adama z Jajek herbu Ostoja, naganionego w szlacheństwie przez Tłuka z Sulimierzyc²⁵⁷.

W 1459 r. *Jan Walknowski z Walkowa* pożyczył od Henryka Dundy 35 grzywien na okres jednego roku²⁵⁸.

W 1496 r. *Jan Walknowski z Walkowa* był jednym ze świadków w sprawie pomiędzy Janem Kośmidrem-Gruszczyńskim z Białej i Katarzyną, żoną Mikołaja Gruszczyńskiego. W 1499 r. Jan zastawił za 30 grzywien Janowi Kraskowskiemu z Łaszewa 3 łąny w Naramicach. W tym samym roku zeznawał w sprawie pomiędzy Mikołajem Anzelmem z Mokrska a Małgorzatą Bolikowską²⁵⁹.

W 1497 r. *Mikołaj Walknowski z Walkowa* zastawił Jakubowi Kraskowskiemu za 8 florenów połowę młyna - zwanego Walkowskim - na rzece Wierznicy. Rok później procesował się ze swoją matką Katarzyną o jakieś dobra w Walko-

---

²⁵⁵ GWI, ks. II, k. 117, 151, 185v, 189, 256v, 258, 288, 297v, 298, 327v, 330, 331, 332, 332v, 429.

²⁵⁶ Zob. wyż.

²⁵⁷ Koz. wsch., t. II, s. 200.

²⁵⁸ GWI, ks. II, k. 24; ks. I, k. 24.

²⁵⁹ GWI, ks. II, k. 24, 98v-99v, 116.

wie. W 1501 r. zapisał swojej żonie Katarzynie, córce Stanisława Chotowskiego, 180 grzywien posagu i wiana na swoich dobrach w Walkowie. Mikołaj zmarł pomiędzy tą datą a 1503 r.²⁶⁰

Syn Mikołaja - *Walenty* - urodził się zapewne pomiędzy 1501 r. (data zawarcia małżeństwa jego rodziców) a 1503 r. (data śmierci jego ojca)²⁶¹. Po raz pierwszy w źródłach został odnotowany w 1503 r. Wówczas to w jego imieniu, wspomniany Kraskowski, procesował się w bliżej nieznannej sprawie z jego dziadem macierzystym Stanisławem Chotowskim. W dniu 1 I 1508 r. tenże Kraskowski zastał w imieniu swojego podopiecznego jego ojczymowi Stanisławowi Uszanowskiemu połowę młyna na rzece Wierznicy, którą to połowę miał niegdyś w zastawie od Mikołaja Walknowskiego nieżyjący już wówczas Jakub Kraskowski. W latach 1508-1510 Kraskowski, ponownie w imieniu Walknowskiego, procesował się z jego matką o jej dobra wianne w Walkowie, które Katarzyna otrzymała od ojca Walentego, a które chciał przejąć Walenty. Ostatecznie Katarzyna i jej mąż Stanisław Uszanowski zgodzili się na objęcie tej oprawy przez Walknowskiego. Po raz ostatni w źródłach Walenty został odnotowany w dniu 25 VII 1518 r.²⁶²

W 1498 r. *Eufemia* z **Walkowa** wniosła w posagu swojemu mężowi Mikołajowi Olewińskiemu dobra w Walkowie i Strobinie, w zamian za co otrzymała od niego 40 grzywien posagu i wiana, oprawionych na połowie dóbr Mikołaja w Olewinie. W dniu 29 XII 1526 r. Eufemia - już jako wdowa - zastawiła mieszczańnowi Janowi Marchewce, poddanemu Kaspra Łaszowskiego, za 5 grzywien 10 zagonów ziemi ze swojej oprawy wiannej w Olewinie²⁶³.

Parafia Raczyn

Na jej obszarze swoje dobra posiadali Niesobiowie-Strusiowie herbu *Niesobia* i Raczyńscy herbu *Nałęcz*.

Pierwszym przedstawicielem rodziny *Niesobiów-Strusiów* herbu *Niesobia* (ryc. 12), który osiedlił się w ziemi wieluńskiej był *Mikołaj (Niczek) Struś*, syn rajcy kaliskiego Piotra (Peterlina) Strusia, bratanka starosty wielkopolskiego Wierzbity z Palowic i Gertrudy, córki kuśnierza w Kaliszu, a potem we Wrocławiu

---

²⁶⁰ GWI, ks. I, k. 100v; ks. II, k. 53v, 71, 79, 114v, 192, 252v.

²⁶¹ GWI, ks. II, 191v, 252v, 451v, 469v, 472, 475, 476, 527.

²⁶² GWI, k. 252v, 419, 451v, 469v, 472, 475, 476v, 516, 527; ks. III, k. 88v.

²⁶³ GWI, ks. III, k. 71-71v, 344v.

Macieja²⁶⁴. Do ziemi wieluńskiej został sprowadzony zapewne przez księcia Władysława Opolczyka, od którego otrzymał w posiadanie Raczyn i Kopydlów²⁶⁵, a w 1386 r. został mianowany burgrabią na zamku w Karniowie²⁶⁶. W 1394 r. sprzedał biskupstwu poznańskiemu część Jeziora Drzonkowskiego, którą kupił niegdyś jego nieżyjący już wówczas stryj Wierzbięta, kustosz gnieźnieński²⁶⁷. Rok później, razem z żoną Agnieszką i dziećmi, nadał augustianom wieluńskim łąki i lasy w Kopydłowie, w zamian za co zakonnicy zobowiązali się do odprawiania 3 mszy tygodniowo w intencji darczyńców, a po ich śmierci do nabożeństw za dusze zmarłych²⁶⁸. Mikołaj zmarł przed 1401 r.²⁶⁹

W dniu 13 V 1409 r. *Wichna*, córka Mikołaja Strusia, sprzedała swoją ojcowinę w Kopydłowie rajcom wieluńskim za 30 grzywien²⁷⁰.

W 1412 r. *Wierzbięta Struś*, syn Mikołaja Strusia, świadkował na dokumencie sędziego i starosty wieluńskiego Wiktora z Toporowa, zatwierdzającym przedłożony przez przeora klasztoru św. Mikołaja w Wieluniu akt ugody w sprawie sołectwa we wsi Dietrzniki²⁷¹. W 1419 r. piastował urząd podsędzieka wieluńskiego²⁷². 13 I 1421 r. Wierzbięta, razem ze swoimi rodzonymi braćmi *Maciejem*, *Janem* i *Mikołajem Strusiami*, potwierdzili wspólnie nadanie ich ojca z 1395 r. dla klasztoru augustianów w Wieluniu²⁷³.

W styczniu 1415 r. wspomniany wyżej *Maciej Struś* świadkował na dokumencie starosty wieluńskiego Wierusza z Kątów²⁷⁴. W dniu 27 VII 1425 r. Mikołajowicz naganął w szlachectwie Jana z Łyskorni, który jednak oczyścił się z nagany²⁷⁵. W dniu 29 października tegoż roku Władysław Jagiełło zapisał mu za oddane usługi 100 grzywien na dochodach królewskich z Poznania. W 1438 r. Maciej sprzedał wójtostwo w Koninie, które nabył prawdopodobnie jego dziad Peterlin²⁷⁶.

---

²⁶⁴ T. Jurek, *Krąg rodzinny starosty wielkopolskiego Wierzbięty (1352-1369), czyli początki rodu Niesobiów*, „Genealogia. Studia i Materiały Historyczne”. t. I, 1991, s. 16-17; idem, *Znowu o Wierzbięcie z Palowic*, [w:] ibidem, t. IV, 1994, s. 137, 138-139.

²⁶⁵ K. Wójcikiewicz, *Materiały do „Kodeksu dyplomatycznego miasta Wielunia (1369-1635)”*, Poznań 1938-1939, s. 11; T. Jurek, *Krąg...*, s. 18.

²⁶⁶ KDW, t. III, nr 1852.

²⁶⁷ KDW, t. III, nr 1950; T. Jurek, *Krąg...*, s. 18.

²⁶⁸ K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 11.

²⁶⁹ T. Jurek, *Krąg...*, s. 18.

²⁷⁰ K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 25; A. Gąsiorowski, *Raczyński Wyszek (Wisław)*, [w:] PSB, t. XXIX, Wrocław 1986, s. 666; T. Jurek, *Krąg...*, s. 19.

²⁷¹ ZDZP I, nr 60.

²⁷² KDW, t. V, nr 309; U II/1, s. 151.

²⁷³ K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 42; T. Jurek, *Krąg...*, s. 19.

²⁷⁴ A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 666.

²⁷⁵ MK, ks. XXIV, k. 196-196v.

²⁷⁶ KDW, t. V, nr 424, 609; t. VIII, nr 1062; T. Jurek, *Krąg...*, s. 19.

W latach trzydziestych bądź czterdziestych XV w. Wierzbęta, Maciej, Jan i Mikołaj Strusiowie zostali wyparci z Raczyzna i Kopydłowa przez swoich szwagrów: Janusza Spiegła, Jana Stroskiego z Łagiewnik, Macieja i Mikołaja Rogalińskich z tegoż Raczyzna, którzy dzierżą dobra w tych wsiach po swoich żonach. Losy Niesobiów-Strusiów po opuszczeniu przez nich Wieluńskiego są niezbyt jasne. Zdaniem T. Jurka, prawdopodobnie wchłonął ich ostatecznie stan mieszczański i zapoczątkowali oni znaną od końca XV w. poznańską rodzinę Strusiów²⁷⁷.

Z **Raczyzna** wywodzili się też **Raczyńscy** herbu **Nalęcz** (ryc.11).

W dniu 2 VIII 1352 r. **Bogusław z Raczyzna** podpisał akt konfederacji wojewody poznańskiego Maćka Borkowica²⁷⁸.

W dniu 2 XI 1390 r. **Maciej z Raczyzna** był jednym ze świadków układu króla polskiego Władysława Jagiełły i królowej Jadwigi z książętami zachodniopomorskimi: Warcisławem, Bogusławem i Barnimem. A. Gąsiorowski uznał go za Nalęczycza²⁷⁹. Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z Bogusławem.

W 1415 r. **Wyszek**, syn Macieja z Raczyzna i Agnieszki, córki Mikołaja Strusia, świadcował na dokumencie starosty wieluńskiego Wierusza z Kątów. Trzy lata później został gwałtem usunięty przez Jana Czarnkowskiego ze wsi Dębe i Śmieszkowo w Wielkopolsce, które trzymał w dzierżawie od tegoż Jana. Wyszek odzyskał jednak te dzierżawy, a Czarnkowski musiał zapłacić mu 20 grzywien odszkodowania i 18 grzywien kar za uczestników zajazdu. Do tych wsi pretensje rościli sobie także: Małgorzata, żona Gajka z Lubczyny, Luchna, żona Dobrogosta z Kamiennej oraz wójt poznański, kuśnierz Andrzej. 19 IX 1419 r. Raczyński zobowiązał się do spłacenia Andrzeja w ciągu 6 tygodni, ale ostatecznie tego nie uczynił²⁸⁰. 10 VI 1421 r. Wyszek przybył do Pragi w misji dyplomatycznej, aby poinformować husytów o przyjęciu korony czeskiej przez wielkiego księcia litewskiego Witolda, który wysyłał do stolicy Czech Zygmunta Korybutowicza, jako swojego przedstawiciela. Raczyński już nie powrócił do Polski. Pozostał w Czechach, początkowo w otoczeniu księcia Zygmunta. Jednak, kiedy ten został oskarżony przez husytów o próbę porozumienia się z Kościołem i królem Zygmuntem Luksemburskim, Wyszek stał się przeciwnikiem Korybutowicza, gdyż wówczas należał już do radykalnego odłamu husytów. W dużej mierze przy-

---

²⁷⁷ T. Jurek, *Krag...*, s. 19-20.

²⁷⁸ KDW, t. III, nr 1313, 1905.

²⁷⁹ KDW, t. III, nr 1905; t. V, nr 309; A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 666; MK, ks. XXIV, k. 196; TP, 3345, k. 4v; GW, ks. I, k. 101.

²⁸⁰ T. Jurek, *Krag...*, s. 11-15; A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 666.

czynił się do upadku księcia w Czechach. W 1434 r. po bitwie pod Lipanami Wyszek znalazł się w obozie Jana Rohacza z Dubu. W 1437 r. wspólnie z nim bronił zamku na Sionie przed wojskami Luksemburczyka. Zamek został ostatecznie zdobyty przez wojska cesarskie, a Raczyński wzięty do niewoli, następnie przewieziony do Pragi i tam powieszony 9 IX 1437 r.²⁸¹

W dniu 4 XII 1419 r. *Zbysław* z Raczyna był świadkiem zawarcia układu w sprawie granic dóbr, należących do Masłowskich i Starzeńskich²⁸². Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z pozostałymi Raczyńskimi.

W dniu 27 VII 1425 r. *Mikołaj* z Raczyna, piszący się z herbu Nałęcz, był jednym ze świadków naganionego w szlacheństwie przez Macieja Strusia z Raczyna Jana z Łyskorni (*Mikołaj* był dla owego Jana stryjem herbowym)²⁸³. Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z pozostałymi Raczyńskimi.

W 1452 r. na Uniwersytecie Krakowskim studiował *Jan* syn *Jana* z Raczyna²⁸⁴. Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z pozostałymi Raczyńskimi.

W 1454 r. *Maciej* z Raczyna, razem ze swoim bratem *Tomaszem*, był świadkiem darowizny młyna zwanego Dąbrowskim, dokonanej przez szlachetnego Bartosza Wyszemborka, mieszczanina wieluńskiego, dla Jakuba Chotowskiego²⁸⁵. Pięć lat później świadkował w sprawie scedowania przez Zdzieszka z Rychłocic Stańczykowi z Rudy połowy łąna w tejże wsi²⁸⁶. W dniu 1 I 1462 r. sprzedał Piotrowi z Małyszyna połowę łąnu w Raczynie za 3 grzywny²⁸⁷. *Maciej* żył jeszcze w 1469 r. Jego żoną była nieznana z imienia córka Jana i Anny Masłowskich²⁸⁸. Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył ich z pozostałymi Raczyńskimi.

W 1459 r. *Mikołaj* z Raczyna razem ze swoją matką zastawił Stanisławowi z Gaszyna połowę swoich dóbr w Raczynie za 10 grzywien²⁸⁹. Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z pozostałymi Raczyńskimi.

W 1463 r. *Izajasz* z Raczyna sprzedał 10 łąnów w Raczynie²⁹⁰. Nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z pozostałymi Raczyńskimi.

---

²⁸¹ J. Grygiel, *Życie i działalność Zygmunta Korybutowicza. Studium z dziejów stosunków polsko-czeskich w pierwszej połowie XV wieku*, Wrocław 1988, s. 29-30, 32-38; A. Gąsiorowski, *op. cit.*, s. 666-667.

²⁸² KDW, t. V, nr 309.

²⁸³ MK, ks. XXIV, k. 196.

²⁸⁴ *Metryka Uniwersytetu...*, s. 242.

²⁸⁵ TP, 3345, k. 4v.

²⁸⁶ Hube, 5012, k. 554v.

²⁸⁷ GWI, ks. I, k. 76.

²⁸⁸ ACW, t. I, k. 234; GWI, ks. I, k. 149.

²⁸⁹ GW, ks. I, k. 15v, 43v, 57.

²⁹⁰ GWI, ks. I, k. 101.

W 1497 r. *Jan* z Racyna, syn Mikołaja Raczyńskiego i Katarzyny z Uszyc, wziął w zastaw od Jadwigi, córki Jana z Łagiewnik 7 łanów ziemi w tychże Łagiewnikach za 50 grzywien. Następna wzmianka o Janie pochodzi dopiero z maja 1537 r., kiedy to ze swoją żoną Różą z Łagiewnik, procesował się z kasztelanem biechowskim Mikołajem Russockim o granice pomiędzy wsiami Raczyn i Dąbrowa. Mikołajowie zmarł pomiędzy tą datą a 28 X 1538 r.²⁹¹

W zapisce sądowej z 1498 r. *Mikołaj*, ojciec wymienionego wyżej Jana oraz *Piotr* i *Maciej Raczyńscy* zostali określani jako bracia rodzeni, pozostający ze sobą w niedziale. Od grudnia 1504 r. Mikołaj piastował urząd wicewojewody, a od 23 III 1509 r. podsądka wieluńskiego. W kwietniu 1511 r. zastawił Benedyktowi Wiktorowskiemu, synowi swojej siostry Małgorzaty, 1,5 łana osiadłego w Racynie za 15 grzywien. Mikołaj zmarł po 26 maja 1511 r., kiedy to po raz ostatni wystąpił z tytułem podsądka wieluńskiego²⁹².

W 1499 r. wspomniany wyżej Piotr otrzymał od Barbary, wdowy po Mikołaju Stobrawie z Wierzchlasu, matki swojej żony Katarzyny, 18 florenów posagu za ową Katarzyną. Jednocześnie wziął w zastaw od swojej teściowej 2 mieszczan z Toporowa za 18 florenów. Kolejna o nim wzmianka pochodzi z dnia 1 I 1505 r. Wówczas to Piotr zastawił swojej bratowej Jadwidze, wdowie po Wojciechu i jej córkom połowę łanu osiadłego w Racynie oraz 3 łany osiadłe w Okalewie za 30 grzywien. Po raz kolejny w źródłach pojawił się dopiero w 1511 r., kiedy to zastawił za zgodą Jadwigi Raczyńskiej Janowi Otoskiemu, mężowi swojej brataniicy Róży, połowę łanu zastawionego w Racynie i połowę trzeciego łanu zastawionego w Okalewie za 10 grzywien. W 1517 r. Piotr sprzedał Małgorzacie, żonie Mikołaja Rychłowskiego z Racyna, za 40 grzywien swój dział w tejże wsi, który nabył niegdyś od jej męża. Cztery lata później zastawił Piotrowi Zającowi z Racyna za 38 grzywien 2 kmieci z tejże miejscowości. Następna zapiska dotycząca Piotra pochodzi dopiero z 1530 r. Wówczas to procesował się ze swoimi bratanicami: Różą i Agnieszką, córkami Wojciecha Raczyńskiego, o dobra rodzinne w Racynie²⁹³. Piotr zmarł pomiędzy tą datą a majem 1539 r.²⁹⁴

W dniu 1 I 1500 r., *Katarzyna*, *Anna*, *Róża*, *Małgorzata* i *Agnieszka*, córki *Wojciecha* i *Jadwigi Raczyńskich*, razem ze swoją matką, zastawiły Marcinowi, Piotrowi i Maciejowi Maliskim z Racyna 2 kmieci za 30 grzywien²⁹⁵. Przed 29 czerwca 1500 r. wspomniana Katarzyna wyszła za mąż za Mikołaja Starzeń-

---

²⁹¹ GWI, ks. II, k. 52; ks. IV, k. 305; ZW, ks. I, k. 338, 395v, 459v.

²⁹² GWI, ks. II, k. 52, 75, 281v; ks. IV, k. 4; U II/2, s. 224; ZWI, ks. I, k. 134-135; ACW, t. II, ks. II, k. 176v.

²⁹³ GWI, ks. II, k. 131v, 132, 295v-296, 540; ks. III, k. 42v, 179-179v; ks. IV, k. 4.

²⁹⁴ GWI, ks. V, k. 81; ZW, ks. II, k. 159v.

²⁹⁵ GWI, ks. II, k. 141v.

skiego²⁹⁶. W 1502 r. razem ze swoją matką zastawiły Stanisławowi Oremusowi z Gaszyna za 10 grzywien łąn ziemi osiadły w Raczynie²⁹⁷. W tym samym roku Katarzyna wzięła w zastaw od Jana Waliknowskiego (Walichnowskiego) 10 łąnów osiadłych ziemi w Walichnowych za 102 grzywny²⁹⁸. Rok później Katarzyna razem z matką, zastawiła mansjonarzom wieluńskim za 10 grzywien część swoich dóbr w Raczynie²⁹⁹. Przed końcem 1503 r. Agnieszka wyszła za mąż za Piotra z Osjakowa. W dniu 1 I 1504 r. Katarzyna, Anna, Róża i Agnieszka zastawiły braciom, Marcinowi i Wojciechowi z Małyszyna, łąn osiadły ziemi w Raczynie za sumę 10 grzywien. W 1507 r. Raczyńskie, wspólnie z matką, zastawiły braciom Wojciechowi i Stanisławowi Gaszyńskim za 35 grzywien 3,5 łąna ziemi w Raczynie. Jednocześnie Anna, Róża i Agnieszka razem z matką, zastawiły Annie, córce swojej siostry Katarzyny i zmarłego wówczas Mikołaja Starzeńskiego, za 50 grzywien 5 łąnów osiadłych ziemi w Raczynie. Pomiedzy tą datą a 1 I 1511 r. Katarzyna ponownie wyszła za mąż za Wojciecha Oremusa Gaszyńskiego³⁰⁰. W 1533 r. Róża razem ze swoim mężem Janem Otoskim z Raczyna spłaciła swoją siostrę Annę, wdowę po Jakubie Baszy Witowskim, z dóbr ojczystrych i macierzystych w Raczynie³⁰¹.

We wrześniu 1502 r., *Wojciech*, syn Piotra i Katarzyny, razem ze swoim bratem *Marcinem*, pożyczili od Jadwigi Raczyńskiej i jej córek 8 grzywien. Raczyńscy dług spłacić mieli do 11 listopada tegoż roku³⁰². Następna wzmianka o Wojciechu pochodzi dopiero z 1533 r., kiedy wziął w zastaw za 30 grzywien od Andrzeja i Jadwigi Brodnickich 3 kmieci w Rudlicach, w tym jednego karczmarza³⁰³. W latach 1534, 1537, 1543, 1544 i 1546 Wojciech, razem ze swoją żoną Agnieszką, procesowali się z Mikołajem Russockim, dziedzicem w Dąbrowie (wieluńskiej), kasztelanem biechowskim i starostą łączyckim³⁰⁴. W dniu 28 X 1538 r. Wojciech kupił od Macieja Łyseskorskiego i jego żony *Anny Raczyńskiej* oraz jej braci: Sebastiana i Jerzego łąn osiadły ziemi w Łagiewnikach za 25 grzywien³⁰⁵. Siedem lat później kupił od Jakuba Raczyńskiego łąn ziemi osiadły w Raczynie za 7 grzywien³⁰⁶. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Woj-

---

²⁹⁶ GWI, ks. II, k. 167.

²⁹⁷ ZWI, ks. I, k. 41.

²⁹⁸ ZWI, ks. I, k. 48-48v.

²⁹⁹ ACW, t. II, ks. II, k. 59v.

³⁰⁰ GWI, ks. II, k. 254v, 269-269v, 415av, 416.

³⁰¹ GWI, ks. IV, k. 150-150v.

³⁰² ZW, ks. II, k. 159v; GW, ks. II, k. 228v.

³⁰³ GWI, ks. IV, k. 157.

³⁰⁴ ZW, ks. I, k. 260v, 266, 335-336; ks. II, 3, 38; GWI, ks. V, k. 475v.

³⁰⁵ ZW, ks. I, k. 395v-396v.

³⁰⁶ ZW, ks. II, k. 424v-425.

ciech był, wspólnie ze swoimi braćmi rodzonymi oraz synami i bratankami, współdziedzicem Raczyzna³⁰⁷.

W 1535 r. *Apolonia*, córka Jana Mikołajowica i Róży z Łagiewnik, sprzedała swojemu szwagrowi Maciejowi Łyseskorskiemu z Łagiewnik za 100 grzywien swoją macierzynę, czyli 2,5 łana, w tychże Łagiewnikach.

W dniu 25 VI 1537 r. *Mikołaj*, syn Jerzego Janowica, wspólnie ze swoją żoną Anną sprzedali swoje działki w Raczynie i Ciecuiłowice małżeństwu Jakubowi i Róży *Raczyńskim* ze Stolca za 100 grzywien. Rok później (w listopadzie) wziął w zastaw od Jakuba *Raczyńskiego* łan osiadły ziemi w Raczynie za 10 grzywien. Według rejestrow podatkowych z lat 1552-1553 Mikołaj był wpólnie z innymi *Raczyńskimi* współwłaścicielem Raczyzna. Posiadał także, razem ze swoim stryjem Marcinem, 2 łany opustoszałe w Raczynie³⁰⁸.

W dniu 1 I 1544 r. *Jan*, syn Wojciecha Piotrowica i Agnieszki procesował się z Urbanem Skrzyńskim o bliżej nieznane sprawy. Jan zmarł przed 15 VIII 1551 r.³⁰⁹

W dniu 1 I 1545 r. *Sebastian* i wspomniany wyżej *Jerzy*, synowie Jana Mikołajowica i Róży, wspólnie z *Wojciechem*, *Marcinem*, *Grzegorzem* i *Gabrielem*, synami Wojciecha Piotrowica, *Janem*, synem Macieja oraz *Andrzejem*, *Jakubem* i *Sebastianem Raczyńskimi*, procesowali się ze Stanisławem i Anzelmem Bieniackimi o granice pomiędzy Raczynem a Bieniadcicami³¹⁰. W 1546 r. Sebastian otrzymał za swoją żonę Annę, córkę Marcina Kraskowskiego, 30 grzywien posagu, które oprawił na swoim folwarku i dworze oraz na połowie swoich dóbr w Raczynie³¹¹. W latach 1549-1550 Sebastian i jego bracia: *Marcin* i *Jan* procesowali się, wspólnie z Wojciechem i Różą *Raczyńskimi*, z Anną Lubrańską, wdową po kasztelanie biechowskim Mikołaju Russockim, o granice pomiędzy wsiami Raczyn i Dąbrowa. Ostatecznie *Raczyńscy* zostali uwolnieni od wszelkich zarzutów³¹². 1 I 1550 r. Sebastian otrzymał od Jakuba *Raczyńskiego* zwrot długu, który wynosił 20 grzywien, za które wziął w zastaw od owego Jakuba łan opustoszały ziemi w Raczynie³¹³. Pod koniec stycznia następnego roku Marcin, wraz z Sebastianem oraz *Kasprem Raczyńskim*, synem Wojciecha Wojciechowica, zastawili Wojciechowi Opojowskiemu za 10 grzywien 4 kmieci we wsi Raczyn. Dług mieli spłacić do Wielkanocy tegoż roku w 2 ratach po 5 grzywien³¹⁴. We-

---

³⁰⁷ ZW, k. 459v; GWI, ks. V, k. 355; ks. VI, k. 413; ZD, t. XIII, s. 292.

³⁰⁸ ZW, ks. II, k. 351; GWI, ks. IV, k. 507; ks. V, k. 54-54v; ZD, t. XIII, s. 292.

³⁰⁹ GWI, ks. V, k. 355; ks. VIII, k. 49v.

³¹⁰ GWI, ks. II, k. 159v.

³¹¹ GWI, ks. II, k. 174v.

³¹² GWI, ks. VI, k. 404; ks. VII, k. 302v-303.

³¹³ GWI, ks. VI, k. 425.

³¹⁴ ZW, ks. II, k. 210.

dług regestrów podatkowych z lat 1552-1553 Marcin, Sebastian, Jan i ich brat *Maciej* oraz wyżej wymienieni Raczyńscy byli współwłaścicielami Raczyna. Ponadto Marcin razem ze swoim bratankiem Mikołajem, synem Jerzego, posiadał 2 łany opustoszałe w tymże Raczynie oraz razem z bratem Maciejem 2 gospodarstwa chłopskie w Cieciulowie³¹⁵.

W 1548 r. *Marcin*, syn Jana Wojciechowica, zapisał swojej żonie Elżbiecie, córce Andrzeja Piaskowskiego z Piasek, 60 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Raczynie. Jednocześnie teść Marcina pożyczył od niego 30 grzywien, które miał spłacić w ciągu roku. W sierpniu 1551 r. Marcin kupił za sumę 72 grzywien od swojego brata *Wojciecha* dział ziemi w Raczynie, który odziedziczył po ojcu. Według regestrów podatkowych z lat 1552-1553 Marcin i Wojciech byli, wspólnie z innymi Raczyńskimi, współwłaścicielami Raczyna³¹⁶.

W marcu 1549 r. *Marcin*, syn Jana Mikołajowica, wziął w zastaw od Wojciecha Maliskiego z Raczyna i jego żony Jadwigi 5 bruzd ziemi, znajdujących się w 3 polach za 5 grzywien na okres do Bożego Narodzenia. W 1550 r. Marcin wziął w zastaw od Jakuba Raczyńskiego za 10 grzywien 1,5 łana osiadłego ziemi w Raczynie. Jednocześnie kupił, wspólnie z bratem Janem, od tegoż Jakuba łan ziemi opustoszały, zwany Zajączkowski oraz 200 metrów pola naprzeciwko Wydrzyna za sumę 100 florenów. Rok później, wspólnie ze swoim bratem Łukaszem, procesował się z Janem Bieniackim, zwanym Zawodny z Bieniądzie o granice pomiędzy Raczynem a Bieniądzicami³¹⁷.

W dniu 30 XI 1549 r. *Dorota*, córka Wojciecha i Agnieszki, otrzymała od swojego męża Marcina Rychłowskiego 100 florenów posagu i wiana na połowie jego dóbr ruchomych i nieruchomych w Rychłowicach³¹⁸.

W 1551 r. *Łukasz*, syn Jana Mikołajowica, procesował się z Janem Bieniackim, zwanym Zawodny, z Bieniądzie o granice pomiędzy Raczynem a Bieniądzicami. Według regestrów podatkowych z lat 1552-1553 Łukasz był, wspólnie ze swoimi braćmi rodzonymi oraz bratankami, współdziedzicem Raczyna³¹⁹.

W źródłach wieluńskich, w tym samym czasie co i synowie Mikołaja, Piotra i Macieja oraz córki Wojciecha, występuje *Jakub Raczyński z Raczyna i Stolca*. Niestety, nie wiadomo, jaki stopień pokrewieństwa łączył go z innymi Raczyńskimi. W 1535 r. Jakub sprzedał Maciejowi Maliskiemu z Raczyna część swojego działu w tejże wsi oraz Cieciulowie za 40 grzywien. Dwa lata później sprzedał

---

³¹⁵ ZD, t. XIII, s. 292, 293.

³¹⁶ GWI, ks. VI, k. 124v; ks. VIII, k. 49v-51; ZD, t. XIII, s. 292.

³¹⁷ GWI, ks. VI, k. 327; ks. VII, k. 2-3, 476v.

³¹⁸ GWI, ks. VI, k. 413.

³¹⁹ ZW, ks. II, k. 159v, 476v; ZD, t. XIII, s. 292.

Jarosławowi Masłowskiemu swój dział w Okalewie za 30 grzywien³²⁰. W 1550 r. Jakub procesował się ze swoimi bratankami: *Wojciechem*, *Benedyktem* i *Kasprem*, synami Andrzeja Raczyńskiego i Katarzyny Rychłowskiej oraz ich matką o sprawy majątkowe w Raczynie i Ciecuiowie. W 1551 r. pożyczył od Bartłomieja Stawskiego 100 florenów na okres jednego roku, poczynsz od 1 I 1552 r. Jeśliby Jakub nie spłacił długu w terminie, to wówczas jego żona Zofia musiałaby zrzec się na korzyść Bartłomieja swoich dóbr oprawnych w Raczynie, które otrzymała od męża³²¹. We wrześniu tego samego roku Jakub wziął w zastaw od Piotra Chotowskiego 2,5 łana w Chotowie za 200 florenów. Łany te kupili natychmiast (30 IX) od Chotowskiego, za taką samą kwotę, synowie Jakuba: *Franciszek* i *Krzysztof*³²². Jakub był dwukrotnie żonaty. Pierwszą jego żoną była Apolonia, córka Piotra Szoffa, drugą zaś Zofia. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Jakub był, wspólnie z innymi Raczyńskimi, współdziedzicem Raczyna³²³.

Parafia Rudlice

Na jej terenie swoje dobra posiadali Skrzyńscy herbu Zaręba, Brodnicy herbu Wieniawa i liczni Bolikowscy.

Ze **Skrzynna** wywodzili się **Skrzyńscy** herbu **Zaręba**³²⁴.

W dniu 28 VI 1380 r. *Niemierza* ze **Skrzynna** był świadkiem sprzedaży przez Mikołaja z Kurowa 2 łanów w tejże wsi. W dniu 31 VII 1401 r. ponownie wystąpił w roli świadka, tym razem w sprawie sprzedaży przez Miczka Rogulickiego części swojego dziedzictwa w Kopydłowie Elżbiecie Melsztyńskiej. Po raz ostatni w źródłach Niemierza został odnotowany w 1414 r. Do posiadłości Niemierzy należał także Niemierzyn, którego był założycielem³²⁵.

W latach 1414-1418 w źródłach został odnotowany *Świętopelk*, brat Niemierzy³²⁶.

W dniu 14 I 1444 r. *Marcisz* (*Marcin*) **Skrzyński** piszący się ze **Skrzynna**, Niemierzyna, Wierzchlasu (dobra jego żony Katarzyny z Wierzchlasu) i Wilkoni zasiadał w sądzie wieluńskim, przed którym Jan Długosz z Czernic potwier-

---

³²⁰ GWI, ks. IV, k. 229-229v, 272.

³²¹ GWI, ks. VII, k. 6v-8; 47, 165, 6v-8.

³²² GWI, ks. VIII, k. 2v-3, 42v-43v.

³²³ GWI, ks. IV, k. 273, 507; ks. VIII, k. 6v, 42; ZD, t. XIII, s. 292.

³²⁴ S. Leitgeber, *Skrzyńscy herbu Zaręba*, maszynopis w Gabinecie Genealogiczno-Heraldycznym na Zamku Królewskim w Warszawie, Puszczykówek 1957, s. 1.

³²⁵ Koz. wsch., t. II, s. 114; R. Rosin, *Ziemia wieluńska w XII-XIV w. Studia dziejów osadnictwa*, Łódź 1961, s. 177; *Dodatki – B: Akta*, [w:] R. Hube, *Prawo polskie w XIV wieku. Sądy, ich praktyka i stosunki prawne w Polsce ku schyłkowi XIV wieku*, Warszawa 1886, nr 9, 15.

³²⁶ SHGZW, s. 153.

dzał swoją fundację ołtarza w kościele parafialnym w Brzeźnicy³²⁷. W latach 1456-1461 piastował urząd sędziego wieluńskiego³²⁸. Był także starostą bolesławieckim³²⁹. Marcin zmarł przed 3 II 1462 r. Niestety nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z innymi Skrzyńskimi.

W 1462 r. w źródłach wieluńskich został odnotowany *Jarosław*, piszący się ze **Skrzynna** i **Niemierzyna**. Był podstolim poznańskim i starostą odolanowskim³³⁰. Niestety nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z innymi Skrzyńskimi.

W 1482 r. *Stanisław Skrzyński*, razem ze swoim bratem Sędziwojem procesował się z Janem Wierchlejskim o prawo prezenty w kościele parafialnym w Wierchlesie. Siedem lat później, razem ze wspomnianym bratem, pożyczyli od Mikołaja Polkoni, wikariusza kolegiaty wieluńskiej, 3 floreny oraz 3 wiarunki i 4 grosze³³¹. Następna wzmianka o Stanisławie pochodzi z 5 I 1497 r. Wówczas to Skrzyński razem z Sędziwojem zastawił cały swój folwark w Wierchlesie Stanisławowi Nitrze Konopnickiemu. Tuż przed swoją śmiercią, wspólnie z bratem Sędziwojem, zastawił Mikołajowi Stoleckiemu swoje dobra w Niemierzynie za 60 grzywien. Stanisław zmarł w końcu 1497 r.³³²

W 1484 r. *Andrzej Skrzyński* ze Skrzynna, Niemierzyna i Wierchlasu, brat Stanisława (w zapisce sądowej z 1510 r. synowie Andrzeja zostali określani jako bracia stryjeczni syna Stanisława – *Grzegorza*) zawarł ugodę z Janem, plebanem w Siemkowicach, w sprawie 50 florenów, które Andrzejowi zapisał w testamencie zmarły już wówczas Stanisław Ożegowski, który był winnien te pieniądze kościołowi w Siemkowicach³³³. Pod koniec 1497 r. Skrzyński sprzedał Katarzynie, wdowie po Janie z Warty, za 6 grzywien 2 kmieci w Niemierzynie. Rok później zastawił Mikołajowi Anzelmowi część swojego działu w Niemierzynie za 30 grzywien. W 1501 r. Andrzej zastawił Katarzynie, wdowie po Janie Zajączku, za 6 grzywien chłopą w Niemierzynie Stanisława Stąporka. Pod koniec 1503 r. zastawił Mikołajowi Anzelmowi za 20 grzywien 2 łany osiadłe w Gromadkach. W dniu 1 stycznia następnego roku Anzelm zastawił owe łany Stanisławowi Osowskiemu z Łaszewa. Gdy Andrzej chciał odzyskać zastaw, Osowski zażądał od niego spłaty tych 20 grzywien. Skrzyński się na to nie zgodził i rozpoczął sądowy proces ze Stanisławem, po śmierci Andrzeja kontynuowanym przez wdo-

---

³²⁷ KDW, t. V, nr 716; GWI, ks. I, k. 4v, 14, 35.

³²⁸ U II/1, s. 152; GWI, ks. I, k. 4v, 14, 15v, 22, 35, 42.

³²⁹ GWI, ks. I, k. 35.

³³⁰ Koz. wsch., t. II, s. 114.

³³¹ ACW, t. I, k. 370; t. II, ks. II, k. 8.

³³² GWI, ks. II, k. 40, 55, 58v, 60v, 505.

³³³ ACW, t. I, k. 401.

wę po nim Elżbietę i synów: Piotra, Macieja i Urbana³³⁴. Andrzej zmarł przed końcem 1506 r.³³⁵

W 1490 r. *Sędziwój* Skrzyński, brat wspomnianych wyżej: Stanisława i Andrzeja, zastawił swojemu innemu bratu *Marcinowi*, dożywotniemu wikariuszowi kolegiaty wieluńskiej, futro za 5 grzywien. Dług oddać miał bratu w 5 ratach po 1 florenie³³⁶. Pod koniec 1500 r. *Sędziwój* zastawił wspomnianemu Konopnickiemu za 230 grzywien swoje działki w Skrzynnie, Niemierzynie i Wierzchlesie. W dniu 4 stycznia następnego roku, wziął w zastaw od Jakuba Urbańskiego z Olewina jego dobra w tejże wsi za 50 grzywien. W 1505 r. zastawił za 10 florenów Stanisławowi Uszanowskiemu mieszczanina Michała z Osjakowa, którego wcześniej sam otrzymał w zastaw od Katarzyny Osjakowskiej. Dwa lata później *Sędziwój*, razem ze swoją bratową Elżbietą, wdową po Andrzeju i jej synami: Piotrem, Maciejem i Urbanem, dokonał podziału młynów we wsi Rudlice. *Sędziwój* otrzymał wówczas młyn górny wraz z przyległościami. W tym samym roku, zastawił Janowi Krocowskiemu z Konopnicy za 60 grzywien i 9 florenów, 6 łąnów osiadłych i 4 opustoszałe oraz karczmę i połowę folwarku w Konopnicy, które to dobra miała jego żona Agnieszka (wdowa po Dzierławie Konopnickim). *Sędziwój* sprzedał także wówczas Annie, żonie Mikołaja „Barabasa” Konopnickiego, swój dział w Wierzchlesie za 160 florenów. 1 I 1508 r. Skrzyński pożyczył 20 grzywien od Jana Zajączka pod zastaw 2 łąnów w Skrzynnie. W 1510 r. został pozwany przez swojego bratanka Grzegorza, syna Stanisława, o dobra we wsi Skrzynno i inne, znajdujące się w ziemi wieluńskiej, które to *Sędziwój* oparł swojej żonie. W tym samym roku nabył, razem ze swoimi bratankami: Piotrem, Maciejem i Urbanem od Grzegorza Skrzyńskiego za 34 grzywny jego dobra ojczyste w Skrzynnie, Niemierzynie i Wierzchlesie. *Sędziwój* został wówczas także dopuszczony przez wymienionych bratanków do posiadania połowy tych dóbr, które nabyli od wspomnianego Grzegorza. W 1511 r. razem z żoną, zastawili Jakubowi Gaszyńskiemu za 5 grzywien kmiecica Jana Ślązaka, siedzącego na półłanku w Niemierzynie. *Sędziwój* zmarł po 1512 r., kiedy to po raz ostatni pojawił się w źródłach³³⁷.

W 1494 r. *Bartosz* Skrzyński był zastępcą procesowym Jana Kośmidra w sprawie o najeżanie dóbr owego Jana w Białej przez Wojciecha z Siennik, Stanisła-

---

³³⁴ GWI, ks. II, k. 61, 78v, 208v, 263, 290, 351v, 384, 419-419v.

³³⁵ GWI, ks. II, k. 382, 387; S. Leitgeber, *op. cit.*, s. 1; idem, *Wierzchleyscy herbu Berszten II*, maszynopis w Gabinetie Genealogiczno-Heraldycznym na Zamku Królewskim w Warszawie, Puszczykówko 1964, s. 1.

³³⁶ GWI, ks. II, k. 33v.

³³⁷ GWI, ks. II, k. 40, 55, 165-165v, 179, 319v, 387, 389v-390, 397v-398, 420, 510v, 519, 522v, 528v, 529v, 548, 573.

wa z Buczka i Łagiewnik oraz Jakuba z Sieńca i Czarnożył³³⁸. Niestety nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z innymi Skrzyńskimi.

W 1507 r. *Piotr*, syn Andrzeja i Elżbiety, piszący się jako dziedzic w Skrzynnie, Gromadkach, Pątnowie, Wierzchlesie, Niemierzynie i Stolcu, pojął za żonę Katarzynę Stolecką ze Stolca w Sieradzkim, która wniosła mu w posagu oprócz 20 grzywien, zapewne także i swój dział w Stolcu, gdyż Piotr w późniejszym okresie czasu będzie pisał się także i z tej miejscowości. Andrzejowic opłacił żonie sumę posagową na połowie swoich dóbr w Skrzynnie, Niemierzynie, Wierzchlesie i Gromadkach oraz zapisał jej tamże 20 grzywien wiana³³⁹. W dniu 1 I 1508 r. razem z matką i braćmi, zakończył spór ze Stanisławem Osowskim o zastawione dobra w Nietuszynie. W 1511 r. Piotr razem z braćmi: Maciejem i Urbanem dokonali podziału pomiędzy sobą wyżej wymienionych dóbr, które nabyli od Grzegorza Skrzyńskiego. Andrzejowic otrzymał wówczas 1,5 pola we wsi Skrzynno. W 1512 r. bracia Piotra wydzielili mu dział w Skrzynnie, Niemierzynie i Nietuszynie³⁴⁰. W dniu 23 VI 1522 r. Piotr wziął w zastaw za 45 grzywien od swojego zięcia Adama Okopskiego z Nietuszyny 2 kmieci w Niemierzynie³⁴¹. W 1533 r. razem z innymi szlacheccami wieluńskimi zeznawał w procesie Andrzeja Kopnickiego, wojskiego i starosty wieluńskiego, przeciwko Pawłowi Rudzkiemu³⁴². Piotr po raz ostatni w źródłach pojawił się w 1536 r., kiedy to został pozwany przez swojego brata Urbana przed sąd kościelny. Młodszy Andrzejowic oskarżył wówczas brata o to, że ten bez jego zgody darował, plebanowi z Kadłuba Wojciechowi 6 grzywien, które pochodziły z dziesięciny ze wsi Skrzynno, jaką płacili Skrzyńscy plebanowi w Rudlicach, a którą teraz zastawili plebanowi z Wydrzyna³⁴³. W zapisce źródłowej z 1547 r. Piotr został określony jako zmarły. Wydaje się jednak, że nie żył już w 1543 r., gdyż w sporze o granice pomiędzy posiadłościami Skrzyńskich a Brodnickich brał udział już tylko Urban ze swoimi bratankami³⁴⁴.

Krótko przed 1511 r. *Katarzyna*, córka Andrzeja, wyszła za mąż za Jana Wierzchlejskiego. W latach 1550-1554 występowała w aktach wieluńskich jako wdowa i pani dożywotnia w Wierzchlesie, Gaszynie, Kochlewie, Podłężycach i Rzekcie³⁴⁵.

---

³³⁸ ACW, t. II, ks. I, k. 106v-107.

³³⁹ GWI, ks. II, k. 263, 290, 351v, 384, 387, 399v, 400, 419-419v, 432v, 568v; ks. III, k. 174; ACW, t. III, k. 445v

³⁴⁰ GWI, ks. II, k. 419, 564, 581v-582.

³⁴¹ GWI, ks. III, k. 213v.

³⁴² GWI, ks. IV, k. 153.

³⁴³ ACW, t. III, k. 445v.

³⁴⁴ PW, ks. I, k. 15, 46.

³⁴⁵ S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...* s. 1.

W dniu 1 I 1516 r. *Urban*, syn *Andrzeja*, piszący się jako dziedzic w *Skrzynnie*, *Wierzchlesie*, *Kraszkowicach*, *Pątnowie*, *Ożarowie*, *Starzeniczkach* i *Niemierzynie*, zastawił *Marcinowi Maliskiemu* z *Wierzchlasu* dział w *Kraszkowicach*, który niegdyś sam otrzymał w zastaw od wspomnianego *Mikołaja Konopnickiego*. W dniu 1 I 1520 r. zapisał swojej żonie *Elżbiecie Majkowskiej* z *Majkowic* w ziemi *sieradzkiej*, 160 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w *Skrzynnie*, *Niemierzynie*, *Wierzchlesie* i *Kraszkowicach*³⁴⁶. W 1527 r. *Andrzejowic* kupił od *Andrzeja Jaworskiego* i jego żony *Anny* ich dobra we wsi *Gromadki* za 50 grzywien³⁴⁷. W 1531 r. *Urban* otrzymał w zastaw od *Krzysztofa Zaręby* z *Kalinowej* za 300 florenów części jego dóbr we wsiach *Różga* i *Wielkie*³⁴⁸. *Zaręba* jednak nie spłacił długu, a w 1535 r. próbował siłą odzyskać swój zastaw we wsi *Wielkie*, za co został skazany na karę 400 florenów³⁴⁹. 12 X 1532 r. *Urban* wystąpił z tytułem komornika wieluńskiego i jako taki brał udział w wyznaczaniu granic, pomiędzy dobrami królewskimi w *Osieku* a dobrami dziedzicznymi *Benedykta Cieszęckiego* w *Cieszęcinie*³⁵⁰. W 1536 r. poręczył za *Jakuba* i jego żonę *Różę* oraz jego brata *Andrzeja Stoleckich*, że ci spłacą do *Bożego Narodzenia* dług 60 grzywien plebanowi w *Stolcu Maciejowi*³⁵¹. Rok później *Urban* wziął w zastaw od *Jana Mojaczowskiego* ze *Stolca* za 10 grzywien chłopą w *Granowie*. W tym samym roku, otrzymał również w zastaw od *Jana Kietlińskiego* z *Okrajczowa* i *Sannik* w powiecie *radomszczańskim* za 100 florenów jego wieś *Okrajczów* i dział w *Sannikach*. W 1538 r. *Andrzejowic* otrzymał w zastaw za pewną kwotę od *Jana* i *Apolonii Stoleckich* ich dwór w *Stolcu*. W tym samym roku sprzedał *Janowi Stoleckiemu* łan osiadły ziemi w *Granowie* za 20 grzywien, który trzymał w zastawie od *Wojciecha Stoleckiego* za taką samą kwotę³⁵². W tym samym czasie *Urban* razem ze swoimi bratankami: *Janem*, *Baltazarem*, *Stanisławem*, *Wawrzyńcem* i *Wacławem*, synami *Macieja*, procesował się z *Piotrem* i jego bratem *Jarosławem Masłowskimi* o granice pomiędzy wsiami *Skrzynno*, *Masłowice* i *Staw*. W latach 1543-1545 *Urban* razem ze swoimi wspomnianymi wyżej bratankami, brał udział procesie z *Andrzejem Brodnickim* z *Rudlic* i jego żoną *Jadwigą* o granice pomiędzy wsiami *Skrzynno*, *Rudlice* i *Bolków*³⁵³. Od 1545 aż do 1550 r. *Andrzejowic* razem ze wspomnianymi *Maciejowicami*

³⁴⁶ GWI, ks. II, k. 387, 419, 519, 522v, 528v, 529v, 564, 581v-582; ks. III, k. 2v, 3, 136v.

³⁴⁷ GWI, ks. III, k. 348v.

³⁴⁸ GWI, ks. IV, k. 55v.

³⁴⁹ GWI, ks. IV, k. 344.

³⁵⁰ MRPS, cz. IV, nr 16571.

³⁵¹ GWI, ks. IV, k. 454v.

³⁵² GWI, ks. IV, k. 466, 487-487v; ks. V, 5-5v, 53-53v.

³⁵³ PW, ks. I, k. 15, 17, 27-27v.

oraz z synami swojego drugiego brata Piotra: *Świętosławem, Marcinem, Wojciechem, Maciejem, Janem*, procesował się z dwoma Gabrielami, Jerzym, Zygmuntem, Aleksandrem, Bartłomiejem, Feliksem i Krzysztofem Stawskimi o granice pomiędzy wsiami Skrzynno, Niemierzyn, Nietuszyna (Skrzyńskich) a Gromadzicami (Stawskich)³⁵⁴. W 1546 r. Urban objął urząd wicestarosty wieluńskiego i burgrabiego zamku w Wieluniu³⁵⁵. W tym samym roku Urban, razem z wymienionymi synami Macieja, kupił za 40 grzywien od Anny, siostry zmarłego Wincentego Bielecza i jej córki Jadwigi, część ich dóbr w Kraszkowicach³⁵⁶. Dwa lata później Urban sprzedał swojemu bratankowi Wojciechowi za 100 grzywien połowę swoich dóbr w Kraszkowicach i Wierzchlesie, które miał od Jadwigi Bielczowskiej. W tym samym roku (październik) wziął w zastaw od innego swojego bratanka Wawrzyńca, syna Macieja, za 10 grzywien łan osiadły w Skrzynnie. Wawrzyniec miał oddać dług stryjowi do najbliższego Bożego Narodzenia. Jednak Maciejowic nie zwrócił w określonym czasie pożyczonych pieniędzy i Urban został w dniu 12 I 1549 r. wwiązany sądownie w zastawione dobra³⁵⁷. W 1550 r. wziął w zastaw od Krzysztofa Zaręby za 100 florenów 7 chłopów we wsi Wielkie³⁵⁸. 1 II 1552 r. Andrzejowic pozwał swojego bratanka Jana o szkody, jakie wyrządzili jego chłopci: Wawrzyniec i Maciej Ślęzakowie w borach i lasach, należących do Urbana³⁵⁹. Urban żył jeszcze w 1553 r., gdyż według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 był właścicielem 9 gospodarstw chłopskich i karczmy w Skrzynnie, 5 ł łana w Niemierzynie, 1 zagrodnika w Nietuszynie oraz wspólnie z bratankami, połowy Wierzchlasu (6 gospodarstw chłopskich z 15 kmieciami)³⁶⁰. Jego córką była Barbara, żona Wojciecha Gaszyńskiego³⁶¹.

W 1525 r. *Katarzyna*, córka Piotra i Katarzyny, otrzymała od swojego męża, Adama Okopskiego z Gromadek, zapis 120 grzywien posagu i wiana na połowie jego dóbr we wsiach Nietuszyna i Niemierzyn³⁶².

W 1539 r. komornikiem wieluńskim został *Wojciech*, syn Piotra, piszący się z Wierzchlasu i Stolca. Dziesięć lat później otrzymał urząd pisarza grodzkiego kaliskiego³⁶³. 14 IX 1550 r. pożyczył Mikołajowi Gaszyńskiemu, dziedzicowi

---

³⁵⁴ PW, ks. I, k. 15, 17, 27-27v, 28v-29, 30-31, 46, 59, 82-83, 93-96, 96-98, 100v-101v.

³⁵⁵ ZW, ks. II, k. 99v; GWI, ks. II, k. 387, 564; ks. V, k. 519; ks. VI, k. 119v, 409; S. Leitgeber, *Skrzyńscy...*, s. 1.

³⁵⁶ ZW, ks. II, k. 99v-100.

³⁵⁷ GWI, ks. VI, k. 119v-120, 205, 247v.

³⁵⁸ GWI, ks. VII, k. 68-69.

³⁵⁹ GWI, ks. VIII, k. 158-158v.

³⁶⁰ ZD, t. XIII, s. 291, 294-295.

³⁶¹ GWI, ks. VII, k. 21v.

³⁶² GWI, ks. III, k. 284v-285.

³⁶³ PW, ks. I, k. 4, 46; ZO, ks. III, k. 72v; GWI, ks. VI, k. 280; ks. VII, k. 145v.

w Wierzchlesie, 20 grzywien pod zastaw kmiecia Tomasza Pawłowicza z Wierzchlasu³⁶⁴. W 1551 r. Wojciech został sędzią grodzkim wieluńskim i ostrzeszowskim. W dniu 1 I 1552 r. Piotrowic pożyczył 200 florenów Joachimowi i Janowi Kośmidrom z Białej³⁶⁵. Wojciech zmarł przed 1559 r. Jego żoną była Katarzyna z Wierzchlasu. Mieli 4 synów: Ambrożego, Łukasza, Piotra i Stanisława³⁶⁶.

W 1546 r. *Jan*, syn Macieja Andrzejowica, piszący się ze Skrzynna, Nietuszyny, Niemierzyna i Bolkowa, razem ze swoją matką Dorotą oraz bratem Baltazarem, procesował się z Bartłomiejem Bolikowskim o granice pomiędzy ich dobrami w Bolkowie³⁶⁷. W dniu 1 I 1551 r. Jan otrzymał razem ze swoimi rodzonymi braćmi: Baltazarem, Stanisławem, Wawrzyńcem i Wacławem od swojej matki, jej dobra oprawne w Skrzynnie, Nietuszynie i Niemierzynie. W tym samym roku otrzymał w zastaw od matki za 100 florenów chłopą w Niemierzynie³⁶⁸. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Jan był, wspólnie ze swoimi braćmi rodzonymi, właścicielem 6 zagrodników w Niemierzynie, folwarku w Nietuszynie oraz wspólnie ze stryjem Urbanem i braćmi połowy, Wierzchlasu³⁶⁹.

W dniu 1 I 1549 r. *Stanisław*, syn Macieja Andrzejowica, oprawił swojej żonie Annie, córce Wojciecha Zbierchowskiego herbu Grzymała z powiatu piotrkowskiego, 50 grzywien jej posagu na połowie swoich dóbr w Skrzynnie, Niemierzynie i Nietuszynie. Jego teść darował mu także dodatkowe 19 grzywien³⁷⁰. W 1550 r. Stanisław razem ze swoją żoną, zastawili Wawrzyńcowi Bobrowskiemu z Bobrowych na Śląsku za 5 grzywien połowę łąna w Skrzynnie³⁷¹.

W 1550 r. *Wacław*, syn Macieja, zastawił Janowi Bobrowskiemu z Gosławia na Śląsku za 10 grzywien łąn osiadły w Niemierzynie. W 1552 r. zapisał swojej żonie Barbarze, córce Jakuba Siemiańskiego 200 florenów posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Skrzynnie, Niemierzynie i Gromadkach. W tym samym roku, wziął w zastaw od swojego brata *Baltazara* i jego żony Elżbiety za 60 grzywien młyn należący do oprawy Elżbiety³⁷².

W 1551 r. *Maciej*, syn Piotra, piszący się z Pątnowa, sprzedał swojemu bratu Janowi swój dział w Pątnowie za 200 florenów³⁷³. Według rejestrów podatko-

---

³⁶⁴ GWI, ks. VII, k. 145v-146.

³⁶⁵ GWI, ks. VIII, k. 105.

³⁶⁶ S. Leitgeber, *Skrzyńscy...*, s. 1.

³⁶⁷ GWI, ks. V, k. 470, 480v.

³⁶⁸ GWI, ks. VII, k. 222v-223, 380v-381.

³⁶⁹ ZD, t. XIII, s. 291, 294-295.

³⁷⁰ GWI, ks. VI, k. 242, 242v.

³⁷¹ GWI, ks. VII, k. 45-45v.

³⁷² GWI, ks. VII, k. 26-26v, 222v-223; ks. VIII, k. 217v, 266v.

³⁷³ GWI, ks. VII, k. 450.

wych z lat 1552-1553 Maciej był właścicielem części Pątnowa (2 gospodarstw chłopskich)³⁷⁴.

Na obszarze tej parafii swoje dobra mieli także **Brodniccy** herbu **Wieniawa** (ryc. 25). A. Boniecki nie zna miejsca ich pochodzenia. Być może wywodzili się jednak z Brodnicy, leżącej w powiecie piotrkowskim. W źródłach wieluńskich są notowani od początku lat sześćdziesiątych XV w. W powiecie wieluńskim posiadali wieś Rudlice, którą nabyli w 1. poł. XVI w. dzięki małżeństwu Andrzeja Brodnickiego z Jadwigą Rudlicką oraz działły w Łagiewnikach, Raczynie i Sieńcu³⁷⁵.

W 1461 r. *Mikołaj*, syn *Bartosza* i *Anny Brodnickich*, piszący się z Łagiewnik, wspólnie ze swoją matką, sprzedał Stanisławowi Starzeńskiemu kmiecia w Sieńcu. Następna wzmianka o Mikołaju pochodzi dopiero z marca 1496 r., kiedy to zasiadał w sądzie grodzkim wieluńskim. Dwa lata później, był jednym z jednaczych sądowych pomiędzy Janem Waliknowskim (Walichnowskimi) z Walichnowych a Janem Kośmidrem Gruszczyńskim z Białej. W 1499 r. kupił od Jana Śmieszki z Łagiewnik za 12 grzywien 2 łany w tychże Łagiewnikach. Rok później, zwrócił Małgorzacie Bolikowskiej 34 floreny z ogólnej kwoty 50 florenów, które niegdyś od niej pożyczył. W 1501 r. zastawił Janowi Krocowskiemu z Konopnicy za kwotę 8 grzywien łan ziemi osiadły w Łagiewnikach. Mikołaj zmarł przed 1504 r.³⁷⁶

W 1504 r. *Marcin*, syn Mikołaja i Heleny Brodnickich wspólnie ze swoimi rodzonymi braćmi: Stanisławem i Andrzejem, procesował się z Elżbietą, żoną Lutolda Bielskiego z Białej w bliżej nieznaney sprawie³⁷⁷.

W kwietniu 1516 r. wspomniany wyżej *Andrzej*, piszący się z Rudlic (od 1504 r.), które wziął po żonie Jadwidze Rudlickiej, zapisał dobra w Łagiewnikach swojej matce. 29 IX 1525 r. wspólnie z braćmi: Stanisławem i Hieronimem, zawarł ugodę z Andrzejem, Janem i Piotrem Łyseskorskimi w sprawie dóbr w Łagiewnikach. Brodnicy odstąpili im wówczas 2 łany osiadłe ziemi w tychże Łagiewnikach oraz zobowiązali się zapłacić im do 24 czerwca następnego roku dodatkowo 62 grzywny. W 1532 r. kupił od Szymona Słotnickiego z Bolkowa za 48 grzywien jego dział w tejże wsi³⁷⁸. W 1538 r. Andrzej został komornikiem podkomorzego wieluńskiego Mikołaja Jaszowskiego. W dniu 1 I 1545 r. zastawił Janowi Żar-

---

³⁷⁴ ZD, t. XIII, s. 294.

³⁷⁵ A. Boniecki, *op. cit.*, t. II, s. 125; ZD, t. XIII, s. 294, 296; GWI, ks. I, k. 69v; ks. IV, k. 98v; ACW, t. I, k. 164.

³⁷⁶ GWI, ks. I, k. 69v, ks. II, k. 8, 66v, 76, 77, 81, 108, 158v, 159, 175v, 275v, 280v.

³⁷⁷ GWI, ks. II, k. 275v.

³⁷⁸ GWI, ks. III, k. 9v, 293; ks. IV, k. 79v-80.

skiemu z Przedmościa za 20 grzywien 2 łany osiadłe w Rudlicach³⁷⁹. Od 1547 r. piastował urząd wicewojewody wieluńskiego, który objął po swoim bracie Hieronimie³⁸⁰. W 1551 r. Andrzej pozwał Marcina Mytosza Bolikowskiego o to, że wyciął mu 60 dębów, rosnących na łąkach w owych Rudlicach. Brodnicki szkody szacował na sumę 200 florenów³⁸¹. Według rejestrow podatkowych z lat 1552-1553 Andrzej był właścicielem Rudlic (3 łany z 11 zagrodnikami oraz z karczma)³⁸².

W 1532 r. *Hieronim*, piszący się z Łagiewnik i Raczyzna, pojął za żonę Jadwigę, córkę Stanisława Sławęty Stawskiego. Zapisał jej wówczas 200 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Łagiewnikach i Raczynie. W 1537 r. wziął w zastaw od swojego brata Stanisława za 20 grzywien 2 łany osiadłe ziemi w Łagiewnikach. W 1538 r. Hieronim został wicewojewodą wieluńskim. Urząd ten pełnił do 1547 r. kiedy to przekazał go następnie swojemu bratu Andrzejowi³⁸³. W 1540 r. został komornikiem podkomorzego wieluńskiego Mikołaja Jaszowskiego. W maju tegoż roku Hieronim ożenił się po raz drugi. Jego żoną została Anna Szczawieńska. Zapisał jej wówczas 400 florenów posagu i wiana na swoich dobrach w Łagiewnikach i Raczynie. Trzy lata później wziął w zastaw, ponownie od brata Stanisława, za 15 grzywien jego dział w Raczynie, czyli 2 łany osiadłe ziemi. We wrześniu 1550 r. Mikołajowic po raz trzeci wstąpił w związek małżeński, tym razem z Heleną, córką Mikołaja Zagajowskiego. Brodnicki zapisał jej wówczas 200 florenów posagu i wiana na dobrach we wsi Wielkie, którą to wieś trzymał w zastawie od Krzysztofa Zaręby³⁸⁴. 22 I 1551 r. wziął w zastaw od Mikołaja i Jakuba Łagiewnickich łąn ziemi zwany Jurgowski w Łagiewnikach³⁸⁵. Według rejestrow podatkowych z lat 1552-1553 Hieronim, był wspólnie ze swoim bratem Stanisławem, właścicielem 9 zagrodników w Łagiewnikach³⁸⁶.

W dniu 14 IX 1545 r. wspomniany wyżej *Stanisław*, dał Wojciechowi Raczyńskiemu rolę opuszczoną ziemi w Raczynie i dodatkowo 6 grzywien, w zamian za co otrzymał od tegoż Wojciecha pół łana opustoszałego w Łagiewnikach. Dwa lata później (21 stycznia) wprowadził swoją żonę Zofię, córkę Jana Reklowskiego, w posiadanie dóbr w Łagiewnikach. W dniu 21 VII 1550 r. Stanisław zasta-

---

³⁷⁹ ZW, ks. II, k. 422-422v.

³⁸⁰ ZW, ks. I, k. 400; ks. II, k. 275v, 400; ZW, ks. II, k. 422; PW, ks. I, k. 49.

³⁸¹ ZW, ks. II, k. 234v-235.

³⁸² ZD, t. XIII, s. 294.

³⁸³ GWI, ks. II, k. 280v; ks. IV, k. 98v; ks. V, k. 28; ZW, ks. I, k. 433; PW, ks. I, k. 49.

³⁸⁴ GWI, ks. IV, k. 98v; ks. V, k. 227v; ks. VII, k. 150-150v.

³⁸⁵ GWI, ks. IV, k. 461-461v; ks. V, k. 318v-319; ks. VI, k. 89v; ZW, ks. II, k. 209.

³⁸⁶ ZD, t. XIII, s. 296.

wił wspomnianemu Wojciechowi Raczyńskiemu i jego żonie Agnieszce za sumę 21 grzywien swój dział w Racynie. Rok później Brodnicki sprzedał ów dział Raczyńskiemu za 60 grzywien³⁸⁷.

Z **Bolkowa** pisał się *Bolik*. Od jego imienia prawdopodobnie pochodzi nazwa wsi: Bolikowo (Bolków). W źródłach pojawił się tylko raz w 1400 r. Wówczas to procesował się z Barem z Babimostu³⁸⁸.

Z **Bolkowa** pisało się także 2 szlachciców, noszących przydomek: *Trestka*. Pierwszy z nich - *Wojciech* - w 1458 r. stawiał się w sądzie wieluńskim w sprawie z Zofią o dobra, które sprzedał mu za 15 grzywien wówczas Mikołaj z Komornik³⁸⁹. Rok później zapisał swojej żonie Jadwidze, 20 grzywien posagu i wiana na swoich dobrach w Bolkowie. W 1464 r. procesował się w bliżej nieznaney sprawie z Jadwigą Anzelmową³⁹⁰. Drugi - *Wawrzyniec* - pod koniec stycznia 1509 r. zastawił Dorocie z Bolkowa, połowę łana w Bolkowie za 2 grzywien. W maju 1510 r. oskarżył Jana Bolikowskiego, syna Jana, o zajęcie gwałtem jego działu w Bolkowie³⁹¹. Prawdopodobnie Wojciech i Wawrzyniec byli ze sobą spokrewnieni, ale nie wiadomo dokładnie w jakim stopniu.

W grudniu 1464 r. *Katarzyna* i *Elżbieta* z **Bolkowa** zastawiły *Janowi* z tegoż Bolkowa za 180 grzywien swój dział w tejże wsi³⁹².

Z **Bolkowa** pisała się także rodzina szlachecka, której członkowie nosili przydomek: *Mytosz*.

Przed 1468 r. zmarli bracia *Mikołaj* i *Pelka* z Bolkowa³⁹³.

W 1468 r. *Stanisław*, syn Mikołaja z Bolkowa, noszący przydomek Mytosz procesował się ze swoją siostrą stryjeczną *Agnieszką*, córką Pelki, z tegoż Bolkowa, o dobra rodowe w tejże wsi³⁹⁴. W 1496 r. Stanisław zastawił Małgorzacie Bolikowskiej, córce Jana, 3 niwy ziemi w Bolkowie za 2 grzywiny. W grudniu 1503 r. dokonał, wspólnie ze swoimi siostrami stryjecznymi: wspomnianą wyżej

---

³⁸⁷ ZW, ks. II, k. 275v; ks. III, k. 293; ks. IV, k. 461-461v; ks. V, k. 318v-319, 409v-410; ks. VI, k. 6v; ks. VII, k. 103-103v, 327-328.

³⁸⁸ KZP, nr 151; GWI, ks. I, k. 19, 116, 116v, 170.

³⁸⁹ GWI, ks. I, k. 19.

³⁹⁰ GWI, ks. I, k. 19, 35v; ks. II, k. 459v; ACW, t. I, k. 202c.

³⁹¹ GWI, ks. II, k. 459v, 502.

³⁹² GWI, ks. I, k. 116v.

³⁹³ GWI, ks. I, k. 170.

³⁹⁴ Ibidem.

Agnieszką oraz Dorotą podziału dóbr, które przypadły im w spadku po ich kuzynach: Wyszku i Macieju. W maju 1508 r. zapisał swojej żonie Katarzynie, córce Mikołaja z Nowych Kozub, 15 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Bolkowie. W maju 1510 r. zastawił Janowi Bolikowskiemu za 2 grzywny nieosiadły dział ziemi w Bolkowie, zwany Mytoszowski. Stanisław zmarł po kwietniu 1517 r., kiedy to po raz ostatni wystąpił w źródłach jako żyjący³⁹⁵.

W 1509 r. *Dorota*, córka Pełki i żona kmiecia Mikołaja, pozwała Jana Bolikowskiego, syna Jana o to, że ten nie chciał oddać jej zastawionych mu za 60 grzywien przez nią dóbr w Bolkowie, mimo iż została już spłacona suma zastawna. Proces ten trwał do października 1511 r. Dorota ostatecznie odzyskała owe dobra³⁹⁶.

W kwietniu 1546 r. *Marcin*, zwany Mytosz, piszący się z Bolkowa, sprzedał swojemu rodzonemu bratu *Maciejowi* za pewną kwotę (niestety nieokreśloną) część swoich dóbr w Bolkowie, którą wcześniej nabył od tegoż Macieja³⁹⁷. Według rejestrow podatkowych z lat 1552-1553 Marcin był wspólnie z Marcinem „Szyszką” Bolikowskim, właścicielem 3/8 łana w Bolkowie³⁹⁸. Marcin i Maciej byli zapewne spokrewnieni (taki sam przydomek) ze wspomnianymi: Mikołajem, Pełką, Stanisławem, Agnieszką i Dorotą, ale nie wiadomo w jakim stopniu.

Z Bolkowa wywodziła się również rodzina ***Bolikowskich***.

W latach 1459-1460 *Jan* Bolikowski z Bolkowa i Komornik toczył spór sądowy z Mikołajem Strzekłą z Rudy. Jan zmarł przed grudniem 1504 r. Jego żoną była bliżej nieznana Anna³⁹⁹.

W 1496 r. *Maciej*, syn Jana, procesował się z Marcinem z Bieniędzic w bliżej nieznanej sprawie. W 1498 r. wspólnie z bratem Janem, zastawili za 5 grzywien część swojego działu w Bolkowie Mikołajowi Bolikowskiemu. W 1509 r. zapisał swojej żonie Jadwidze Skrzyńskiej 16 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Bolkowie. W dniu 23 XII 1511 r. pożyczył od swojego brata Jana 20 groszy na okres do 29 IX 1512 r. Maciej zmarł pomiędzy tą datą a marcem 1517 r.⁴⁰⁰

W dniu 5 I 1497 r. *Jan*, syn Jana, piszący się jako dziedzic Komornik, kupił od Piotra Stopy z tychże Komornik 1an ziemi w tej wsi za 10 grzywien. W maju 1510 r. został pozwany przed sąd wieluński przez *Wawrzyńca* Bolikowskiego

---

³⁹⁵ GWI, ks. II, k. 31v, 259, 436, 532; ks. III, k. 43; ks. VI, k. 163.

³⁹⁶ GWI, ks. II, k. 259, 459v, 476v, 525, 531v, 559v, 562, 564v.

³⁹⁷ GWI, ks. V, k. 474v-475.

³⁹⁸ ZW, ks. II, k. 234v-235; ZD, t. XIII, s. 295.

³⁹⁹ GWI, ks. I, k. 33, 43, 51, 60, 116v; ks. II, k. 322, 434v; ks. III, k. 348v; ks. V, k. 64.

⁴⁰⁰ GWI, ks. II, k. 26v, 86, 482v, 567; ks. III, k. 46; ks. IV, k. 7v, 425v.

o zajęcie siłą jego dóbr dziedzicznych w Bolkowie. W listopadzie tegoż roku, Jan wziął w zastaw za 2 grzywny od Stanisława „Mytosza” Bolikowskiego nieosiadły dział ziemi w Bolkowie, zwany Mytoszowski⁴⁰¹. W dniu 23 grudnia następnego roku pożyczył swojemu bratu Maciejowi 20 groszy na okres do 29 IX 1512 r.

W 1500 r. *Małgorzata*, córka Jana, żona mieszczanina Macieja, sołtysa z Wydrzyna, otrzymała od Mikołaja Brodnickiego z Łagiewnik 34 floreny z ogólnej kwoty 50 florenów, które niegdyś mu pożyczyła. Rok później procesowała się z Mikołajem Anzelmem z Mokrska o łan ziemi w Łagiewnikach. W 1505 r. otrzymała od swojego męża 2 kmieci, których Maciej miał w zastawie w Niemierzynie za 17 grzywien od Stanisława i Sędziwoja Skrzyńskich. Małgorzata zmarła prawdopodobnie po 1508 r., kiedy to po raz ostatni została wymieniona jako żyjąca⁴⁰².

W dniu 1 XI 1508 r. *Marcin*, syn Jana, dziedzic Komornik, wspólnie z Marcinem z Komornik, poręczył za Jana Komornickiego, że ten odda dług wynoszący 200 grzywien Tomaszowi i Mikołajowi Lutkom⁴⁰³.

W 1510 r. *Jan*, syn Macieja Janowica, wziął w zastaw za 40 grzywien dobra Doroty, żony Mikołaja Bolikowskiego, które to dobra Dorota nabyła od Wawrzyńca „Treski” Bolikowskiego⁴⁰⁴. Następną wzmianka o Janie pochodzi dopiero z 1522 r. Wówczas to zapisał swojej żonie Agnieszce, córce Jakuba Lutka z Komornik, 60 grzywien posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Komornikach. Dziesięć lat później sprzedał - niestety za nieznaną sumę - swoje dobra w Komornikach Maciejowi Komornickiemu i jego żonie Elżbiecie. W 1532 r. został, wspólnie z bratem Bartłomiejem, oskarżony przez ich matkę Jadwigę o odebranie jej siłą dóbr wiannych zapisanych przez męża. W 1536 r. wspólnie z braćmi: Bartłomiejem i Marcinem spłacili swoją siostrę *Annę*, żonę kmiecia z Okalewa Wojciecha Pieczyszka, z dóbr ojczystych i macierzystych w Bolkowie. W 1546 r. został pozwany przez Dorotę Skrzyńską i jej synów: Jana i Baltazara o naruszenie granic, dzielących Bolków od Skrzyńna⁴⁰⁵. Po raz ostatni, jako żyjący, Jan został wymieniony w czerwcu 1548 r.⁴⁰⁶

W czerwcu 1529 r. *Marcin*, noszący przydomek: *Szyszka*, syn Macieja Janowica (w zapisce sądowej z 1536 r. został określony jako brat Jana i Bartłomieja, synów Macieja Janowica) kupił za 10 grzywien od Anny, żony Marcina z Gosła-

---

⁴⁰¹ GWI, ks. II, k. 39, 434, 502, 532.

⁴⁰² GWI, ks. II, k. 4v, 29, 31v, 158v, 190v, 338-338v, 434v.

⁴⁰³ GWI, ks. II, k. 434v, 453v.

⁴⁰⁴ ZWI, ks. I, k. 133v-134.

⁴⁰⁵ GWI, ks. III, k. 222; ks. IV, k. 79, 97-97v, 426; ZW, ks. II, k. 480v.

⁴⁰⁶ GWI, ks. VI, k. 163.

wie na Śląsku jej część dóbr w Komornikach, które otrzymała w wyniku podziału dóbr rodzinnych, pomiędzy nią a jej siostrami: Agnieszką, żoną Jana Bolikowskiego i Dorotą, żoną Jana Macka⁴⁰⁷.

W 1531 r. *Bartłomiej*, syn Macieja Janowica, kupił od swojego brata *Andrzeja*, noszącego przydomek: *Szyszka*, męża Elżbiety Komornickiej, jego dobra ojczyste i macierzyste w Bolkowie za 20 grzywien⁴⁰⁸. W 1538 r. zastawił temu Andrzejowi za 2 grzywny łąkę w Bolkowie na okres jednego roku. W 1549 r. Bartłomiej pozwał Baltazara Skrzyńskiego o to, że zajął siłą jego dobra w Nietuszynie. Ostatecznie Baltazar musiał zwrócić mu zagrabiony dział. Rok później Bartłomiej zapisał swojej żonie Agnieszce, córce Tomasza Poraja, 8 grzywien na swoich dobrach w Bolkowie. W 1551 r. zaprzysiął przed sądem ziemskim wieluńskim, że nie naruszył granic wsi Rudlice, należącej do Andrzeja Brodnickiego⁴⁰⁹. Bartłomiej prawdopodobnie wkrótce potem zmarł, gdyż rejestry podatkowe z lat 1552-1553 nie wymieniają go wśród właścicieli dóbr, należących do Bolikowskich⁴¹⁰.

Z **Bolkowa**, **Komornik** oraz z **Naramic** pisali się także *Wojciech*, *Błażej*, *Mikołaj*, *Grzegorz* i *Stanisław Bolikowscy*⁴¹¹. Byli oni prawdopodobnie spokrewnieni z potomkami Jana Bolikowskiego z Bolkowa i Komornik, ale nie wiadomo w jakim stopniu. W 1536 r. Wojciech zapłacił 20 grzywien poręczenia Piotrowi Masłowskiemu za Bieniasza Cieszęckiego. Trzy lata później tenże Wojciech, sprzedał za 20 grzywien swoim braciom: Błażejowi i Mikołajowi swoją część ojcowizny i macierzyzny w Komornikach. Błażej prawdopodobnie zmarł po tej dacie, gdyż nie występuje już w źródłach z późniejszego okresu. Grzegorz zmarł natomiast przypuszczalnie po 1527 r., kiedy to po raz ostatni został odnotowany jako żyjący⁴¹². W 1546 r. Wojciech musiał wynagrodzić Benedyktowi Zborowskiemu ze Zborowa szkody, jakie tenże Benedykt poniósł wskutek ewikcji dóbr w Brzykowie na rzecz Stanisława Brzykowskiego i jego syna Marcina oraz córek: Małgorzaty i Elżbiety, które to dobra wcześniej kupił od tegoż Wojciecha⁴¹³. Żoną Mikołaja była Dorota. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553, Stanisław był właścicielem 3/8 łana w Komornikach. Natomiast Mikołaj dzierżył, wspólnie ze swoim bratankiem Marcinem, synem Macieja, 1 łan w tychże Komornikach⁴¹⁴.

---

⁴⁰⁷ GWI, ks. III, k. 421v; ks. IV, k. 425v.

⁴⁰⁸ GWI, ks. IV, k. 7v.

⁴⁰⁹ ZW, ks. II, k. 235v.

⁴¹⁰ ZD, t. XIII, s. 292, 295.

⁴¹¹ GWI, ks. III, k. 348v; ks. IV, k. 422; ks. V, k. 64.

⁴¹² GWI, ks. III, k. 348v; ks. IV, k. 422; ks. V, k. 64.

⁴¹³ ZW, ks. II, k. 481-481v.

⁴¹⁴ ZW, ks. I, k. 133v; ZD, t. XIII, s. 292, 295.

Z **Bolkowa** pisali się także *Piotr, Paweł i Stanisław Bolikowscy*. Pisali się także z Łaszowa i Kraszkowic⁴¹⁵. Niestety, trudno jest ustalić, jaki stopień pokrewieństwa łączył ich z pozostałymi Bolikowskimi. Nie wiadomo również kim byli ich rodzice. Piotr pod koniec kwietnia 1549 r. kupił od Doroty, wdowy po Macieju Skrzyńskim oraz od Baltazara, Stanisława, Wawrzyńca i Wacława Skrzyńskich za sumę 90 grzywien ich dział w Bolkowie⁴¹⁶. Rok później Paweł pożyczył od żony swojego brata Piotra Katarzyny, córki Wincentego Giżyckiego 11 grzywien pod zastaw swoich dóbr w Bolkowie, Łaszewie i Kraszkowicach⁴¹⁷. W 1551 r. Piotr, Paweł i Stanisław zostali oskarżeni przez Macieja Łaszowskiego o zajęcie gwałtem pewnej części dóbr w Łaszewie i Kraszkowicach. Ostatecznie Bolikowscy pozbyli się działu w Łaszowie⁴¹⁸. Natomiast według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Piotr był właścicielem 1 gospodarstwa chłopskiego w Bolkowie i wspólnie z Marcinem Bełchackim, Kraskowskimi i Stanisławem Łackim 9 gospodarstw kmiecych w Kraszkowicach. Stanisław dzierżył 1 gospodarstwo chłopskie w Bolkowie. Paweł zaś prawdopodobnie zmarł na przełomie 1551 i 1552 r., gdyż nie jest wymieniony w 1552 r. wśród właścicieli dóbr należących do Bolikowskich⁴¹⁹.

Parafia Rychłocice Wielkie

Na jej obszarze swoje posiadłości mieli Świnkowie herbu Świnka i Szczawieńscy herbu Szoff.

Świnkowie herbu **Świnka** (ryc. 21) pisali się z Charłupi i Wrzącej. Ród ten w ziemi sieradzkiej uchwytany jest w źródłach od schyłku panowania Leszka Czarnego. W ziemi wieluńskiej pierwsze ślady Świnków można zauważyć na początku XV w.⁴²⁰

*Piotr Wolipiwo*⁴²¹, na początku XV w. zapisał swojej drugiej żonie Krystynie z Grabi, oprawę wdowią na wsiach **Rychłocice Wielkie** i **Małe** w powiecie wieluńskim⁴²².

---

⁴¹⁵ GWI, ks. VII, k. 81v.

⁴¹⁶ GWI, ks. VI, k. 314, 315v.

⁴¹⁷ GWI, ks. VII, k. 48-48v.

⁴¹⁸ ZW, ks. II, k. 326-327; ZD, t. XIII, s. 295.

⁴¹⁹ ZD, t. XIII, s. 290, 292, 295.

⁴²⁰ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 205, 208.

⁴²¹ Ibidem, s. 207-208.

⁴²² Ibidem, s. 208.

W 1432 r. *Piotr Zajączek*⁴²³, syn podkomorzego (1381-1390) i kasztelana sieradzkiego (1390-1398/1399) Adama Piotrowica i Elżbiety, podkomorzy sieradzki w latach 1440-1455, a od 1455 r. kasztelan rozpierski, ufundował altarię w kościele w Rudlicach, a w 1465 r. zapisał swoim córkom: Dorocie, Annie i Helenie 800 florenów posagu na tychże Rudlicach oraz na Kuźnicy⁴²⁴.

W dniu 26 IV 1424 r. *Małgorzata*⁴²⁵, córka Piotra Wolipiwo i Krystyny z Grabi, przekazała swojemu trzeciemu mężowi Mikołajowi Tumigrze z Siekowa herbu Wczele, trzecią część dóbr w Rychłolicach Wielkich i Małych oraz w Charłupi Wielkiej, Wróblewie, Rowach, Dąbrówce Zgniłej i Drżanej. W 1429 r. Małgorzata, razem ze swoim mężem, zastawiła obie wsie Rychłocice za 300 grzywien Piotrowi ze Szczawna. Zwrot pożyczki miał nastąpić 6 I 1432 r. Latem 1431 r. Tumigra, jako starosta inowrocławski, w czasie wojny z Krzyżakami poddał im Inowrocław i Nieszawę. Został za ten czyn uwięziony w Sieradzu i pozbawiony sprawowanego urzędu oraz czci i sławy, mimo iż Mikołaj w następnym roku oczyścił się przysięgą, że nie wziął od wrogów Polski żadnych pieniędzy i kosztowności. Sprawa męża zaciążyła na dalszej przyszłości Małgorzaty. W dniu 19 XI 1431 r. uwolniła z poręki za swojego męża chorążego mniejszego sieradzkiego Jana z Iwanowic, Piotra z Wrzącej i kasztelana śremskiego Wojciecha z Pakości. Ustalone zaś wadium 2000 grzywien zabezpieczyła własnym majątkiem: Drżaną, Rowami, Rychłolicami Wielkimi i Małymi, Pyszkowem, Wróblewem i Dąbrówką, uzyskując w ten sposób zwolnienie męża na 4 tygodnie. W 1432 r. sprzedała Piotrowi Szczawieńskiemu za 300 grzywien Rychłocice Wielkie i Małe⁴²⁶.

W dniu 30 VI 1478 r. *Jakub, Mikołaj Zajączek, Jan Zajączek i Łukasz*⁴²⁷, synowie Piotra Zajączka, zawarli ugodę z Janem i jego synem Marcinem Wierzbietą z Kępna, Baranowa i Wieruszowa. Jakub dał wówczas Janowi konie wartości 100 florenów i inne konie. Natomiast Marcin Wierzbietą zwrócił im Rudlice (otrzymał je – jak się wydaje - w posagu swojej żony Heleny, córki Piotra), które ci mieli równo podzielić między siebie. W 1478 i 1488 r. synowie Piotra przeprowadzili działy dóbr rodzinnych. W ich wyniku Jakub otrzymał cały Dziebądów, Orzeżyn, Wojciechowo, Jemielnik oraz części w Koladźicach i Słomkowie Suchym, a także zastawy w Gzikowie i Brończynie (do 1488 r. posiadał także część Rudlic). Mikołaj został wówczas właścicielem części w Kwaskowie i Rudlicach, połowy dworu i fortalicii we Wrzącej i całej wsi Przystajnia. Jan stał się

---

⁴²³ Ibidem, s. 209-214.

⁴²⁴ Ibidem, s. 210, 213.

⁴²⁵ Ibidem, s. 222-225.

⁴²⁶ Ibidem, s. 224-225.

⁴²⁷ Ibidem, s. 216-222.

wówczas posiadaczem części w Rudlicach, Kolądzicach i Kwaskowie, połowy Chlewa (pow. ostrzeszowski) oraz całych wsi: Kuźnica i Skrzynno. Otrzymał ponadto zbiory z folwarków we Wrzącej, Grzymaczewie, Włocinie i Orzeżynie. Natomiast Łukasz (najmłodszy ur. ok. 1461 r.) otrzymał części w Kolądzicach, Wrzącej, Słomkowie Suchym, Rudlicach, połowę dworu i fortalicji tamże oraz zbiory z folwarków we wsiach: Wrząca, Grzymaczew, Włocin i Orzeżyn.

W okresie od 15 VIII 1479 r. do 15 sierpnia roku następnego, Jan Zajączek był zarządcą klucza wieluńskiego, którego tenutariuszem był starosta sieradzki Jakub z Koniecpola. W 1479 r. Jan opisał swojej żonie Katarzynie, córce Klemensa z Biskupic herbu Lis, 150 florenów węgierskim na Kolądzicach, Kwaskowie oraz Chlewie. Dwa lata później zapisał tejże Katarzynie 600 florenów na Słomkowie Suchym, Kolądzicach i połowie Chlewa. Dla siebie zaś zostawił Rudlice, Kuźnicę i Skrzynno. Jan Zajączek w źródłach po raz ostatni pojawił się z 7 II 1491 r. Zmarł natomiast przed 18 XI 1493 r.

Przed 16 IX 1499 r. zmarł Jakub Piotrowic. Jego żoną była Katarzyna z Miłkowic (1478 r.), córka Mikołaja. Mieli 3 synów: Jana, Piotra i Stanisława oraz 2 córki Petronełę i Katarzynę.

Przed 1501 r. Łukasz Piotrowic wziął w zastaw wieś Czernice od Dobrochny z Leżenic, wdowy po wojewodzie kaliskim Janie Zarębie. W 1502 r. już po śmierci wojewodziny, z roszczeniami do tej wsi wystąpił jej syn Jan Zaręba, który wytoczył proces w tej sprawie. Sąd wieluński zdecydował wówczas, że pod wadium 200 florenów Świnka musi wwiązać Zarębę w Czernice, natomiast Jan będzie musiał zapłacić Łukaszowi 30 florenów za jej użytkowanie. Na to nie zgodził się z kolei wojewodzie. Ostatecznie sprawa zakończyła się dopiero w 1505 r. Jan odzyskał wieś, natomiast Świnka otrzymał wyżej wymienioną sumę. Łukasz był dwukrotnie żonaty. Jego pierwszą żoną została Anna z Biskupic, córka Klemensa herbu Lis (przed 1493 r.). Z tego małżeństwa zostało 2 synów: Świętosław i Wojciech oraz 2 córki: Jadwiga, żona Dzierśława Masłowskiego (przed 1528 r.) i Helena, żona Jakuba Chwałkowskiego (również przed 1528 r.) Drugą natomiast żonę pojął przed 1512 r. Była nią Anna z Sędzic, córka Andrzeja. Łukasz żył jeszcze w 1520 r.⁴²⁸

Ostatnia wzmianka o Mikołaju Zajączku pochodzi z 17 II 1494 r. Zmarł zaś przed 9 stycznia 1497 r. Jego żoną była Małgorzata z Wójcic (przed 1489 r.), córka Aarona herbu Korab. Mieli tylko 2 córki: Małgorzatę, żonę Mikołaja Brzechwy z Boguchwałowic i Jadwigę. Po śmierci męża, Małgorzata jeszcze dwukrotnie wychodziła za mąż. Najpierw za Jerzego Hieronima ze Śmiłowa (przed 24 IV 1497 r.) a potem za Stanisława „Nitrę” z Konopnicy (przed 15 XII 1498 r.).

---

⁴²⁸ Ibidem, s. 216-222; GWI, ks. II, k. 217-217v, 265v, 290v.

W 1495 r. *Jan Zajączek, Piotr Zajączek i Jakub*⁴²⁹, synowie Jana Zajączka i Katarzyny z Biskupic, uzyskali od swojego stryja Łukasza jego działy w Rudlicach w zamian za ich części w Słomkowie Suchym. 1 I 1505 r. Jan i Piotr zastawili Dorocie, żonie Mikołaja Stoleckiego i jej sukcesorom za 20 grzywien 2 łany we wsi Skrzynno. Jednak 2 lata później pozwał Świnków o ten zastaw Piotr Skrzyński dziedzic w Nietuszyń. Ostatecznie w dniu 1 I 1508 r. Jan Zajączek zastawił te łany Sędziwojowi Skrzyńskiemu. Ten ostatni zapłacił wówczas Janowicowi 20 grzywien, za które Zajączek 3 lata wcześniej dał zastaw Dorocie Stoleckiej. W 1513 r. Jan wykonywał prawo patronatu, jakie przysługiwało mu w kościele parafialnym w Rudlicach. W miejsce dotychczasowego plebana Mikołaja, usuniętego za jakieś nieposłuszeństwo, wyznaczył on wówczas nowego, w osobie prezbitera w Wolborzu Stanisława z Wolborza. Dwa lata później zapisał swojej żonie Zofii Malskiej, córce Wincentego herbu Nałęcz, 1200 florenów na połowie dóbr w Rudlicach, Skrzynnie, Niemierzynie, Chlewie, Grzymaczewie i Orzeżynie⁴³⁰.

Po 1520 r., kiedy to po raz ostatni pojawił się w źródłach Łukasz Piotrowicz z Wrzącej i Koladzie, giną wszelkie ślady Świnków w Wieluńskim. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 jedynymi właścicielami wsi wieluńskich, w których jeszcze na początku XVI w. Świnkowie mieli działy, byli już tylko Brodnicy i Skrzyńscy⁴³¹. Wydaje się zatem, że potomkowie kasztelana sieradzkiego z 1370 r. Piotra z Charłupi Wielkiej i Dziebédowa, zostali pod koniec pierwszej ćwierci XVI stulecia wyparci z ziemi wieluńskiej przez tychże szlachciców. Możliwe, że dokonało się to w drodze wykupu.

Na obszarze tej parafii swoje posiadłości mieli także **Szczawieńscy** herbu **Szoff** (ryc. 19). Wywodzili się ze Szczawna w Sieradzkim. W Wieluńskim pojawili się na początku lat trzydziestych XV w.⁴³²

W dniu 22 III 1429 r. *Piotr ze Szczawna* wziął w zastaw od Małgorzaty, córki Piotra Świnki i jej męża Mikołaja Tumigrały z Siekowa herbu Wczele, za kwotę 300 grzywien Rychłocice Wielkie i Rychłocice Małe. Trzy lata później Piotr kupił od tej Małgorzaty te 2 wsie za 300 grzywien⁴³³.

W 1455 r. *Piotr*, piszący się jako **Szczawieński z Rychłocic** i Szczawna, wspólnie ze swoją żoną, bliżej nieznaną Elżbietą, ufundował kościół w Rychłocicach Wielkich. W 1461 r. był świadkiem sprzedaży przez Jana „Wilka” z Konopnicy,

---

⁴²⁹ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 220, 221.

⁴³⁰ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 220, 221; GWI, ks. II, k. 313v, 399v, 407, 414, 420-420v; ACW, t. III, k. 5, 9-9v.

⁴³¹ A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 220; ZD, t. XIII, s. 294-295.

⁴³² A. Szymczakowa, *op. cit.*, s. 224-225.

⁴³³ Zob. wyż.

Mikołajowi Zablickiemu z tejże wsi działów w Konopnicy, Bębnowie i Szynkielowie. Szczawieński zmarł przed 1483 r.⁴³⁴

W 1500 r. *Walenty* Szczawieński z **Rychłocic**, wspólnie ze swoimi braćmi: Marcinem i Mikołajem, dokonali podziału dóbr w Rychłolicach Wielkich i Małych oraz w Zabłociu. Walenty otrzymał wtedy 7 kmieci, siedzących na półłanku, połowę folwarku, połowę młyna z piłą, pół patronatu kaplicy i rolę za szkołą na budowę obory i innych budynków w Rychłolicach Dużych oraz 2 kmieci, siedzących na 2 łanach, 1 łan opustoszały i pół młyna w Rychłolicach Małych, a także 300 grzywien od Marcina na spłatę z połowy dworu i przynależnych do niego pół. Marcin otrzymał natomiast stary dwór z przynależnościami, 3 kmieci na łanach, 2 na półłankach, 7 karczem, połowę folwarku, połowę młyna na Warcie z piłą i połowę patronatu kaplicy w Rychłolicach Wielkich oraz 2 kmieci na 2 łanach, 1 łan opustoszały i połowę młyna w Rychłolicach Małych. Mikołaj otrzymał wieś Zabłocie⁴³⁵. W tym samym roku Walenty zastawił za 15 grzywien 2 kmieci (jeden z nich był karczmarzem) Mikołajowi Kusowi⁴³⁶. W dniu 28 X 1502 r. zapisał swojej żonie, bliżej nieznannej Dorocie, 300 grzywien posagu i wiana na swoich dobrach w Rychłolicach Wielkich⁴³⁷. Prawdopodobnie przed 1505 r. razem z Marcinem, wydzielił swojemu bratu Mikołajowi jakiś dział w Rychłolicach Wielkich⁴³⁸. Następna wzmianka o Walentym pochodzi dopiero z 1524 r. Wówczas to zastawił Andrzejowi Krocowskiemu z Konopnicy za 40 grzywien łan opustoszały oraz karczmę wraz z przynależnymi do niej polami i łąkami w Rychłolicach Dużych, które to dobra Piotrowic sam otrzymał w zastawie od swojego brata Marcina⁴³⁹. W styczniu 1531 r. wspólnie ze swoją żoną Dorotą, sprzedał swojemu bratankowi Wojciechowi za 30 grzywien dobra wienne tejże Doroty w Rychłolicach Wielkich i we wsi Wrońska⁴⁴⁰. Walenty zmarł przed czerwcem 1539 r.⁴⁴¹

W grudniu 1502 r. wspomniany wyżej *Marcin*, zastawił Stanisławowi Roźniatowskiemu za 40 grzywien 2 karczmy w Rychłolicach Wielkich i Małych. W 1509 r. zastawił Stanisławowi z Kamionki za sumę 5 grzywien połowę łana osiadłego w Rychłolicach Wielkich. W lipcu tegoż roku zastawił swojemu synowi Florianowi 5,5 łana oraz 2 karczmy z dóbr oprawnych swojej, zmarłej już wówczas

---

⁴³⁴ SHGZW, s. 111, 149; GWI, ks. I, k. 70v.

⁴³⁵ SHGZW, s. 111, 148.

⁴³⁶ GWI, ks. II, k. 147v.

⁴³⁷ ZWI, ks. I, k. 45-45v.

⁴³⁸ GWI, ks. II, k. 298v.

⁴³⁹ ZW, ks. I, k. 58v-59.

⁴⁴⁰ GWI, ks. IV, k. 34v-35.

⁴⁴¹ GWI, ks. V, k. 84; ZW, ks. II, k. 386v.

pierwszej żony Katarzyny Milaszewskiej, matki tegoż Floriana, za sumę 140 grzywien w Rychłolicach Wielkich. Kolejna wzmianka o Marcinie pochodzi z 1516 r. Wówczas to zastawił Andrzejowi Krocowskiemu z Konopnicy za 10 grzywien łan ziemi osiadły w Rychłolicach Wielkich⁴⁴². W 1526 r. Marcin zastawił Janowi Grabia z Woli Grabinej za 76,5 grzywny 3,5 łana osiadłego oraz karczmę osiadłą w Rychłolicach Wielkich⁴⁴³. W dniu 1 XI 1535 r. pożyczył swojemu bratankowi Wojciechowi, synowi Mikołaja, 8 grzywien na okres 3 lat, poczynając od Bożego Narodzenia tegoż roku⁴⁴⁴. Marcin zmarł na przełomie 1539 r. (po raz ostatni wymieniony w źródłach) i 1540, kiedy to w sporze o granice z Bernardem Wilezieńskim brał udział tylko jego syn Florian⁴⁴⁵. Marcin był dwukrotnie żonaty. Pierwszą jego żoną była wspomniana już Katarzyna Milaszewska. Natomiast drugą bliżej nieznana Dorota.

W 1505 r. wspomniany *Mikołaj Szczawieński* z Rychłolic procesował się ze Stanisławem Rywinowskim z Sieradzkiego w bliżej nieznanej sprawie⁴⁴⁶. Następna wzmianka o Mikołaju pochodzi dopiero z listopada 1551 r. Wówczas to wydzierżawił swojemu bratankowi Stanisławowi, synowi Walentego, kanonikowi włocławskiemu oraz bratanicy *Rozalii*, córce Walentego, za sumę 1000 florenów swoje dobra w Rychłolicach Wielkich i Małych⁴⁴⁷. Piotrowic zmarł zapewne wkrótce po tej dacie, gdyż nie został wymieniony w rejestrach podatkowych z lat 1552-1553 wśród właścicieli obu Rychłolic⁴⁴⁸.

W 1536 r. *Wojciech*, syn Mikołaja Szczawieńskiego, (w zapisce sądowej z 1522 r. został określony jako bratanek Walentego, a w dniu 1 XI 1535 r. jako bratanek Marcina) pożyczył Maciejowi Widawskiemu z Osin 120 florenów pod zastaw swojej wsi Chrosty. Wojciech zmarł przed czerwcem 1539 r.⁴⁴⁹

W 1539 r. wspomniany wyżej *Florian*, syn Marcina i Katarzyny Milaszewskiej, został pozwany przez Andrzeja i Wojciecha Konopnickich oraz Świętosława Niekmirowskiego o naruszenie granic pomiędzy wsiami: Bębnow a Rychłolicie Wielkie oraz między Niechmirowem a Rychłolicami Małymi. Sprawa została zakończona w dniu 13 IX 1540 r., kiedy to Florian, wspólnie ze stryjcznym bratem, kanonikiem włocławskim Stanisławem, ustalili granice z tymi

---

⁴⁴² GWI, ks. II, k. 226v-227, 458, 485; ks. III, k. 3-3v.

⁴⁴³ GWI, ks. III, k. 340v.

⁴⁴⁴ GWI, ks. IV, k. 361.

⁴⁴⁵ GWI, ks. V, k. 84; PW, ks. I, k. 11v.

⁴⁴⁶ GWI, ks. II, k. 298v.

⁴⁴⁷ ZW, ks. II, k. 487v.

⁴⁴⁸ ZD, t. XIII, s. 303; GWI, ks. IV, k. 361.

⁴⁴⁹ GWI, ks. III, k. 228; ks. IV, k. 34v-35, 361, 400v-401; ks. V, k. 84.

Konopnickimi i Świętosławem pomiędzy wymienionymi wsiami⁴⁵⁰. W 1540 r. wspólnie ze swoimi stryjecznymi braćmi: kanonikiem *Stanisławem* oraz *Stanisławem* i *Janem*, synami Walentego, procesował się z Bernardem Wilezińskim, dziedzicem w Siemichowie o granice pomiędzy wsiami Wrońska i Rychłocice (Szczawieńskich) a Siemichowem (Wilezińskiego)⁴⁵¹. 1 I 1545 r. Florian wspólnie ze stryjecznym bratem kanonikiem Stanisławem, zawarli ugodę ze Świętosławem Niemojowskim w sprawie granic pomiędzy Rychłocicami Wielkimi i Małymi a Niemojewem. W dniu 11 XI 1551 r. wspólnie ze swoją siostrą stryjeczną *Elżbietą*, córką Marcina Szczawieńskiego i żoną Jana Broniowskiego, zgłosił roszczenia do dóbr w Rychłocicach Wielkich i Małych, które zostały wydzierżawione przez jego stryja Mikołaja za 1000 florenów wspomnianemu kanonikowi Stanisławowi Szczawieńskiemu i Rozalii, córce Walentego Szczawieńskiego⁴⁵². Według rejestrow podatkowych z lat 1552-1553 Florian był w powiecie wieluńskim wspólnie z Barbarą Chmielową współwłaścicielem Rychłocic Wielkich (7,5 łana z 22 zagrodnikami i 2 karczmami) i Rychłocic Małych (6 zagrodników)⁴⁵³.

Parafia Wierzchlas

Na jej obszarze swoje dobra mieli Wierzchlejscy (Wierzchlejscy) herbu Bernstein II⁴⁵⁴ oraz liczni szlachcice, piszący się z Wierzchlasu.

Przed 4 XII 1362 r. zmarł *Wrocisław* dziedzic **Wierzchlasu**. Jego żoną była bliżej nieznana Helka, która 4 grudnia 1362 r. procesowała się z arcybiskupem gnieźnieńskim Jarosławem Bogorią ze Skotnik o Grębień. Sędzia wieluński Iza-jasz przyznał wówczas połowę (należącą niegdyś do Stogniewa z Osjakowa) tej wsi arcybiskupowi⁴⁵⁵.

W dniu 4 XII 1362 r. *Witek* z **Wierzchlasu** został wezwany na świadka przez Helkę, wdowę po Wrocisławie, w sprawie o Grębień⁴⁵⁶.

W 1384 r. *Stanisław*, piszący się z **Wierzchlasu**, był świadkiem sprzedaży przez Mikołaja z Kurowa i jego synów: Henryka i Mikołaja ich części w Kurowie

⁴⁵⁰ PW, ks. I, k. 9v; TP, 3347, k. 218v.

⁴⁵¹ PW, ks. I, k. 11v.

⁴⁵² ZW, ks. II, k. 460, 486-487v.

⁴⁵³ ZD, t. XIII, s. 303.

⁴⁵⁴ S. Leitgeber, *Wierzchlejscy...*, s. 1.

⁴⁵⁵ KDW, t. III, nr 1488; K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 5.

⁴⁵⁶ KDW, t. III, nr 1488.

mieszczanom wieluńskim za 100 grzywien. Jego synem był prawdopodobnie Stanimir⁴⁵⁷.

W dniu 29 I 1400 r. *Stanimir* z **Wierzchlasu**, wystąpił jako świadek Jakusza Prusieckiego w sprawie przeciwko Janowi Szczurkowi. W dniu 26 XII 1404 r. był świadkiem nadania przez Wierusza z Białej 1 łana w Ciecuiowie paulinom w Wieruszowie⁴⁵⁸.

W 1414/15 r. *Mikołaj*, syn *Jana* z **Wierzchlasu**, zapisał się na Uniwersytet Krakowski⁴⁵⁹.

W dniu 4 XII 1419 r. *Świętosław*, piszący się z **Wierzchlasu**, był świadkiem w sprawie ugody o granice pomiędzy wsiami Masłowice (Masłowskich) i Starzenice (Starzeńskich). W dniu 27 VII 1425 r. był świadkiem naganionego w szlachectwie przez Macieja Strusia z Raczyzna Jana z Łyskorni⁴⁶⁰.

W dniu 6 I 1476 r. *Maciej*, syn Świętosława, pozwał Mikołaja „Stobrawę” Maliskiego z Wierzchlasu i jego żonę Barbarę o to, że nie oddali mu w oznaczonym terminie (Boże Narodzenie 1475 r.) długu, wynoszącego 6 grzywien⁴⁶¹.

Z **Wierzchlasu** wywodziła się rodzina **Wierzchlejskich (Wierzchleyskich)** herbu **Bernstein II** (ryc. 2).

W dniu 4 XI 1425 r. *Jan* z **Wierzchlasu**, razem ze swoim bratem rodzonym Wacławem, zawarł ugodę w sprawie rozgraniczenia ich wsi Kochlew i należących do arcybiskupa (Wojciecha Jastrzębca) Drobnic. Jan był dwukrotnie żonaty. Jedną z żon była Katarzyna z Sirzyna⁴⁶².

W dniu 11 IV 1414 r. wspomniany wyżej *Wacław* z Wierzchlasu i Kobylej Góry (pow. ostrzeszowski), brat Jana, został pozwany przez rajców wieluńskich w sprawie jego człowieka, którego za zgodą starosty wieluńskiego powiesili za

---

⁴⁵⁷ K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 5; KZP, nr 35.

⁴⁵⁸ KZP, nr 35; ZDZP I, nr 51; *Wybór zapisek sądowych kaliskich z lat 1409-1416*, wyd. B. Ulanowski, AKH, t. III, 1886, nr 570; KDW, t. V, nr 309, 423.

⁴⁵⁹ *Indeks studentów...*, s. 220; *Metryka Uniwersytetu...*, s. 82.

⁴⁶⁰ KDW, t. V, nr 309; MK, ks. XXIV, k. 196.

⁴⁶¹ GW, k. 22v.

⁴⁶² KDW, t. V, nr 423; GW, k. 38v; *Indeks studentów...*, s. 220; *Trzydzieści jeden nie drukowanych oryginałów pergaminowych archiwum diecezjalnego we Włocławku z drugiej połowy XV wieku. Trzecie ćwierćwiecze*, wyd. S. Librowski, ABMK, t. 55, 1988, nr 25.

dopuszczenie się jakiejś kradzieży⁴⁶³. Wacław zmarł przed 1453 r. Jego żoną była Anna⁴⁶⁴.

W grudniu 1453 r. *Jan* z Wierzchlasu i Myślniewa, syn Wacława zawarł ze swoją matką ugodę w sprawie podziału dóbr rodzinnych w powiecie ostrzeszowskim. Jan otrzymał wówczas Myślniew z 2 moczarami, kuźnicą i sadzawką, zaś Anna czynsz z wójtostwa w Kobylej Górze i sołectwa w Myślniewie⁴⁶⁵. W 1462 r. Jan zastawił Bartoszowi Wyszemborkowi z Rudy za 12 grzywien 2 kmieci, siedzących na 1 łanie w Wierzchlesie. W 1468 r. Wacławowic był jednaczem sądowym w sprawie pomiędzy Stanisławem z Bolkowa a Agnieszką, córką Pełki z tej wsi. Rok później kasztelan sieradzki i starosta wieluński Jan z Kalinowej, ustanowił wadium w wysokości 100 grzywien w sprawie pomiędzy Janem i jego synem Sędziwojem a dwoma Mikołajami, synami zmarłego Jana z Cieszęcina⁴⁶⁶. W 1482 r. Wacławowic procesował się ze Stanisławem i Sędziwojem Skrzyńskimi o prawo prezenty w kościele parafialnym w Wierzchlesie⁴⁶⁷. Jan zmarł pomiędzy tą datą a 1 I 1496 r. Jego żoną była Katarzyna z Wierzchlasu, córka Bieniasza z rodu Wieruszów⁴⁶⁸.

W 1471 r. *Andrzej*, syn Jana i Katarzyny z Sirzyna, sprzedał mieszczanom wieluńskim za 95 grzywien połowę wsi Kochlew z lasem zwanym Krzczów. Jednocześnie zobowiązał się do oddania mieszczanom połowy sołectwa w Kraszkowicach, gdyby okazało się, że połowa sołectwa w Kochlewie nie należy do niego. W dniu 1 stycznia następnego roku, Andrzej pożyczył swojej matce do Bożego Narodzenia tegoż roku 10 grzywien oraz 16 florenów węgierskich. Katarzyna potrzebowała tych pieniędzy na wykupienie z zastawu od Stanisława Starzeńskiego 2 kmieci w Niemierzynie⁴⁶⁹.

W zapisce sądowej z dnia 6 I 1476 r. *Stanisław*, syn Jana z Wierzchlasu, został określony jako brat przyrodni Andrzeja Janowica z Wierzchlasu⁴⁷⁰. W dniu 1 I 1496 r. zeznawał w sprawie pomiędzy Janem Waliknowskim a Anną, wdową po Bieniaszu Waliknowskim. W tym samym roku rozpoczął proces z Mikołajem Kraskowskim o łąki w Wierzchlesie i las zwany Krzczów. Sprawę zakończyła dopiero ugoda zawarta w 1500 r. W 1499 r. Janowic zastawił Marcinowi Stobrawie Maliskiemu z Wierzchlasu i jego żonie łąn osiadły ziemi w tej wsi za 15

---

⁴⁶³ GO, ks. I, k. 220.

⁴⁶⁴ GO, ks. I, k. 220.

⁴⁶⁵ Ibidem.

⁴⁶⁶ GWI, ks. I, k. 83, 170, 181.

⁴⁶⁷ ACW, t. I, k. 370.

⁴⁶⁸ GW, k. 35v, 44v; GWI, ks. II, k. 7v, 41, 397v.

⁴⁶⁹ SHGZW, s. 94; *Trzydzieści jeden...*, nr 25.

⁴⁷⁰ GWI 1466, k. 38v; S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 1.

florenów. Stanisław zmarł przed 1511 r. Jego żoną była bliżej nieznana Małgorzata⁴⁷¹.

W 1476 r. *Sędziwój* i *Jan Wierusz*, synowie Jana Waławowica i Katarzyny Wieruszówny, otrzymali od matki 100 florenów z jej sumy posagowej, wynoszącej 300 florenów, zapisanej na Niemojewie i Świątkowicach⁴⁷².

W dniu 22 II 1487 r. wspomniany Jan Wierusz został spadkobiercą swojego wuja (brata matki), sędziego wieluńskiego Bieniasza Waliknowskiego. Jan wspólnie z żoną sędziego Anną, zgodnie z testamentem Bieniasza, miał obowiązek, w przypadku wykupienia przez króla wsi Osiek, którą ów Waliknowski dzierżył na prawie wykupu za kwotę pożyczoną niegdyś Kazimierzowi Jagiellończykowi, a z której to sędzia zapisał klasztorowi augustianów pod wezwaniem Bożego Ciała w Wieluniu 2 grzywny rocznego czynszu, oddać do rąk egzekutorów testamentu – tj. dziekana kolegiaty wieluńskiej Wawrzyńca Ostrowskiego i chorążego wieluńskiego Wierusza z Kowali - oraz burmistrza, rajców wieluńskich i przeora wspomnianego klasztoru, sumę 40 grzywien dla kupna gdzie indziej rocznego czynszu w wysokości 2 grzywien⁴⁷³.

W październiku 1488 r. *Mikołaj*, syn Jana i Katarzyny Wieruszówny, pożyczył swojej matce 200 florenów do Bożego Narodzenia tegoż roku⁴⁷⁴. Kolejna o nim wzmianka pochodzi dopiero z dnia 29 czerwca 1500 r. Wówczas to wziął w zastaw od Stanisława „Nitry Konopnickiego” i jego brata Mikołaja - swoich szwagrów - ich działy w Wierzchlesie za 60 florenów⁴⁷⁵. Następna informacja o Mikołaju pochodzi dopiero z 1510 r. Wówczas to Mikołaj Barabasz Konopnicki i Bartłomiej Polkowicz, burmistrz wieluński, poręczyli za niego, w sprawie spłaty długu 50 grzywien Helenie, żonie wójta wieluńskiego⁴⁷⁶. Mikołaj zmarł prawdopodobnie po 1 XI 1537 r., kiedy to po raz ostatni pojawił się w źródłach jako żyjący.

W dniu 5 I 1497 r. *Katarzyna*, córka Jan Waławowica, otrzymała od swojego męża Stanisława „Nitry” Konopnickiego 200 florenów posagu i wiana na swoich dobrach w Konopnicy, Bębnowie i Grabówce (ziemia sieradzka)⁴⁷⁷.

W 1501 r. *Jan*, syn Stanisława Janowica, używający na przemian nazwisk „z Gaszyna Wierzchlejski” i „z Wierzchlasu Gaszyński”⁴⁷⁸, wspólnie z ojcem kupił

---

⁴⁷¹ GWI, ks. II, k. 8, 18v, 27v, 28, 102, 129, 154.

⁴⁷² GW, k. 35v.

⁴⁷³ AC, vol. II, nr 852.

⁴⁷⁴ GWI 1466, k. 44v.

⁴⁷⁵ GWI, ks. II, k. 166.

⁴⁷⁶ GWI, ks. II, k. 514v.

⁴⁷⁷ GWI, ks. II, k. 41v.

⁴⁷⁸ S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 1.

od Elżbiety, wdowy po wójcie wieluńskim Mikołaju Gospodarzu, całe wójtostwo w Wieluniu za sumę 300 florenów i 64 grosze⁴⁷⁹. Następna o nim wzmianka pochodzi z 22 VII 1509 r. Wówczas to kupił od Jana Osjakowskiego za 20 grzywien jego dom z polem w Osjakowie⁴⁸⁰. Kolejna informacja o Janie pochodzi dopiero z czerwca 1520 r. Wówczas to zastawił podsędkowi wieluńskiemu Mikołajowi Starzechowskiemu za 10 grzywien kmiecia w Wierzchlesie, siedzącego na 1 łanie, którego wcześniej sam wziął w zastaw od Jana „Nitry” Konopnickiego⁴⁸¹. Dwa lata później Jan kupił od Anny, żony Mikołaja Konopnickiego za sumę 300 grzywien jej dobra w Wierzchlesie, które wcześniej nabyła od Sędziwoja Skrzyńskiego⁴⁸². 21 XII 1529 r. otrzymał od króla dla swojego wójtostwa nadanie połowy wsi Kochlew z połową młyna na rzece Warcie koło tej wsi wraz z 400 grzywnami⁴⁸³. 8 VII 1530 r. kupił od Jana „Nitry” Konopnickiego za 700 grzywien jego dobra dziedziczne w Wierzchlesie i Kochlewie⁴⁸⁴. W czerwcu 1538 r. wspólnie ze swoją żoną, Katarzyną Skrzyńską (ożenił się z nią przed 1511 r.), zastawił Urbanowi Skrzyńskiemu, bratu swojej żony, za 100 florenów swój dział w Wierzchlesie⁴⁸⁵. 18 X 1546 r. komisarze królewscy ustalili granice pomiędzy wsią królewską Kamion a Kochlewem, dziedziczną wsią Jana⁴⁸⁶. Jan zmarł przed 1551 r.⁴⁸⁷

W czerwcu 1507 r. *Anna*, córka Jana Waclawowica i Katarzyny Wieruszówny, żona Mikołaja „Barabasza” Konopnickiego, otrzymała w zastaw od Sędziwoja Skrzyńskiego jego dział w Wierzchlesie za 160 florenów. W grudniu 1511 r. została pozwana przez Jadwigę, wdowę po Janie z Korzenicy, o dług 70 grzywien, które Anna pożyczyła niegdyś od zmarłego już wówczas Bartłomieja Konopnickiego, brata Jadwigi, pod zastaw swojej oprawy we wsi Rzetnia w powiecie ostrzeszowskim. Jadwiga domagała się już zwrotu pieniędzy, natomiast Konopnicka nie chciała się na to zgodzić⁴⁸⁸.

W 1533 r. *Jan*, syn Mikołaja Janowica, piszący się z Wierzchlasu i Kochlewa, oddał Mikołajowi z Bogdanowic ze Śląska dług wynoszący 10 florenów. W tym samym roku Jan został pozwany przez Mikołaja Kobyłańskiego o zajazd granic

---

⁴⁷⁹ GWI, ks. II, k. 196.

⁴⁸⁰ GWI, ks. II, k. 489v.

⁴⁸¹ GWI, ks. III, k. 228.

⁴⁸² ZW, ks. I, k. 20v-21.

⁴⁸³ MK, ks. LXX, k. 550-551v.

⁴⁸⁴ MRPS, cz. IV, nr 5739.

⁴⁸⁵ ZW, ks. I, k. 363-363V; S. Leitgeber, *Wierzchlejscy...*, s. 1..

⁴⁸⁶ MRPS, cz. IV, nr 222517.

⁴⁸⁷ ZW, ks. II, k. 295.

⁴⁸⁸ ZW, ks. II, k. 19, 41v, 397v-398, 565-565v.

jego włości: miasta Działoszyna i wsi Szczyty. W 1535 r. Wierchlejski zawarł ugodę z Jakubem Gaszyńskim w sprawie dóbr soltysich w Gaszynie. Rok później (listopad), z kilkoma innymi szlachcicami wieluńskimi był jednaczem sądowym w sprawie pomiędzy Heleną Opojowską a Benedyktem Bieniackim. Jan zmarł prawdopodobnie po 1 XI 1537 r., gdyż w źródłach z późniejszego okresu czasu już się nie pojawił⁴⁸⁹.

W latach 1537-1547 w aktach wieluńskich występował *Jakub*, syn Stanisława Janowica. Był on również właścicielem Gaszyna w 1541 r. Jego żoną była nieznana z nazwiska Anna. Jakub zmarł przed 1555 r.⁴⁹⁰

W 1544 r. pisarzem ziemskim wieluńskim został *Mikołaj*, syn Jana Stanisławowica (pisał się jako Gaszyński z Wierchlasu⁴⁹¹). Urząd ten piastował do 1571 r. Od 1547 r. był także wicestarostą wieluńskim⁴⁹². Mikołaj został protoplastą śląskiej rodziny, noszącej później nazwisko „von Gaschin”. Wg S. Leitgebera Mikołaj był w latach 1548-1575 właścicielem części Gaszyna, 1561-1570 Rzekty i Podłęzyc, w 1575 r. Kraszkowic oraz dóbr Rosenberg na Śląsku⁴⁹³. W 1546 r. Janowic został sądownie wwiązany, wspólnie ze swoim kmieciem Janem Lisem z Kraszkowic, w ugor ziemi należący do Bartłomieja Kraskowskiego z Kraszkowic. W dniu 18 X tegoż roku, komisarze królewscy ustalili granice pomiędzy wsią królewską Kamion a Kochlewem, dziedziczną wsią Mikołaja⁴⁹⁴. W latach 1547-1548 Mikołaj był opiekunem swojego młodszego brata Wojciecha. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Mikołaj był właścicielem 3 łąnów z 10 zagrodnikami w Gaszynie, a także wspólnie ze Skrzyńskimi, współwłaścicielem Wierchlasu (12 łąnów z 30 zagrodnikami) oraz właścicielem Kochlewa (2 łąnów z 4 zagrodnikami) i 4,5 łąna z 8 zagrodnikami w Kraszkowicach⁴⁹⁵. W 1553 r. Janowic został zatakowany w sądzie ziemskim wieluńskim przez Mikołaja Ostrowskiego. Posiedzenie sądu przerwano i powiadomiono o tym wydarzeniu króla. Zatarg trwał do 1556 r.⁴⁹⁶ Zdaniem autorów *Urzędników* Mikołaj zmarł po 9 stycznia 1571 r. S. Leitgeber uważa, że zmarł on w 1580 r.⁴⁹⁷ Również wg tego badacza najstarszy Janowic miał 2 żony: Magdalenę Klemę z Ligoty, zmarłą po 1565 r. oraz Katarzynę Krezę z Bobolic, wdowę po Zygmuncie

---

⁴⁸⁹ GWI, ks. IV, k. 159, 219, 341, 524v, 526, ZW, ks. I, k. 290.

⁴⁹⁰ S. Leitgeber, *Wierchlejscy...*, s. 1

⁴⁹¹ GWI, ks. VI, k. 7; S. Leitgeber, *Wierchlejscy...*, s. 2.

⁴⁹² U II/2, s. 218; GWI, ks. VI, k. 7.

⁴⁹³ S. Leitgeber, *Wierchlejscy...*, s. 2.

⁴⁹⁴ GWI, ks. V, k. 515v; MRPS, cz. IV, nr 222517.

⁴⁹⁵ ZD, t. XIII, s. 288, 290, 291.

⁴⁹⁶ S. Leitgeber, *Wierchlejscy...*, s. 2.

⁴⁹⁷ U II/2, s. 218; S. Leitgeber, *Wierchlejscy...*, s. 2.

Błęszyńskim, którą poślubił przed 1580 r. Mikołaj miał 3 synów: Jana, pisarza grodzkiego sieradzkiego w 1551 r., właściciela części Rzekty, Podlężyc, Ciecuiowa, Olewina, Strojca, Stawu, Stawku, Gromadzie, Wierzchlasu i przedmieść Wielunia oraz Mikołaja i Melchiora⁴⁹⁸.

W 1545 r. *Jan*, syn Jakuba Stanisławowica, właściciel Gaszyna, miał pewną sumę na Rychtału, Przewozie i Mierzycach, zapisaną mu przez kasztelana rozpierskiego Stanisława Gomolińskiego⁴⁹⁹.

W latach 1547-1548 w aktach wieluńskich występuje małoletni syn Jana Stanisławowica - *Wojciech*⁵⁰⁰. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 był on właścicielem 3 łanów z 10 zagrodnikami w Gaszynie, a także wspólnie ze Skrzyńskimi współwłaścicielem Wierzchlasu (12 łanów z 30 zagrodnikami) oraz właścicielem Kochlewa (2 łanów z 4 zagrodnikami) i 4,5 łana z 8 zagrodnikami w Kraszkowicach⁵⁰¹. W 1569 r. (wg S. Leitgebera w 1561 r.⁵⁰²) Wojciech został skarbnikiem sieradzkim. Po raz ostatni z tym tytułem został odnotowany w 1572 r.⁵⁰³. Wojciech zmarł przed 6 I 1573 r. (zdaniem S. Leitgebera w 1569 r.⁵⁰⁴) i został pochowany w kościele parafialnym w Wierzchlesie⁵⁰⁵. Jego żoną była Katarzyna Bużeńska herbu Poraj⁵⁰⁶.

Parafia Wydrzyn

Na jej obszarze swoje dobra posiadali Stawscy, Bieniaccy, Opojowscy herbu Jastrzębiec i Gromadzcy.

Ze **Stawu** pochodzili **Stawscy**.

W 1382 r. *Jasiek*, piszący się ze Stawu, był świadkiem w sprawie pomiędzy Leszczem Buczyckim a wójtem w Bolesławcu Paczko Borgene i jego synem Anzelmem. Po raz ostatni w źródłach został odnotowany w dniu 6 VII 1395 r. Wówczas to świadcował w sprawie zastawu przez Wiktora z Mierzyc jego dzia-

---

⁴⁹⁸ S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 2.

⁴⁹⁹ Ibidem.

⁵⁰⁰ S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 6.

⁵⁰¹ ZD, t. XIII, s. 288, 290, 291.

⁵⁰² S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 6.

⁵⁰³ U II/2, s. 167.

⁵⁰⁴ S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 6.

⁵⁰⁵ A. Szymczakowa i J. Szymczak uważają, że epitafium poświęcone zmarłemu Albertowi (Wojciechowi), znajdujące się na jego płycie nagrobkowej, pochodzi z 1554 r. (CIP, t. II, nr 176.). Natomiast H. Żerek-Kleszcz i E. Opaliński podają, że Gaszyński zmarł dopiero przed 6 I 1573 r. (U II/2, s. 167.)

⁵⁰⁶ S. Leitgeber, *Wierzchleyscy...*, s. 6.

łu w Mierzycach rajcom wieluńskim. Tego samego dnia świadkował też w sprawie pomiędzy Maciejem ze Starzenic a Jakubem z Masłowic⁵⁰⁷.

W 1469 r. *Stanisław* ze Stawu zapisał swoim 2 synom: Janowi i Stanisławowi części w Stawie, Stawku, Gromadzicach i Łaszewie. Dla siebie zatrzymał dożywotnio Stawek. W tym samym roku wspomniani *Jan* i *Stanisław Stawscy* zastawili swojemu bratu *Mikołajowi* 3 kmieci, siedzących na 2 łanach w Gromadzicach za 20 grzywien⁵⁰⁸. W 1472 r. Jan zapisał swojej żonie Katarzynie 120 grzywien posagu i wiana na połowie wsi Staw, Stawek, Gromadzice i Łaszew. Kilka razy występował jako jednacz sądowy. Jan żył jeszcze w 1511 r., kiedy to zastawił za 50 grzywien swój dział w Stawku Stanisławowi Oremusowi i jego synowi Andrzejowi, dziedzicom z Gaszyna⁵⁰⁹. Nie wiadomo w jakim stopniu Stanisław i jego synowie byli spokrewnieni z Jańskim.

W 1505 r. *Piotr Stawski* razem ze swoimi braćmi rodzonymi: Stanisławem Sławętą i Gabrielem Stawskimi, dokonał podziału dóbr rodzinnych w Stawie, Stawku i Gromadzicach. W grudniu tegoż roku Piotr otrzymał za swoją żoną Elżbietą, córką zmarłego Jana z Kotkowa, 100 florenów posagu od jej brata Mikołaja. Kwotę tę wraz ze 100 florenami wiana, Stawski oprowił na swoich częściach we wsiach: Staw, Stawek i Gromadzice. W 1506 r. razem ze swoją żoną zastawił braciom Marcinowi i Wojciechowi z Małyszyna kmiecia w Stawie za 5 grzywien. W 1528 r. został oskarżony przez swoich braci Stanisława i Gabriela o zbrojne zagarnięcie ich działów w Gromadzicach. Ostatecznie Piotr musiał obu braciom zwrócić zajęte dobra. Piotr zmarł pomiędzy tą datą a 1545 r. Był dwukrotnie żonaty. Pierwszą jego żoną była wspomniana Elżbieta, natomiast drugą bliżej nieznana Katarzyna⁵¹⁰. Nie wiadomo w jakim stopniu był on spokrewniony z wyżej wymienionymi właścicielami Stawu.

W 1505 r. wspomniany *Stanisław Sławęta* razem ze swoim bratem Gabrielem zastawił Klemensowi, Pawłowi i Wojciechowi Urbańskiemu połowę łana w Stawie za 10 grzywien. Wkrótce potem wydzierżawił od tegoż Gabriela jego dział w tychże wsiach na 12 lat. W dniu 1 I 1506 r. został oskarżony przez kmieci

---

⁵⁰⁷ SHGZW, s. 156; MK, ks. XVII, k. 124v; *Dodatki...*, nr 24; KDW, t. III, nr 1960; GWI, ks. I, k. 100.

⁵⁰⁸ GWI, ks. I, k. 189, 190.

⁵⁰⁹ GWI, k. 189, 190; ks. II, k. 29, 112, 234v, 303v, 539; MRPS, cz. I, nr 884; Hube, 5012, k. 551; ACW, t. III, k. 293.

⁵¹⁰ W procesie sądowym o granice z 1545 r. pomiędzy dobrami Stawskich i Skrzyńskich występują tylko Stanisław i jego brat Gabriel wraz ze swoimi bratankami (PW, ks. I, k. 28v.); ZW, ks. I, k. 148; ks. II, k. 356; GWI, ks. II, k. 303v, 349v, 378.

z Niedzielska: Marcina i Macieja o zbrojną napaść na nich⁵¹¹. Rok później otrzymał od swojej żony Elżbiety zapis 4,5 grzywny czynszu, jaki trzymała ona w zastawie w Walichnowych⁵¹². 29 XI 1507 r. Stanisław zastawił Mikołajowi Starzeńskiemu za 10 grzywien łan ziemi osiadły w Stawie. W styczniu 1512 r. zastawił Marcinowi i Wojciechowi z Małyszyna 2 kmieci z polami w Stawku za 20 grzywien⁵¹³. W tym samym roku wziął w zastaw od swojego brata Gabriela jego działły w Stawie, Stawku i Gromadzicach za 40 grzywien⁵¹⁴. Sam zaś zastawił wówczas Sędziwojowi Rychłowskiemu pół łana osiadłego w Stawku za 8 grzywien. W 1530 r. Stanisław razem z Katarzyną Chotowską był opiekunem prawnym synów zmarłego Jana Chotowskiego: Piotra, Jakuba i Justyna. Wówczas to w imieniu swoich podopiecznych zastawił Wojciechowi Gaszyńskiemu za 13,5 grzywny 4 kmieci w Chotowie⁵¹⁵. W 1533 r. Stanisław wziął ponownie w zastaw od brata Gabriela za 40 grzywien jego części w Stawie, Stawku i Gromadzicach⁵¹⁶. W 1546 r. Stanisław Sławęta wspólnie z bratem Gabrielem oraz ze swoimi bratankami: *Gabrielem, Aleksandrem, Zygmunt, Krzysztofem i Jerzym*, synami Piotra, procesował się z dwoma Wojciechami, Maciejem, Janem, Jakubem, Andrzejem i Mikołajem Urbańskimi o granice, pomiędzy dobrami Stawskich a włościami Urbańskich⁵¹⁷. W dniu 14 X 1546 r. Stanisław pozwał Stanisława Marszałkowskiego o 400 florenów długu, których Marszałkowski nie chciał oddać Stawskiemu⁵¹⁸. Stanisław Sławęta zmarł pomiędzy tą datą a 1 I 1547 r.⁵¹⁹

W 1532 r. *Jadwiga*, córka Stanisława Sławęty, otrzymała od swojego męża Hieronima Brodnickiego z Łagiewnik i Raczyzna 200 grzywien posagu i wiana na połowie jego dóbr w Łagiewnikach i Raczynie⁵²⁰.

W 1538 r. *Barłomiej*, syn Stanisława Sławęty i Elżbiety, pożyczył Jadwidze Mierzyckiej i jej synowi Janowi Masłowskiemu 10 grzywien⁵²¹. W 1548 r. Barłomiej wydzierżawił na 10 miesięcy Wacławowi Kotkowskiemu za 10 grzywien części w Opojowicach i Okalewie, które sam dzierżawił od Gabriela Opojowskiego⁵²². W 1548 r. wydzierżawił te dobra ponownie Gabrielowi Opojowskiemu

---

⁵¹¹ GWI, ks. II, k. 302v, 303v, 309v, 350v.

⁵¹² ZW, ks. I, k. 105.

⁵¹³ Ibidem, k. 571v.

⁵¹⁴ GWI, ks. II, k. 417, 571v, 587v.

⁵¹⁵ ZW, ks. I, k. 148, 186v.

⁵¹⁶ GWI, ks. IV, k. 152v.

⁵¹⁷ GWI, ks. VII, k. 37.

⁵¹⁸ GO, ks. IV, k. 165.

⁵¹⁹ ZW, ks. II, k. 165.

⁵²⁰ GWI, ks. IV, k. 98v.

⁵²¹ GWI, ks. V, k. 7-7v.

⁵²² GWI, ks. VI, k. 123.

mu, tym razem za 20 grzywien do dnia 1 stycznia 1550 r.⁵²³ W październiku 1549 r. Bartłomiej pożyczył Marcinowi Koźmińskiemu ze wsi Chlew 228 florenów na okres jednego roku, poczynawszy od 1 I 1550 r.⁵²⁴ W latach 1549-1550 wspólnie ze swoimi stryjecznymi braćmi: wspomnianymi wyżej synami Piotra Stawskiego oraz z *Florianem*, synem Gabriela Stawskiego, procesował się z Piotrem Masłowskim i jego bratankiem Zygmuntem o granice pomiędzy wsiami: Gromadzice a Masłowice i Małyszyn⁵²⁵. W latach 1549-1551 Bartłomiej, razem ze stryjecznymi braćmi, toczył spory z podkomorzym wieluńskim Mikołajem Jaszowskim o granice pomiędzy wsiami Staw, Gromadzice a Czarnożyłami⁵²⁶. W 1550 r. zastawił Jakubowi Gaszyńskiemu za 100 florenów 4 łany osiadłe we wsi Gromadzice. W tym samym roku wziął w zastaw za 10 grzywien od Heleny Jajkowskiej i jej syna Wojciecha ich ogród we wsi Opojowice⁵²⁷. W 1551 r. Bartłomiej pożyczył Jakubowi Raczyńskiemu z Chotowa i Raczyzna 100 florenów na okres jednego roku, poczynawszy od 1 stycznia 1552 r. Jeśli ów Jakub nie spłaciłby długu w terminie, to wówczas jego żona Zofia zrzekłaby się na korzyść Bartłomieja swoich dóbr oprawnych w Raczyźnie, które otrzymała od męża⁵²⁸. W tym samym roku Stanisławowic wystąpił z tytułem komornika wieluńskiego i ostrzeszowskiego⁵²⁹. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Bartłomiej, był wspólnie ze swoimi stryjecznymi braćmi właścicielem Stawu (3,5 łana z 9 zagrodnikami) Stawku (4 łany z 10 gospodarstwami chłopskimi) i Gromadzie (2,5 łana z 7 zagrodnikami) oraz wspólnie ze Stanisławem Starzeńskim Nowej Wsi (1 łana z 5 zagrodnikami)⁵³⁰. Żoną Bartłomieja była Małgorzata, córka Katarzyny Osjakowskiej, wdowa po Marcinie Starzeńskim⁵³¹.

W dniu 3 I 1541 r. wspomniany wyżej *Gabriel*, brat Piotra i Stanisława Sławęty Stawskich, wziął w zastaw od Piotra Ożgowskiego z Ożgowa połowę jego dóbr we wsiach Ożgów i Wiewiórczyn za 110 florenów⁵³². W 1542 r. Gabriel zastawił szpitalowi wieluńskiemu czynsz, wynoszący 20 grzywien, zapisany na swoich działach w Stawie, Stawku i Gromadzie⁵³³. W 1548 r. wziął w zastaw od Jana Bieniackiego pole uprawne wraz z łąką w Bieniądziech za 8 grzywien

---

⁵²³ GWI, ks. VII, k. 41-41v.

⁵²⁴ GWI, ks. VI, k. 407.

⁵²⁵ PW, ks. I, k. 54v, 61v, 64v, 83v, 101v-103v, 121; GW, ks. VII, k. 243v-244.

⁵²⁶ GWI, ks. VI, k. 360; ZW, ks. II, k. 356-358.

⁵²⁷ GWI, ks. VII, k. 27v-28, 85v-86.

⁵²⁸ GWI, ks. VIII, k. 6v-8.

⁵²⁹ ZO, ks. III, k. 180.

⁵³⁰ ZD, t. XIII, s. 288-289.

⁵³¹ ZW, ks. II, k. 387v.

⁵³² GWI, ks. V, k. 176v.

⁵³³ ACW, t. III, k. 522-522v.

oraz 2 niwy w tejże wsi za 11 grzywien do okres pół roku (do Bożego Narodzenia 1548 r.). Jeśli Bieniacki nie spłaciłby w określonym terminie owych zastawów, to wówczas Gabriel będzie miał prawo do sądowego wwiązania w zastawione dobra⁵³⁴. Gabriel zmarł pomiędzy tą datą a 22 VII 1549 r. Jego żoną była Jadwiga Chotowska, córka Piotra⁵³⁵.

Z **Bieniędzic** pisał się *Wojciech*, który w 1337 r. świadkował na dokumencie, w którym Lutold Wierusz nadawał arcybiskupowi gnieźnieńskiemu wieś Brzozę⁵³⁶.

W dniu 25 VIII 1360 r. *Krzesław z Bieniędzic* otrzymał od króla Kazimierza Wielkiego nadanie wsi Sulimów, leżącej na Rusi Czerwonej, skonfiskowanej Waszkowi i Jaškowi Butwiczom za zdradę i przejście na stronę Litwinów⁵³⁷.

W dniu 16 XI 1389 r. *Jan z Bieniędzic*, syn *Pakosza*, świadkował w sprawie potwierdzenia nadania przez księcia Władysława Opolczyka Rębielic, Parzymiechów i Lipiów Hincze Wadwiczowi Rokszyckiemu. W dniu 30 VI 1411 Jan i jego brat *Stefan* byli świadkami zatwierdzenia przez Władysława Jagiełłę kupna sołectwa we wsi Wróblew przez Tomka z Komornik⁵³⁸.

W dniu 27 VII 1425 r. *Bernard z Bieniędzic* świadkował w sprawie oczyszczenia się z nagany szlachectwa przez Jana z Łyskorni. Sześć lat później (2 czerwca) Bernard zeznawał w sprawie sporu pomiędzy szlachcicami z Łagiewnik a rajcami wieluńskimi o Kopydlów. Po raz ostatni Bernard pojawił się w źródłach w dniu 14 I 1444 r. Wówczas to był świadkiem fundacji ołtarza w kościele parafialnym w Brzeźnicy dokonanej przez Jana Długosza⁵³⁹.

W latach 1435-1437 burgrabią ostrzeszowskim był *Andrzej z Bieniędzic*⁵⁴⁰.

W 1458 r. *Andrzej Bieniacki z Bieniędzic* zeznawał w procesie pomiędzy Stanisławem ze Zdrowej a kmieciem z tejże wsi Stanisławem. Następną wzmianka o Andrzeju pochodzi dopiero z 1503 r. Wówczas to razem z Maciejem Opojow-

---

⁵³⁴ GWI, ks. VI, k. 130v.

⁵³⁵ GWI, ks. VI, k. 360; ZW, ks. II, k. 427.

⁵³⁶ KDM, t. III, nr 739.

⁵³⁷ KDM, t. III, nr 739.

⁵³⁸ MK, ks. XXIV, k. 196v; SHGZW, s. 58.

⁵³⁹ MK, ks. XXIV, k. 196v; GWI, ks. I, k. 19v; ks. II, k. 259; KDW, t. V, nr 716; K. Wójcikiewicz, *op. cit.*, s. 48.

⁵⁴⁰ SHGZW, s. 58.

skim był świadkiem sprzedaży dóbr w Bolkowie przez Stanisława „Mytosza” Bolikowskiego Szymonowi Słotnickiemu⁵⁴¹. Bartłomiejowic prawdopodobnie zmarł po tej dacie, gdyż nie występuje już w źródłach z późniejszego okresu.

W 1460 r. *Mikołaj Bieniacki* z **Bieniądzie** i Naramic, zeznawał w procesie pomiędzy Mikołajem z Komornik a Janem Balnowskim. Dwa lata później świadkował w procesie pomiędzy Janem z Gaszyna a Maciejem z Raczyzna. Żoną Mikołaja była bliżej nieznana Anna⁵⁴².

W 1468 r. *Jan* z **Bieniądzie** pożyczył Bieniaszowi Waliknowskiemu 20 grzywien pod zastaw 2 łanów w Walichnowych⁵⁴³.

W 1497 r. *Jan* z **Bieniądzie** zapisał swojej żonie Annie z Zamszowa 60 grzywien posagu i wiana na swoich dobrach w Bieniądziecach⁵⁴⁴.

Z Bieniądzie pochodziła też rodzina *Bieniackich*.

W 1497 r. *Stanisław* Bieniacki ze swoją matką Anną, zastawił Jakubowi Masłowskiemu za 2 grzywny dział w Stawku oraz łąkę w Masłowicach⁵⁴⁵. W 1500 r. wspólnie ze swoim bratem Piotrem, sprzedał temuż Masłowskiemu za 6,5 grzywny swoje dobra w tymże Stawku⁵⁴⁶. W 1504 r. Stanisław zapisał swojej żonie Zofii, córce Andrzeja „Oremusa” Gaszyńskiego, 60 grzywien i 6 groszy posagu i wiana na połowie swoich dóbr w Bieniądziecach i Naramicach. Stanisław zmarł przed marcem 1505 r.⁵⁴⁷

W marcu 1505 r. wspomniany *Piotr*, przeprowadził wspólnie ze swoją bratową (po śmierci jej pierwszego męża), wspomnianą Zofią, podział dóbr ruchomych i nieruchomości w Bieniądziecach i Naramicach wraz z zastawami. W czerwcu tegoż roku, Piotr zastawił za 24 grzywny Klemensowi, Pawłowi i Wojciechowi Urbańskim dział w Urbanicach, który tenże Piotr wziął w zastaw razem ze swoim bratem Stanisławem od Jana Urbańskiego, za taką samą sumę pieniędzy w 1499 r. W dniu 29 IX 1505 r. Piotr procesował się ze swoimi siostrami: *Anną*, żoną Jana Bolikowskiego i *Małgorzatą* o macierzyznę w Bieniądziecach i Nara-

---

⁵⁴¹ GWI, ks. I, k. 19v; ks. II, k. 259.

⁵⁴² ZWI, ks. I, k. 8.

⁵⁴³ GWI, ks. I, k. 167v; ks. II, k. 86.

⁵⁴⁴ GWI, ks. II, k. 86.

⁵⁴⁵ GWI, ks. II, k. 157; ZW, ks. I, k. 8.

⁵⁴⁶ GWI, ks. II, k. 157.

⁵⁴⁷ GWI, ks. II, k. 275, 311, 384.

micach⁵⁴⁸. Piotr zmarł przed 1516 r. Jego żoną była bliżej nieznana Elżbieta⁵⁴⁹.

W 1516 r. *Jan* zwany *Zawodny* i *Maciej*, synowie Piotra i Elżbiety, razem z matką zastawili za 18 grzywien Wojciechowi Karkoszce z Unkowa swój dział w Naramicach (3 łany). Dziewięć lat później Jan został oskarżony przez Wojciecha Gaszyńskiego o to, że siłą usunął jego siostrę Zofię, wdowę po stryju Jana Stanisławie, obecnie żonę Stanisława Opojowskiego, z jej dóbr oprawnych w Bieniądżicach. Według rejestru podatkowego z 1530 r. Jan i Maciej płacili 6 groszy podatku ze swoich dóbr w Bieniądżicach. W dniu 21 I 1535 r. Maciej zastawił Janowi Rychłowskiemu za 1,5 grzywny dwie niwy ziemi w Bieniądżicach⁵⁵⁰. W 1548 r. Jan wprowadził swojego i swojej pierwszej żony, bliżej nieznanej Anny, syna *Marcina* w posiadanie dóbr po swoim zmarłym bracie Macieju w Bieniądżicach. Stosunki ojca z synem jednak już w następnym roku popsuły się. Jan został bowiem oskarżony wówczas przez Marcina o to, że usunął go siłą z dóbr w Bieniądżicach, które Marcin kupił od swojego stryjecznego brata *Macieja*, syna Macieja Piotrowica. Spór trwał do 1551 r. i zakończył się prawdopodobnie wraz ze śmiercią Marcina w tymże roku. W 1551 r. Jan zastawił swojemu bratu stryjecznemu *Benedyktowi*, synowi Stanisława, mieszczaninowi wieluńskiego, (jego żoną była Elżbieta, córka burmistrza wieluńskiego Bartłomieja Polkowego⁵⁵¹) za sumę 8 grzywien łąkę w Bieniądżicach⁵⁵². Przed dniem 22 I 1551 r. Piotrowic ożenił się po raz drugi (zapewne po śmierci Anny), tym razem z Elżbietą, córką Bartłomieja Krępskiego. W tym dniu Jan zapisał jej 30 grzywien posagu i wiana na połowie swojego folwarku i dworu w Bieniądżicach. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Jan był wspólnie ze swoim stryjecznym bratem, wspomnianym Benedyktem, współwłaścicielem Bieniądżic (3/4 łana)⁵⁵³.

Z Opojowic pochodzili **Opojowscy** herbu **Jastrzębiec** (ryc. 8).

W 1417 r. *Andrzej z Opojowic*, świadkował w sprawie o naganę szlachectwa Jana z Łochyni⁵⁵⁴.

W dniu 4 XII 1419 r. *Kilian*, syn Andrzeja, określony jako „[...] strenuus [...]”, świadkował przy zawarciu ugody pomiędzy dziedzicami Masłowic i Starzenic. W dniu 27 VII 1425 r. był świadkiem w sprawie o naganę szlachectwa Jana z Łyskorni⁵⁵⁵.

---

⁵⁴⁸ GWI, ks. II, k. 118v, 311-311v, 331v, 343.

⁵⁴⁹ GWI, ks. III, k. 7.

⁵⁵⁰ GWI, ks. III, k. 7-7v, 296; ks. IV, k. 255v; ks. VI, k. 162v; ZW, ks. II, k. 327.

⁵⁵¹ GWI, ks. VI, k. 327v; ks. VII, k. 448v.

⁵⁵² GWI, ks. VI, k. 162v, 362; ks. VII, k. 448v; ZW, ks. II, k. 327-328.

⁵⁵³ GWI, ks. IV, k. 461v; ks. VI, k. 162v; ks. VII, k. 260v-261; ZD, t. XIII, s. 288.

⁵⁵⁴ *Zapiski herbowe...*, nr 45; KDW, t. V, nr 309.

⁵⁵⁵ KDW, t. V, nr 309; MK, ks. XXIV, k. 196v; TP, 3345, k. 3.

W 1454 r. *Jakusz (Jakub)*, syn Kiliana, kupił połowę młyna Dąbrowskiego, leżącego przy granicach Opojowic za 20 grzywien od Jana z Raczyzna. Pięć lat później wspólnie z rodzeństwem: Piotrem, Wacławem, Januszem i Małgorzatą z Opojowic, procesował się ze Stanisławem z tychże Opojowic o dobra w tej wsi. W 1462 r. był świadkiem w procesie pomiędzy Piotrem z Małyszyna a Maciejem z Raczyzna. Jego żoną była bliżej nieznana Anna. W dniu 13 X 1497 r. pozwała ona tymczasowego administratora beneficjum kościelnego w Wydrzynie Jana, o jej zniesławienie⁵⁵⁶.

W 1459 r. *Mikołaj*, syn Kiliana, był świadkiem ugody sądowej zawartej przez Jadwigę z Komorników z Maciejem z Raczyzna. W dniu 8 października tegoż roku Mikołaj świadkował przy zastawie w Rychłowicach, dokonanym przez Mikołaja Rychłowskiego⁵⁵⁷.

W 1459 r. *Piotr* z Opojowic procesował się z bratem Stanisławem o dobra w Opojowicach. W dniu 8 października tegoż roku wspólnie ze wspomnianym bratem świadkował przy zastawie w Rychłowicach, dokonanym przez Mikołaja Rychłowskiego⁵⁵⁸. Nie wiadomo w jakim stopniu był spokrewniony z wyżej wymienionymi dziedzicami Opojowic.

Przed 1463 r. wspomniany *Stanisław*, brat Piotra, ożenił się z bliżej nieznaną Katarzyną. W dniu 1 I 1463 r. sprzedał część swoich dóbr w Opojowicach Bieniaszowi Wieruszowi Waliknowskiemu (Walichnowskiemu) za sumę 50 grzywien. Następna wzmianka o Stanisławie pochodzi dopiero z 1498 r. Wówczas to procesował się ze swoją matką Anną o dobra w Opojowicach. Ostatecznie wyrokiem sądu wieluńskiego miał otrzymać od matki połowę jej dóbr w Opojowicach. W 1503 r. pożyczył od Macieja Opojowskiego 7 wiardunków pod zastaw 2 łąnów w Opojowicach. Przed 1507 r., po śmierci Katarzyny, Stanisław ożenił się powtórnie - tym razem z Zofią, wdową po Stanisławie Bieniackim. Stanisław po raz ostatni jako żyjący, został wymieniony w 1507 r.⁵⁵⁹

W grudniu 1502 r. *Andrzej*, wspólnie z Janem Opojowskim i Mikołajem Bolirowskim, poręczyli za Marcina Bartkowskiego Elżbiecie Tarnowskiej, że odda jej należny dług. W 1510 r. pożyczył od swojego brata Macieja 8 grzywien pod zastaw 2 niw ziemi wraz z połową łąki i gajem w Opojowicach. W 1512 r. wspólnie ze swoim wnukiem *Grzegorzem*, synem Bernarda, pożyczył pół grzywny i 11 florenów od Wojciecha i Stanisława Gaszyńskich na okres półroczny. W 1518 r. sprzedał swojemu bratu Maciejowi za 20 grzywien 2 niwy w Opojowicach. Po

---

⁵⁵⁶ TP, 3345, k. 3; GWI, ks. I, k. 35, 35v, 37, 76, 89v; AC, vol. II, nr 875.

⁵⁵⁷ GWI, ks. I, k. 34; ks. II, k. 226, 230, 293v; Hube, 5012, k. 556.

⁵⁵⁸ GWI, ks. I, k. 35v; Hube, 5012, k. 556;.

⁵⁵⁹ GWI, ks. I, k. 95; ks. II, k. 89v, 94, 241v, .

raz ostatni w źródłach został odnotowany cztery lata później. Zapisał wówczas swojemu wnukowi Grzegorzowi dobra w Opojowicach. Jego żoną była bliżej nieznana Dorota⁵⁶⁰.

W 1502 r. *Maciej*, brat Andrzeja, razem z Wawrzyńcem Bieniackim, poręczył za Macieja Bolikowskiego Janowi Bieniackiemu, że odda mu należny dług wynoszący 20 grzywien. Rok później pożyczył Stanisławowi Opojowskiemu 7 wiarunków pod zastaw 2 łanów w Opojowicach. W 1510 r. zastawił swojemu bratu Andrzejowi za sumę 8 grzywien 2 niwy ziemi z połową łąki i gajem w Opojowicach. W 1518 r. kupił od swojego brata Andrzeja za 20 grzywien 2 niwy ziemi w Opojowicach. Dwa lata później darował swojemu wnukowi Markowi własne dobra w Opojowicach. W 1523 r. wspólnie ze wspomnianym Markiem zapisał 5 grzywien *Łukaszowi* i *Annie*, dzieciom swojego brata Mikołaja, na swoich dobrach w Opojowicach⁵⁶¹.

W dniu 1 I 1505 r. *Mikołaj*, brat Andrzeja i Macieja, piszący się z Komornik (dział w tej wsi nabył w posagu za swoją żoną – Małgorzatą Suchorzewską z Komornik) zastawił Andrzejowi Brykcemu Komornickiemu połowę łana w Komornikach za sumę 10 florenów. Mikołaj zmarł przed 6 I 1523 r.⁵⁶²

W 1520 r. *Jan*, syn Stanisława, zawarł ze swoją żoną, bliżej nieznaną Zofią, ugodę w sprawie rozdziału dóbr w Opojowicach. W dniu 28 IX 1525 r. Jan zastawił Wojciechowi Strzałkowskiemu na 4 lata za 40 grzywien swoje dobra w Opojowicach, Okalewie i Czarnożyłach⁵⁶³.

W dniu 12 I 1535 r. wspomniany *Marek*, syn Andrzeja Maciejowica, zastawił Gabrielowi Stawskiemu za 8 grzywien łan ziemi z ogrodem i ogrodnikiem oraz z gajem w Opojowicach. Przed dniem 1 I 1544 r. Marek odstąpił część swoich dóbr w Opojowicach Andrzejowi Jaworskiemu. Marek po raz ostatni w źródłach został wymieniony w 1549 r.⁵⁶⁴

W dniu 30 lipca 1540 r. *Bernard*, syn Andrzeja, procesował się z plebanem z Wydrzyna Mikołajem w sprawie o dziesięcinę, z należących do niego pól⁵⁶⁵.

W 1548 r. *Gabriel*, syn Jana Stanisławowica, pożyczył od Bartłomieja Stawskiego 3,5 grzywny na półroczny okres. Według rejestrów podatkowych z lat 1552-1553 Gabriel był właścicielem 3 zagrodników w Opojowicach⁵⁶⁶.

---

⁵⁶⁰ GWI, ks. II, k. 228, 230v, 359v, 498, 575; ks. III, k. 87, 211v.

⁵⁶¹ GWI, ks. II, k. 226, 498; ks. III, k. 87, 172; ZW, ks. I, k. 30.

⁵⁶² GWI, ks. II, k. 293v; ZW, ks. I, k. 30.

⁵⁶³ ZW, ks. I, k. 5v; GWI, ks. III, k. 294v; ks. II, k. 228; ks. VI, k. 122v.

⁵⁶⁴ GWI, ks. III, k. 172; ks. IV, k. 259; ks. V, k. 352; ks. VI, k. 321.

⁵⁶⁵ ACW, t. III, k. 481; GW, ks. III, k. 211v.

⁵⁶⁶ GWI, ks. VI, k. 122v; ZD, t. XIII, s. 288.

Z **Nietuszyny** pisali się różni **Gromadzczy**.

W 1466 r. **Jan Gromadzki z Nietuszyny** razem ze Stefanem Masłowskim ręczył za Stanisława i Macieja z Siemianic, że oddadzą Mikołajowi ze Zbyszyc dług, wynoszący 40 grzywien. Dziesięć lat później procesował się ze Stanisławem z Więcków o zbiegłego kmiecia Stanisława, poddanego Więckowskiego, który właśnie uciekł do Nietuszyny⁵⁶⁷.

W dniu 28 I 1488 r. **Andrzej Gromadzki z Nietuszyny** otrzymał od Zdziechny z Brzykowa, matki swojej żony Ludmiły, 75 grzywien posagu zabezpieczonego na Mierzycach. Andrzej zmarł prawdopodobnie po 1490 r., kiedy to po raz ostatni został odnotowany w źródłach⁵⁶⁸. Niestety, nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z Janem.

Przed 1494 r. zmarł **Łukasz Gromadzki z Nietuszyny**. Jego żoną była bliżej nieznana Katarzyna, która w 1494 r. zawarła z Piotrem „Jaśkiem” Olewińskim, mansjonarzem wieluńskim ugodę w sprawie 11 grzywien, które zapisał niegdyś jej mąż kolegiacie wieluńskiej⁵⁶⁹. Niestety, nie wiadomo jaki stopień pokrewieństwa łączył go z innymi Gromadzkimi.

W 1498 r. król Jan Olbracht skonfiskował **Maciejowi z Nietuszyny** dobra w tej wsi za niestawienie się na wyprawę mołdawską z 1497 r., które nadał Janowi Stańczykowi z Rudy⁵⁷⁰.

---

⁵⁶⁷ GW, k. 31v.

⁵⁶⁸ MK, ks. XIV, k. 396.

⁵⁶⁹ ACW, t. II, ks. I, k. 105v.

⁵⁷⁰ MRPS, cz. II, nr 1149.

